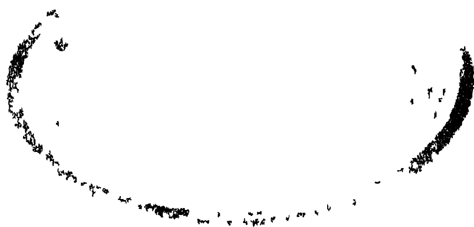
H. ONDERSON MAWRIE

KA LONGIING LONGSEM U KHUN KHASI KHARA

1983

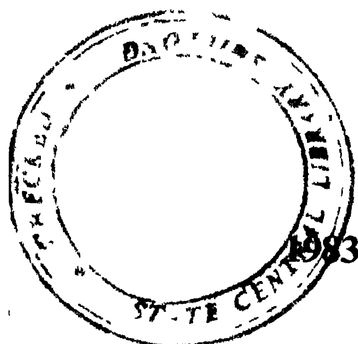
H. ONDERSON MAWRIE

KA LONGIING LONGSEM

U

KHUN KHASI KHARA

1983

Shi Kyntien ia shu Pynnoh.

Kum ki Khun ki Ksiew jong U Hynniew Trep Hynniew Skum ngi long ka Jaitdynriew kaba kyrpang ha kane ka Pyrthei. Kum ka Jaitbynriew ngi don ia ka jong ka kyndan, ngi don ruh ia ka Tynrai pyrkhat niam bad ia ka jong ka sengnia. Ngi don ruh ia ka Niamka Rukom dad ia ki Riti ki Dustur bad ia ka jong ka jinglong kaba kyrpang kum ka Jaitbynriew. Kine baroh ki long kiei kiei kiba jylliew ba ngin tih bad ki rieh ha ngim khlong. Ka jinglong jingim jong ngi kaba paw shabar ka long tang kum ka itt kaba shu phalang ia ka jinglong tynrai kaba don hapoh. Ban tip bad sngewthuh ia ka jinglong tynrai jong kano kano ka jaitbynriew ka donkam ia ka jingsngew bad kane ka jingsngew ka dei ban long kaba ia tuid ha ka snam bad kaba wan tied ha ka shadem lyngba u klongsnam.

Ka long kumjuh ruh bad ka longiing longsem jong ngi. Dei tang ma ngi u Hynniew Trep u Hynniew Skum ha la ka jinglong tynrai kum ka Jaitbynriew kiba sngewthuh iei i trep bad iei i skum. Ngim long pat ruh tang iwei i trep iwei i skum hynrei HYNNIEW, namarkata ngi long ka kynhun bad dei ha kane ka jinglong kynhun ba la thep bad sur lang ia ngi kum kawei ka Jaitbynriew. Ha la iing ngi im ban pynlong ia ka longiing longsem bad shabar ngi kner ryngkat bad ki kur ki kha ban pynlong ia ka Imlang ka ka Sahlang. Ngi wan sha kane ka Pyrthei lyngba i trep bad i trep jong ngi i dei ban long i skum iba syaid bad iba khuid kdom kdom.

U tnum la u tnum bad u tyndai la u tyndai, haba la nang iar ka kpoh bad nang heh ka kur ka jait ban seng ia la ka iing ha ka tipkur bad ka tipkha bad ha tynrai jong ka Niam. Ka nap la ka nap bad u bili la u bili bad ban seng hangta donkam ia i trep. Kane 'Ka longiing longsem Khasi' ka long tang ka jingpruid phang kum ban buh ia u mawkhrum, ban siang ia u khnong ban pynieng ia ka iing. Nga ieh ha ki samla ka Ri ban pyndep bad pynitynnad ia ka.

Nongkrem,

7-- Iaiong, 1982

H. Onderson Mawrie.

Ki Lynnong

		Page
I.	Ka nongrim jong ka Longjing Longsem.	1
II.	Ka jingwan longbriew sha ka Pyrthei.	10
III.	Ka iing bad ki khun.	16
IV.	Ha lyndet ka longkynthei ka longshynrang.	22
V.	Ka Dawiing.	29
VI.	Ka long-iing longsem bad ka Niam.	37
VII.	Ka Niam-iing bad ka Duwai ka Phirat.	47
VIII.	Ka Iing bad ka Jingbuh Bynta Jingsam Bynta.	57
IX.	Ka Iing bad ka Imlang ka Sahlang.	67
X.	Ka Iing bad ka Rongbiria	74

Ha Ki Nongpule

Kane ka kot, **Ka longing Longsem u Khasi-Pnar**, kum u soh ha la ka samoi, ka mih ha ka por ba iahap bad ka pisa lyngba ki khun ki ksiew ki Hynniew Trep Hynniew Skum baroh kiba khuslai ia ka lawei ka jaitbynriew haba ki peit bishar ia ki dak ki shin ka mynta. U nongthoh jong ka u ei na mationg sbak haba u ong, "Ha kine ki sngi i kumba ngi duhnong kum ka Jaitbynriew."

NAMAR

Haba khmih nabar ka paw ba ngi la roi shibun mynta ban ia kaba ngi long sanphew snem mynshuwa. Kiba iohi suda ia kane haba peit na ka liang ka ioh ka kot, na ka phang ka jingnang jingtip ia ka kot ka sla, na ka kyrdan kiew kam kiew jam, bad na ka kabu ba ioh bat ia ka bor kum ki Minister, ki M. P,, ki M.L.A., ki M.D.C. bad wat kum ki Rangbah Shnong ruh haba ki la nangioh lad ban pyndonkam la ki bor bad ki nangdawa ban kham ioh bor shuh shuh.

HYNREI

Sanphew snem mynshuwa ngim ju iohsngew kumba mynta ba ngin shong syier ha la ka ri; ba ngin tieng ia u khar ri thor ne khar ri lum ba wan shong tyngngian hapdeng jong ngi Mynshuwa ngi shong shngain ha la ka ri. Dei u khar ri thor bad u khar ri lum ba wan shong khap hapdeng jong ngi uba tieng bad burom ruh ia ngi Mynta ngi bynniaw ba imat ngin shah klun pynban ha kiba nabar bad ngin jah rngai kum ka jaitbynriew na snieh pyrthei.

BALEI?

Ba la nanghiar nangpra ka longing longsem. I Bah Onderson i thoh ha kane ka kot jong i, "Kawei pa kawei kaJaitbynriew ka don la ka jong ka jinglong tynrai kaba la buh la seng da ki longshuwa kaba shong tynrai ha ka hi bad ka long kumta ruh bad ka longing longsem. Ban pynkylla ne khun jubor ia ka kan wallam ka kynrum kynram ia ka

longing longsem bad pynlamwir ia ka Imlang Sahlang bad ia ka Jaitbynriew hi." Ngi don la ka jong ka tynrai kaba kyrpang, kaba kynsai, kaba kordor ha ka dur bad sur ba la buh la seng la tang ia ka na mynnyngkong.

PHEWSE

Kam long shuh kumba ka long ha kata ka jinglong paka nylla jong ka, ba, kumba ong u nongthoh kane ka kot. "Ki bor nongwei ki la hiar thma ia ki rympei jong ngi ban khuia ia ka longing longsem." Kam shym shitom ei ei ruh ban tong ia ngi kumba tong ia ki dohkha ba ia shad sngewbha ha ka um khariew ba shoh bteit ia ki. Kam mynta ei ei ruh ban ia leit wad shen ia ki um khuid um sngur ba ki thwei pyrkhat la jong. Lym kumta, ja, la shah tong lut Haba kumta hangno pat kata ka jaitbynriew kyrpang ki khun ki ksiew ki Hynniew Trep Hynniew Skum ba la buh U Blei Trai Kynrad hi ha kane ka Ri Shong Pdeng Pyrthei

TE

Ka jingkit kaba khia ka hap ha ki tyrpeng ka pateng mynta -- naduh kiba dangkhie dangphuh haduh kiba la san la iaw, wat kiba la noh ka sngi ka r'ta jong ki - ban tip bad brd niewkor ia ka longkynthei ka longshynrang ka jaitbynriew kumba la pynshong u nìì u kong naduh kulong. Da kumta kan ieng biang ka daw bad kan khie pat ka rasong jong ka jaitbynriew jong ngi. Hangta u myndei, u nongwei nongar un sa khmied sha ngi, un sa i phngieng ia ngi bad un tieng ia ngi Nangta un sa kiar ha lynti ba ngin iaid ma ngi, un sa iong ba ngin shong ma ngi, un sa kynran haba ngi tur bad un sa phet haba ngi beh.

Kane ka kot ka pyni ia ngi ia ka sap kordor ka longbriew manbriew paka nylla jong ngi kumba na barim shuwa ban kan shah pynbyrsieh. Ka btin ba ngin poi sha ka thong ba ngi long kynrad hi da shisha ha la ka ri. Ka lynti ka la don lypa kumba kdew u nongthoh, "Ka longkynthei ha ka Jaitbynriew jong ngi ka la long lypa kaba khraw, ka kmie ka niew ia ki khun bad kynthei bad shynrang, ia ki

ksiew na ki khun kynthei bad na ki khun shynrang bad katba ki nangbun katta ka nangphuhmut phuhmat. Uba wan long shynrang u la long lypa uba shim ia ka longrangbah. Ha iingkur u long u knii bad ha iingkhun u long u kpa. Ki khun ki tong na ka longrynieng jong u bad ki pyrsa pat ki dei ki doh ki snam jong u." Ba ia buhkhoh mynta ia kaba nanghiar ka jaitbynriew ka long ba ngi hi ngi la thap klet ia kane ka tynrai ba khraw ka longkynthei ka longshynrang kumba la tuh la seng na mynbarim, ba la shah pynshad khawiiang ha u nongwei ianap ia ka riam-ia-pan.

Ia kren diaw ruh barabor ba nanghiar ka jaitbynriew ba ngim don ka jingpyrkhing ialade (self-discipline). Kane ruh ka long ba la shah shoh tyndep ha ka pynngeit kiwei kiba leh mynlch ieit ia ngi ba ngin long kiba tlot ba kin ioh pynmaid kum ia ki muid sam khmut Namar ha ka jingshisha ngi long kiba don lypa naduh hyndai ka jingpyrkhing lada, kiba don ka pyrkhat pyrdain ba jylliew shaphang ka jingim (philosophy of life) bad kiba don ruh ka jingshai kumno ban pynmaid ia ka jingim naduh iing haduh bar ba kan neh kan khien ka jaitbynriew Ha kane ka kot phin lap ia kine baroh ki jingtip ki ban ai mynsiem ia phi ban sngew sarong bok ia la ki jong kiba kordor, ki ban weng ia ki snur na khmat jong phi ban iohi ia ki dur ba bhabriew jong ki, ba phin long ki rishot jong ka iing bad ka jaitbynriew. Kum ka nuksa jong ki kyntien jong ka, ngi pule kane kawei, "Ka Jaitbynriew jong ngi ka don la ka jong ka Philosophy ka Jingim. Ka long ba tang mar shisien ka jingbuh bynta jingsam bynta U Kynrad ia ngi. Namarkata ngi dei ban long kiba imsngi ban kynrot ia la ka jong ka kam, ban long kiba tipduk bad kiba don ka jingkitkhlieh na ka bynta jong ka iing ka sem."

Nga kyntu ia ki khun ka ri ban pule bad puson thikna, ba kin duriap bad khan thik thik khlem da dem shiliang ka mon shiliang ka mon ban iashah ne pyrshah ia kaba kane ka kren shaphang ka sap tynrai paka u khun Khasi-Pnar ban dup lait noh na kane ka tyllep tyrbun u mihngi sepngi, ban dup duh noh ka shah pynthame ha ka phlan duman u ka-

mon kadiang, bad ban nangioh pat ia ka sngewthuh ka shemphang, ia ka buit ka bor ban bud ban bat la ki jinghikai la jong kiba naduh mynhyndai. Da knmta ngin lah ban ieng ha la ki jong ki kjat khlem reij iano iano ha la ka hok la jong. Namar ka burom jong ka jaitbynriew ka shong ha ka jinglah ki khun jong ka ban ri ialade bad ia la ka ing ka sem hapoh ka jingker ki pud jong ka, ban ym ai lad ia kiwei ban wan pynpra ne ai mon ialade ban iaid sakma.

Dated Oaklands, Shillong;
The 12th December, 1983.

R. T. Rymbai,
President, Seng Khasi
(Seng Kmie).

1. KA NONGRIM JONG KA LONGIING LONGSEM

Ka longiing longsem jong ngi u Khun Khasi Pnar ka long kat kum katai ka nongrim ia kaba la buh la seng u Nii u Kong bad u Longshuwa u Manshuwa naduh kaba mynnyngkong ka sngi. Ha ka nongrim ba la seng ia ka la pyniaid ia ka ryngkat ryngkat bad ka Niam namarkata ban tip bad ban sngewthuh ia ka longiing longsem jong ngi ka long ruh ban tip bad sngewthuh ia ka Niam Khasi ha ka jingiadei jong ka bad ka iing. Ki kyntien kiba ngi ju kren ki long ba ka Niam Khasi ka dei ka Niam-iing. Ka don ka jingshisha kaba khraw ha kane ka jingong namar kaba bun ka bynta jong ka Niam Khasi ka long ha ka jingiadei jong ka bad ka iing. Ka pyrkhat niam jong ngi u Khun Khasi Pnar ka long ba U Blei U don ha pdeng jong ka jylli jong ka longbriew manbriew jong ngi bad ngi pat ngi long ka byta jong ka iing, namarkata ka long ka bymlah ban pyn-iakhlad ia ka Niam na ngi bad na ka longiing longsem. Haba ka long kumta ka long kaba eh ban khlong ia ka long-iing longsem da u khulom ban pyiar ia ka ha ka kotsada.

Ha ki bynta baroh jong ka longiing longsem ka Niam ka bat bad ka synshar bad ka pyniaid ia ka na kawei ka sngi sha kawei pat ha ki bynta baroh jong ka jingim jong ka. Ka pyrkhat Niam, ka seng nia bad ka seng niam jong ngi ka long ba U Blei shityllup ka Pyrthei U long ruh U Blei jong ngi kum ka Jaitbynriew. Kumba U la buh la seng ia kiwei pat ki jaitbynriew, u la buh la seng ia ngi ruh ba ngin long kawei ka jaitbynriew kaba kyrpang ha kane ka pyrthei. Une ujuh U Blei shityllup ka Pyrthei U long U Leilongjait bad U Leilongiing Leilongsem jong ngi. Ka kyrteng kaba ngi khot ieit ia U ka long "Ka Blei ha Iing" lane haba shu khot lyngkot "Ka Blei". Ka kyrteng hi ka pynpaw ba U Blei U don bad ngi ha Rumpei bad U long ka bynta jong ka longiing longsem jong ngi. Hapoh la ka iing ki lah ban don kiwei pat ki kyrteng kiba ngi ai ia U hynrei kine baroh ki long ki kyrteng kiba ngi ai ia U kat kum ki bynta

kiba pher ba pher ha ka jingim jong ngi ha ka jingiadei bad U kum ka iing.

Ka Niam Khasi jong ngi ká ong ba ngi wan sha kane ka Pyrthei da ka daw bad ka hukum bad haba ngi shim ia ka longkynthei lane ia ka longshynrang kata ruh ka long da ka hukum Blei. Dei ha ka longkynthei bad ha ka longshynrang ba la saiñ dur ia ka longiing longsem, ia ka longkur ka longjait, ka longjait ka longkynja bad ia ka Jaitbynriew hi baroh kawei. Ka poikha ka poiman kam long tang ban ia roi ia par hynrei ka dei ka shongkha ka shongman. Ka ktien 'shongkha shongman' ka dei ka ktien kaba khia bad iar ka jingmut, ka dei ka jingiakynduh jong ki arliang kur ban long u kur ban long u kha nangta ban wan ka kheiñkur ka kheiñkha bad ka tipkur ka tipkha. Haba ar ngut ki rung sha ka shongkha ka shongman, kita ar ngut ki shimti ha lade ia ka kam kaba khraw bad kaba kyntang na ka bynta la ka kur ka jait ban wan ka longkha ka longman bad ban ieng ban sah ka Jaitbynriew. Ka jingmut niam kaba don ha lyndet ka shongkha ka shongman ka long ban seng ia ka iing ka sem namar hangta ka don ka khyrdop Blei ba ngin wan long briew sha kane ka Pyrthei.

Hangne ngi iohi haduh katno ka don ka jingiadei hapdeng ka longbriew jong ngi bad ka iing. Haba ngi wan long briew ngi wan lyngba ka iing bad lada ka dei ia ngi ban mih sha ka Pyrthei ban seng ia la ka jong ka iing ka sem, ka long lyngba ka iing. Kumba ka don ka jingkyntang ha ka longbriew manbriew kumta ruh ka don ka jingkyntang ha ka longiing longsem bad kumta kaei kaba ngi long ka shong shibun ha ka jinglong jong ka iing na kaba ngi wan. Ngi long ka bynta jong ka iing bad ka iing ka long ka bynta jong ka jingim jong ngi. Kaei kaba ngi leh bad pyrkhat na ka bynta jong ka iing ka long kumba ngi leh bad pyrkhat na ka bynta ialade. Ka iing namarkata ka long ka bor kaba im; ka khih bad ka ksaid, ka kiew bad ka hiar bad ka jinglong jingim jong ka ka shong ha ngi kiba pynlong ia ka bad ha ka nongrim ha kaba la tei ia ka.

Kawei pa kawei ka jaitbynriew ha kane ka Pyrthei ka don la ka jong ka jinglong tynrai bad ka dei kane ruh kaba

saiñ dur ia ka jinglong jingim jong ka iing. Ka jinglong jong kano kano ka jaitbynriew ka long kaba la buh la seng da ki longshuwa bad ia kane la saiñ dur irat pa irat ba kan san bad ba kan ih suki pa suki lyngba ka por. Ka jinglong jong kawei pa kawei ka jaitbynriew ka long kaba la shong tynrai ha ka hi bad ka long kumta ruh bad ka longiing longsem. Haba ka wan ha kata ka dur bad ha kata ka jinglong kiei kiei kiba dei jong ka longiing longsem ki long kiba la tuid ha ki thied snam namarkata ban pynkylla lane weng ia kane ka nongrim kan long kaba eh. Lada ngin khun jubor ia ka lada kam kdor kan kheiñ lanekdiah ban wallam ia ka kynrum ka kynram ha ka longiing longsem bad ban pynlamwir ia ka Imlang ka Sahlang bad ia ka Jaitbynriew hi.

Haba shu peit tang da ka khmat pyllew kaba ngi iohi ka long ba ka iing ka dei ka dpei ba la khlad na ka dpei jong ka kmie. La pynlong ia ka da ka khun kynthei kaba la mih iing ban seng la u tnum u tyndai bad kaba la don la u jong u [illegible] bad la ka nap ka bili Ryngkat bad ka u don u kpa ki khun ryngkat bad ki khun kynthei bad ki khun shynrang sawdong ka lyngwiar dpei. Ki lah ban don ruh ki meinah ki meisan ki bym pat seng la ka jong ka iing lane ki khunruid ki khunjien lane kito ki bym pat leit sha iing ka briew Haba ka iing ka dei ka khatduh ki don ki kmeirad ki kparad lane kino kino kiba long ka bynta jong ka iing. Ha ka nia Khasi bad ha ka jinglong Khasi kam ju long kaba bha mynno mynno ruh ban wan pynshong ha iing da uno uno uba na kawei pat ka kur ka jait ban ia shong ia sah ha iing kum ka bynta jong ka iing. Ia kaba kum kata ngim mon bad ngi kiar.

Ka shongkha ka shongman kaba khlem khun khlem kti ka long ka bym don dor ei ei ruh namar khlem khun khlem kti ngim lah lano lano ruh ban seng ia ka iing ka sem ban long ka longiing longsem. Ka kynthei kam lah ban longkmie bad u shynrang um lah ban long kpa ban bud kiwei pat kiba ka longiing longsem Khasi ka dawa. Lada ki ia shong la ka shong kumto ka khein kur ka

khein kha kan long tang shi khmat briew. Kano kano ka briew ka bym don khun ka long kaba la wai lypa namar na ka kpoh jong ka ka la duh iing. Ka iing ka bym don khun kynthei bad kaba don tang ki khun shynrang kata ka iing ruh ka long kaba la duh iing. Lada jia ba don tang ki khun kynthei khlem khun shynrang kata ka iing kan shu sngewtmang sngewkynjah bym don ki rishot bad ki nongkorbar. Ia ki bym don khun don kti na ki parabriew kan long tang ka jingsngewsynei. U shynrang u long kum u symbai uba la sep bad ka kynthei kan long kum ka khyndew kaba lyngki

Kawei na ki rukom kren ia ki bym don khun don kti ka long—"Ym thoh ka shongkha" bad lada ka long ka mon jong ki, ki lah ban ia pyllait san shyieng noh bad ban seng iing thymmai ban da don khun don kti. Ka don ruh ka jingngeit jong ngi ba haba ym thoh ka shongkha ka kynthei kan shu bun tang ka pang bad ia u shynrang ruh kan shu long kumno ieh kumno bad ia ki arliang iing kan shu long tang ka jingsahnud suda. Ia ka daw la dei ban wad bha bad lada donkam ban ia kiilad noh ruh kam don ka jingsahnud. Kine kiei kiei ki khamjia haba ym don ka kylli lane ka pan hukum. Haba phi la kylli bad phi thom ia kata, kata ka dei kawei pat. Ha Khadhynriew Shnong ka don kawei ka jingjia ha kaba ka jubab ka long ba ha kiwei kiwei ki liang kiei kiei ki bha ki miat hynrei na ka liang ki khun kin don tang ki khun shynrang. Kita ki arliang iing ki thom ia kata bad mynta ki don shisha tang ar ngut ki khun shynrang bad mynta ki shu pyntngen ialade da kaba ong ba kiei kiei ki long kumba la ia pan.

Kawei pa kawei ka iing ka don la ka kyrdan bad ban ri ia kata ka kyrdan ka long ka kamram jong ka. Kata ka kyrdan ka dei ka hok jong ka bad ka dei ban ri kyndong ruh ia ka. Ka nongrim sngewthuh jong kawei pa kawei ka iing ka dei kata bad ka dei kata kaba pynlong ia ngi ba ngin burom ia ka iing jong kiwei pat. Ka long kaba bieit bad ka poi sha ka jingpoh hi ba ngin leit kren ne bishar ia ka iing jong kiwei pat lane ban leit tuklar ia ka kam-

iing kiwei Ia ngi ki Khun Khasi Pnar ym don kawei pat ka ban kham kyntang ban ia ka iing namarkata kano kano kaba ia dei bad ka iing ka dei kaei kaei kaba ngi dei ban sumar bha. Kam dei ia ngi lano lano ban iathuhkhana ia la ka jong ka iing ha kiwei pat bad kam dei hi ruh ia ngi ba ngin iathuhkhana ia ka iing kiwei bad haba ngi dei ban kren ia ka iing kiwei ngi dei ban leh ia kata da kaba burom, bad kata ruh ka long tang ha bym lah kiar shuh.

Kaba ngi dei ban ia kynduh bad ka iing kiwei ka long lyngba u kpa uba wan shongkha kata uba wan long kpa ha iing lane lyngba u kur u jait la jong uba la leit sha iing ka briew, kata uba la leit longkpa ha iing kiwei pat. Une haba u leit u don la ka jingleit kaba kyrpang; ka long ka leit iingbriew: u leit ban leit long rangbah ban leit longkpa ban pyndonburom ia ka iing ki briew. Ki ktien 'Ka iing ki briew' ki long ki ktien kiba don jingmut; ka long ka jingai kyrdan bad ai burom ia ka iing kiwei pat. Haba u leit shata um leit marwei. Ha kawei ka rukom lah ban ong ba u leit ryngkat bad la ki kur ki jait namar ki, ki leit long nongkha hangta. Ki kmiekha, ki kpakha, ki ñiakha bad kiwei kiwei na ka iing jong u ki long kiba bat ia u sohpet u ksai namar ki khunkha ki long kiba la mih na ki. Ki long kiba la mih na ka longrynieng jong u kur u jait jong ki. Haba uno uno u briew u bakla ia kata, ka Pyrthei ka ong ba u leh kum u bym don kur don jait lane uba khlem kur khlem jait bad ka jingkren kaba kum kata kam long kaba sngewtynnad ha ngi u Khun Khasi Pnar. Ka long kaei kaei kaba la pynhiar dor ym dei shuh tang ka longrangbah jong u hynrei la ka kur ka jait jong u hi. Ka long kumta bad u longkpa uba wan ha iing. Na ka iing jong u ki wan kum ki nongkha bad ka long ka kamram jong ngi ban ai ia ki ia kata ka burom.

Dei hangne ba ka wan ka nongkylliang kaba pynmadan lut ia ka jingiadei hapdeng jong ngi parabriew. Haba mar ia kha lei lei ka jingiadei ka long kaba kham jan bad kaba kham sngewtynnad bad ka wan ha ka jingthew kaba mar ia biang. Haba shu kren lyngkot, u rangbah namar kata u don shiliang ka kiat ha iingkur ban bat ia ka

longkur bad shiliang ka kjat ha iingkhun ban bat ia ka longkha ban saiñ dur hangta ia ka longkha ka longman bad kumjuh ruh ia ka kheiñkur ka kheiñkha bad ia ka tipkur ka tipkha. Dei hangne ha kane ka nongrim ba la sain dur ia ka longiing longsem ha kaba ia ka longkur la shan da ka longkha bad ia ka longkha la shan da ka longkur.

Ka kam shongkha shongman ban tei ia ka longiing longsem ka long kawei na ki kam kiba khraw ha ka jingim jong ngi. Ka dei ka kam kaba kawei pa kawei ka iing ka dei ban pynrung bad pynngam ia ka jingmut kaba khia jong ka ha ki khun ki-kti bad ha ki para ki pyrsa bad ban jalam ruh ia ki ha ka lynti jong ka. Ka jingbakla lynti jong ki khun ki kti bad ki para ki pyrsa ha kane ka bynta ka wallam shibun kiei kiei kiba sngewsih bad ki bym sngewtynnad bad kiba ktah ym dei shuh tang ia ki hi shi nei hynrei ia ka *longiing longsem jong ki arliang kur.* Haba *dangkhluit ka snam bad ha ka iingkyrkieh jong ka longbriew bad ha ka jingduna jong ka bor pyrkhat,* ka *boi sngewthuh bad ka bor shemphang bad kumjuh ruh ha ka bor jingtip ngi lah ban leh ia kiei kiei kiba* khlem nongrim lane ban shu leh ruma bad leh khynnah bad katno ba lamwir ei ki arliang kur bad ka Imlang ka Sahlang Kane ka khana harum ka lah ban pashat madan katto katne na ki jingmut tynrai kipa don ha lyndet jong ka shongkha shongman :—

U don uwei u briew ha kawei ka shnong uba don la ka iing ka sem bad la ki kmie ki kpa ryngkat bad la ki para kynthei bad ki para shynrang bad uba don ruh la ki kur ki jait kyrhai byllai. U la leit hikai skul ha kawei ka shnong kaba markhap bad ka shnong jong u. U la wai la ka iing ban shong bad ban pynkhreh kot artad hangta. Na kiba u pynkhreh kot ka don kawei ka khynnah kaba met rit bad kaba sniewbriew ia iap. U la ia hap bad kata ka khynnah bad ka la ioh khun kynthei Ha ka miet ba kha ia kata ka khyllung ki la wan shaw ia u bad u ruh u la leit tang ba u la shu shong khlem kren shi kyntien ruh. Ki ktien kiba u kren shane shatai ki long kiba pynpaw ba um don jingmut ban ia shong ia sah.

Kata ka khynnah pat ynda ka la kham heh ka khyllung, ka la leit la ka leit sha iing jong u bad man ba ka leit ka khura bad tynruh ia u khiewja ban ai ja ia ka khyllung. U pat haba u ioh u ioh ka lad u phet na iing ban leit leh bun kam shane bad shatai bad u antad ynda haba kam don shuh bad ka la leit, u sa wan phai pat sha iing.

Ha kawei ka sngi u Knii jong kata ka khynnah u la phah khot ia u bad u ruh u la leit. "Kumno Pyrsa", la ong u Knii, "phi shu sngap kumne jar jar ?. Baroh shi katta ngi la shu ap bad ngi la shu sngap; ngi pyrkhat ba phin sa wan bad ba phin sa kren hynrei haduh mynta ruh phi shu sngap kumne jar jar. Phi pyrkhat kumno kein, Pyrsa?". Hadien ba u la sngap shi por u la jubab da kaba ong, "Phi i, Mama, nga la shu sngap namar ngam shym mut kein ban ia shong ia sah: baroh ka la long tang ka jingbakla. Na ka bynta ine i khun te ngan ai baibam kein Shiphew tyngka shi bnai". U Knii jong kata ka khynnah u la jubab da kaba ong, "Ia kata ka shiphew tyngka jong phi ngim ia kren. Kaba nga don ban kylli ia phi ka long kane — Phi tip em ba ka pyrsa jong nga ka dei ka kynthei?" U la jubab da kaba ong, "Nga tip". "Te haba phi tip", la ong u Knii, "ba ka dei ka kynthei, kumno kein phin dang ong ba phi bakla?". Uta u briew u la sngap khlem kren. "Haba kumta", la ong u Knii, "phin bakla tang ia ka pyrsa jong nga ne phin bakla ia kiwei kiwei ruh?" Um nang jubab shuh bad u la shu dem la ka khlieh sha khyndew slem slem khlem kren U Knii ruh um shym kren ei ei shuh bad u la shu sngap bad hadien katto kattne por uta u briew u la shu ieng kyndit bad u la ong, "Ngan leit noh, ban ia kren bad kine ki briew kaba eh ban ia sngewthuh" bad u la mih artad.

Ha kawei ka sngi u Knii kata ka khynnah u la leit sha iing jong u bad u la ong, "Kumno kein, Pyrsa jir jir jar jar kumne; phim leit ialam ia ka khyllung sha iing ka Kmiekha?". Uta u briew u la jubab da kaba ong, "Ia leit hi kein phi; ym da donkam phi ba ngan leit ialam ma nga". Uta u Knii u la ong, "Haba don ma phi u Kpa kumno kein kan shu leit hi ne phi la iap ne?".

"Nga iap lei", la kynteit ma u, "phi une u briew uba kren kumno kumta?". "Nga shu kum kylli kein, Pyrsa. Kaba ngam sngewthuh te ka long ba haba phi dang don kumno kein phin shu phah ia ka khyllung kaba pli marwei?". "Nga ruh nga shu ong kein", la phai ktien ma u, "nga shu ong kein ba phin ia leit hı bad lada phi kren pat haduh katta te ngan leit kein, ngam leit balei?" Ki la ia buh sngi ban ia leit bad kiba la ia synran ia ita i khyllung ki long ka kmie, ka kmie jong kata ka khynnah, ka hynmen kynthei bad kawei ka kmiesan.

Ynda la poi ha iing ka Kmie jong u tang mar ia dep pynithuh u la her khynrad sha iing ki kmienah ki kmiesan; u la leh bun kam bad pynlut ia ka por bad la ki kur khlem wan mih sha iing. Ka Kmiekba ka la kynrup ia i khyllung, ka la doh ka la dait, ka la pynsleh umphniang bad ka la kyrkhu ka la kyrdoh kumba long ka rukom. La ia wan ki kur ki jait jong u bad ki ruh ki la kynrup ia ka khyllung bad ka iing ka la dap tang da ka jingkmen bad jingsngewbha. Ha ita i khyllung la ieng i kur la ieng i kha bad para ba ia don hangta la ia ieng ka khein kur ka khein kha. Hadien ba ki la ia sah ar sngi u la wan bad u la ong ba dei ban ia leit noh namar ba duh skul than. Ki kur ki jait jong u ki iai dem ong ba u dei ban pyrkhat rangbah bad leh rangbah bad baroh baroh ki la ia khroh ia u ba u dei ban leit shong leit sah ban seng ia ka iing ka sem ha ka rukom kaba dei. Na ka liang jong u pat u shu sngap tliw tliw; tang khyndiat ruh um pyni ia ka mynsiem kohnguh.

Hadien katto katne uta u briew u la leit khroh ia la u jong u Knii ban ia leit sha iing kata ka khynnah hana ban leit ia kren bad u Knii jong ka ban ia pyllait noh. U Knii jong u u la jubab da kaba ong ba um sngew don nia ei ei ban ia kren bad ba ka jingleit kan shu long lehnobei. U pat u la shu ieng ka pynbor. Da ka jingbymbanse uta u Knii jong u ruh u la kohnguh. Ynda poi ha iing kata ka khynnah la don ka jingpdiang sngewbha bad u Knii jong kata ka khynnah u pynpaw ba ka long kaei kaei kaba sngewtynnad ban ia kynduh para knii.

Hadien ba ki la ia dep bam kwai bad dih duma, u Knii jong kata ka khynnah u la ong, "Phi i, Knii, kaba ngam sngewthuh ma nga ka long ia ine i Pyrsa. Ia la ka jong ka longrynieng i buh dor tang shiphew tyngka ne ngan shu shim beit ba phi wan lehbein ia ka jing jong nga? (U la kren da ka sur kaba eh). Phi ong ba phi bakla: phi mut ban ong ba ka dei ka jingbakla kaba ngim lah shuh ban ia pynbeit?. Phi ong kumno, Knii?". Uta u Knii jong u u la jubab da kaba ong, "Ka dei kein, Knii. Haba ka dei ka jingbakla, ka kam jong ngi te ka long ban ia pynbeit; ngam iohi ba kan long da kumwei pat". U pat u la sei kawei ka nia hadien kawei pat hynrei nangta naba u sei nang set u Knii jong kata ka khynnah bad u Knii jong u pat u la shu rkhie bat kpoh bat snier Ynda la ia poi ha lynti u Knii jong u u la ong, "Ban kumto te, Pyrsa' tang tur ruh ngam nud. Pyni hi ma phi la ka buit bad la ka jingstad".

U pat u la dom ia la u Knii hana ba um iarap lem bad u ong ba ki da hikai eh ma ki u ruh un sa pyni la ka jingstad bad ban sa ia peit kai. Hadien katto kattne u la pynbna briew ba u la ioh briew bad u la leit sha iing kata ka khynnah ban iathuh ia kata. Ka ruh ka la iathuh ia kata ha u Knii bad u pat u la ong ia la ka Pyrsa ba kan peit bha bad ba kan wad jingtip bha shano u leit bad shano u wan. Hadien katto katne sngi u la leit sha iing kata ka khynnah ban iathuh ba namar ba u la ioh briew u kwah ban ia pyllait Iai tam ar noh bad ka) Ka pat ka la jubab da kaba ong, "Phi i, baroh shi katta nga la lehmon namar nga dei ka khun tamsneng hynrei mynta ba ki la ia tip ha iing ha sem bad ba nga la iathuh ia kiei kiei baroh ha ki Knii, kaba bha ka long ba phin ia kynduh ia ki". U Knii kata ka khynnah hadien ba u la tip ia kata u la wad jingtip shane shatai ban lap ia ka jingshisha.

Hadien katto katne sngi u la bthah ktien ba un wan bad kata ka khynnah ruh ka la phah ktien sha la u Knii bad ha kata ka meit ba la buh ma u, u Knii jong kata ka khynnah ruh u la ap. Hadien ba ki la shong kai shi

por u Knii jong kata ka khynnah u la ong, "Ngi te pyrsa. ngi la angnud palat ban ia pynbeit noh ia kane ka kam Ka por ruh ka la nang iaid bad ka kam ruh kam dei shuh ban ap Phi ruh haba phi wan kumne, ngi ngeit, phi don kajuh ka jingmut kumba don ma ngi". U pat na la ka jong ka Pyrthei jong u, u la ong, "Phi i, Mama, nga wan ban iathuh ba nga la ioh briew bad nga kwah ban ia pyllait noh". Uta u Knii u la rkhie kynsan bhuk bad u la ong, "Ia kaba phi shu bakla ruh, phi wan iahtuh sa ia kata. Katba phi dang bakla te ngi ruh ngin ia ap kein. Ne phi bakla tang ia kane ka Pyrsa jong nga ne?. Ia kiwei phim bakla?". Uta u briew u la shu sngap khlem nang kren shuh bad u la mih iamrem ban leit phai sha la ing

U la pyrshang wad lad nangno nangno ruh kam phe satia bad la u ksiad katno katno ruh u khlem lah khih. Khadduh khadwai u la leit sha la ka kmie ban iathuh ba un leit shong leit sah iyngkat noh bad kata ka khynnah Ka jingkmen jong ka kmie ka la long ka bym lah batai shuh bad ka jingsngewtynnad jong kiba ha iing ha sem ka la long kaba palat, Mynta u la tymmen bad u la ioh la ki khun kynthei bad ki khun shynrang bad u la ioh ruh bad ksiew shynrang bad ksiew kynthei bad ka iing kaba u la seng ka la roi parum pareh. U la seng la ka iing ka sem bad ka longiing longsem ka la long kaba itynnad U la leit long rangbah ha iing ki briew hapdeng ka jingsngew phuhmut phuhmat jong ki khun bad hapdeng ka jingsngew phuhmut phuhmat bad jingsngew sarong jong ki kur.

II. KA JINGWAN LONGBRIEW SHA KA PYRTHEI

Dei lyngba ka shongkha ka shongman ba u briew u wan long briew sha kane ka Pyrthei. Na u sohpet kha ba bat ka kmiekha bad na ka longrynieng jong u kpa. i khyllung i wan long doh long snam, i wan long mat long pung bad i wan long shyieng long shruh ha kpoh jong ka kmie bad la pynkup ha i ia ka mynsiem ksiar ka mynsiem rupa da U Nongthaw ba in shim ia ka longbriew ha kane ka Pyrthei. Ka kpoh jong ka kmie ka long ka khyrdop Blei ba ngin wan

sha kane ka Pyrthei kat kum ka daw longbriew bad kat kum ka hukum Blei. Ha kata ka daw longbriew la ai ha ngi ruh ia kata ka hok longbriew ba ngin seng ia ka nia longbriew ruh hangta. Haba ngi shim ia ka longkynthei lane ia ka long-shynrang kata ruh ka long da ka hukum Blei. Kiei kiei kim long da kaba shu madei hynrei kiei kiei ki iaid kat kum ka jingbuh bad kat kum ka jingthmu jong U Kynrad Uba long U Nongbuh U Nongthaw.

Naduh ba i khyllung i shim ia ka longdoh longsnam ha kpoh jong ka kmie, i la long iba hok bad iba khuid bad iba la kup da ka burom. Ka kmie kaba pun ka bsa ia i da ki umjer ksiar umjer rupa na ka met kynthei jong ka ha ka jingmaian Blei kaba ngi ki briew ngim lah kot bor ban sngewthuh Katba nang iaid ki sngi i nang sar nang plung bad i nang eh met eh phad bad eh shyieng eh sl ruh bad ynda la dap u 'nai khyndai u 'nai shiphew i sa wan ban shim ia ka longbriew ha kane ka Pyrthei. Haba ka kmie ka pun ia i, ka pun ha ka burom bad haba ka kha, ka kha ha ka burom. Ka shi bnai pa shi bnai ha kpoh ka kmie ka iaid ryngkat bad ka hukum Blei bad ynda la dap u 'nai khyndai u 'nai shiphew ba in wan sha kane ka Pyrthei kata ba la dei ban kha ia i kata ruh ka dei ka hukum Blei bad kam lah ban long da kumwei pat. Haba la mih i khyllung ka synrum ka dei ban mih namar ka shi sut pa ka shi sut ka dei ka Hukum Blei bad kam lah ban long da kumwei pat Haba don ka wit ka wa na ki kam kynsha jong ngi ki briew, ka kam jong ngi ka long ban pyrta ia ka Hukum Blei namar ka dei ban ieng bad kam lah ban long da kumwei pat. Ka nia kaba ngin pynieng ka la don lypa bad lada ngim lah ban pynieng ban leh ei ei ka daw ka dei ka longjot jong ngi. Katei ka kam kat kum ka Hukum Blei ka dei ban iaid bad ka jing-iapynbeit kam jong ngi bad la U Kynrad ka dei ban bud nadien. Lada ka don ka tam lane ka duna ka shong ha ngi ban pynbiang.

Ha kane ka jingwan longbriew jong ngi sha kane ka Pyrthei ki kmie ki kpa jong ngi ki don ka kamram kaba khia bad kaba kyntang. Ka jingmaian jong ka ka long kaba la buhrieh bad da kane yn-thew ia ka jingjyllew bad jing-stad jong kano kano ka jaitbynriew bad ia ka jingjylliew

jong kano kano ka niam yn thew da ka jingkot boi jong ka ban sngewthuh bad shemphang ia kane. Ia ka jingkitkhlieh jong ki kmie ki kpa halor jong ki khun la bate bad dei ha kane ka jingbate ba lah ban iohi ia ka jingkhraw jong ka pyrkhat niam jong ka jaitbynriew. Kat kum ka pyrkhat niam jong ngi u Khun Khasi Pnar ia kane ka jingkitkhlieh ym lah ban iasam; baroh ar ki don kajuh ka bynta. Na ka jingkit jong ka doh ngi lah ban ong ba ka jingkit jong ka kmie ka kham khraw shibun ban ia ka jong u kpa hynrei ha ka liang ka niam u don u Thawlang bad ka don ka lawbei bad ban iasam ia ka jingkitkhlieh ka long kaba eh. Dei halor ka daw jong ka iing bad ka longiing longsem bad ha ka jingsngew kyntang jong ka longbriew ka manbriew ba ka don ka jingsngewkitkhlieh Ka jingtlot jong ka longbriew ka ju pynmih ka luri ka lura bad ka kynrum ka kynram hynrei ha kiba don ka jingtipbriew jingtipblei. ki pyndem ialade ha khmat i khyllung ha ka kpoh ka kmie bad kiei kiei baroh ki dei ban ap. Ki bym sngewthuh ia kane ki long kiba la hiar ha ka longbriew ban bud khangdong ka longjot ka longrem ban makna ka longbynriew

U briew shisien haba u la shim ia ka jinglongrangbah ban tur ialade sha ka shongkha ka shongman, u long uba la pynkup bor bad pynkup kyrdan ialade bad u long uba la shimti ha lade ia ka kamram kaba khraw. Na ka longrynieng jong u i khun i la wan ban shim ia ka longbriew ha kane ka Pyrthei. Ba un nym kam ia la i jong i khun ka long kaba sang iap sang im. Ban len ia i ka long kumba isih ialade bad haba u len ka long ba u len ia la ka jong ka longrynieng. Lada um mon shuh ia ka kmie kata ka dei kawei pat hynrei ia ka burom jong i khyllung ha kpoh jong ka kmie u dei ban bat Lada u kwah ban pyllait san shyieng bad ka kmie u dei ban ap haduh ban da kha ia i bad haduh ban da dep ka jer ka thoh. Ym don ka kur jongno jongno ruh kaba kwah ban bat jubor ia u briew hynrei kaba ka dawa ka long ba u dei ban pyndep ia kaei kaei kaba u dei ban leh. I khun ia iba la kha na u la i long i kynthei ne u shynrang i dei i jong u bad im lah ban dei i jong kiwei pat. Lada i dei ban long marwei hapdeng kiba bun ki para, i te in wad ia la ki jong ki nongkha.

Ka jingngeit jong ngi ki Khun Khasi Khun Khara ka long ba wat ka rngiew jong i khyllung iba dang don ha kpoh ka kmie ka bud ia u kpa sha ba u leit u wan. Ha ka iaid ka ieng bad ha ka trei ka ktah namarkata ka longkpa jong u ka dawa ba u dei ban sumar. Ban kynthah nar saw ym bit bad u dei ban kiar bad haba um lah ban kiar ba dawa ka kam u dei ban da ong, "Kynriah sharud, Khun, ba trei jingtrei i Pa". Ki don bun bun ki iing kiba la dei ban ud sngewsih bad ban ud pangnud tang namar ba saitlah ki kpa ha iing ban shu jwar ei ki khun ban sah ka sniewbriew shi rta ha ka Pyrthei. Haba u leït behmrad u dei ban rumar ba ioh ka long ka jinglehbeiñ ia ki khun Lada u la dei ban shim ia ka ryntieh bad u khnam lane ia ka sulol ban leit siat ia kano kano ka mrad, u la dei ban iehnoh ia ka iarong ha ka jaka ba u shong bad ban da kren da khana ban ong, "Nang ap ma phi ho, Khun, hangne; ap ia kane ka iarong I Pa haduh ba ngan da wan" Kino kino ki kam kiba um ju kham leh u dei ban kiar. U dei ban sumar ialade kyndong ha ka iaid ka ieng ba ioh ka ktah ïa iba pli i khyllung iba dang hok.

U don uwei u rangbah saitlah ha Ri war uba la ia pynong baroh baroh ba um dei ban leit beh mrad namar ba ar met ka lok ha iing hynrei u ong pynban, "Ia ngi kiba la ngeit Khristan ym lei lei shuh". Ioh siat ma u ia ka dngiem bad dei na ka shyntur kaba shaneng bad ka kad hi wek. Ynda la kha ia ka khun la lap ba ka shyntur jong ka shaphang shaneng ka kad bad kiba iohi ia kata la dngiem ki ong ba ki jingkad ki dei kijuh hi. U don uwei u khynnah samla uba shu jwar ei ka khmut nep byrnep ban sah sniewbriew ha ka Pyrthei tang namar ba sngew Khristan eh u kpa, ban ong, "Ia ngi ym lei lei shuh". I Khyllung i dei iba la wan da ka hok Blei bad ba ngin ialehkai bad ka Hok Blei kam long kaei kaei kaba sngewtynnad. U don uwei u briew uba la don la ki khun ki kti bad uba la leit pat sa ia kawei ka briew. Um shym leit shong leit sah bad ka hynrei u phla hi ba i khyllung i dei na u. Lai sngi lynter kata ka briew ka la suh khun bad ka la shu lynniar bad miet bad sngi bad baroh lai sngi ki phah shaw ia u hynrei um wan bad ka daw ka long hana ba u tieng ia ka kmie ki khun heh.

La ieng ka shat ka khein bad la lap ba ka don ka jingsahnud i khun ia u kpa. Ha ka sngi kaba saw la phah shaw biang ia u bad la iathuh ia u ia kiei kiei baroh hynrei ha kata ka sngi ruh um wan. Ynda la wan phai ki nongleitshaw, la ieng kawei ka tymmen, ka la shim ia u dpei bad hadien ba ka la kren ka la khana ka la kynting ia uta u dpei sha sum ha ka kyrteng jong uta u briew. Tang hadien katto katne kata ka briew ka la kha bad ka la kha suk kha sain ruh. Ka la mih ka jingiakren kaba jur ha shnong ha thaw bad ka sdang na kita kiba ia don ha iing kata ka briew. Baroh ki jingkren kim long kiba sngewtynnad bad ki kyntien jong uwei u 'riewtymmen ki long kiba pynpyrkhat. U ong, "La sngewsynei ia ka longbriew bad la sngewsangsot ka longrangbah ban mih sha Pyrthei ban shah bei da u 'peisieh". Kiei kiei kiba jia ia uta u briew ha ki sngi kiba hadien kim long kiba sngewtynnad bad ia ka daw mano ba tip.

Haba i khyllung i dang don ha kpoh jong ka kmie ka bynta bad ka kamram jong ka ki long kiba kyrpang bad lah ban ong ba ki long ruh kiba da kyntang. Ka dei ban ri ia i khyllung ha ka kpoh kyndong ha ka burom bad ha ka jingtipbriew jingtipblei. Ka dei ban sngew kyrpang ruh ialade. Kam dei lano lano ruh ban leh ruma leh rutit lane ban leh kano kano ka kam kynsha. Ha ngi u Khun Khasi ban leh ruma bad leh kynsha ka kmie kam dei shuh tang ka kam kaba sang hynrei kaba ma. Katno sien ba kha dkoh kha matlah namar ba ngim salia bad katno ba jot ei i khyllung. Kiei kiei ki maian than ba ngin ai nia ne pynieng nia hynrei ka Hok Blei ka ieng bad phim lah ban ialehkai bad ka.

Kiei kiei ki khor than ban ia kren ha madan khamtam haba ngi kwah ban rieh ialade. Ka jingkynrup jong ngi ia kiwei pat ki niam ka long bunsien ba ngi phet na lade bad ngi leit wad jaka rieh. Ka Niam Khasi ka hikai ia ngi ba dei ma ngi hi kiba pankwah Ka long kaei kaei kaba ma ia ngi ban leit leh ei ei ia ka iing ki briew lada ngim don ka nia kaba biang ha khmat u briew bad ha khmat U Blei. Kawei pa kawei ka iing ka don la ka jong ka hok, ka kam jong ka ka long ba ri kyndong ia kata ka hok; kawei pa kawei ka iing ka don la ka hok bad ka kam jong ka ka long ban dawa ia kata ka Hok bad kawei pa kawei ka iing ka wad ia kata ka

hok haba phi shim noh ia ka. Ka nia briew hi ruh ka long kumta bad haba ngim lah ban pynieng da ka nia briew kumno ngin pynieng da ka nia Blei. Haba ngi ieng ha la ka jong ka hok ym don ka jingim kaba kham shngain ban ia ka jingim jong ngi u Khun Khasi Pnar.

Ha kine ki sngi i kumba ngin duhnong palat kum ka Jaitbynriew. Ia ka daw ngim ia kren hangne; kaba paw ka long ba ka jingsngew kyntang jong ngi ia la ka jong ka iing ka sem ka la nang duna bad ka kyndan iing jong ngi ka la nang hiar. Ki bor nongwei ki la hiar thma ia ki rympei jong ngi ban khura ia ka longiing longsem bad ban kynjat wat ia u knii bad u kpa na ka iing. Ha ka shongshit jong ka tynneng ngi la thad madan ia la ka iing ban ioh rung u nongwei bad ba ia ka kamiing jong ngi yn ioh tuklar noh u nongwei u nongar bad u rud u kiar Ka la wan ka jingsngew sting na ka bynta la ka iing ka sem; ngi la ia beh ia ka burom bad ia ka spah pyrthei ban klet noh ia ka spah mynsiem. Ngi la kyndat wat ia la ka jong ka Niam kaba long ka nongri ka nongdub bad ka nongai buin ka nongai thiang la ka mynsiem bad kaba bsa kata pjiah ia ka iing ka sem.

Kum ka Jaitbynriew ngi phiah arliang wak ia ka spah pyrthei ne ka spah mynsiem bad ia kine ar ka don ka jingthew tarajur bad U Blei ruh Um ju kham ai lang ia ki ha ngi. Ka iing kaba riewspah ka spah mynsiem, ha ngi u Khun Khasi Pnar, ka long kaba la ioh ia ki jingkyrkhu Blei. Ki khun ki long ka spah ka hajar, ka ksiar ka rupa bad ki mawlynnai ki mawkordor jong ka iing. Ka iing kaba don tang ka spah pyrthei ka long ka iing kaba la lip lypa ka rong bad kaba la shong tmang lypa namar ba ka nongrim jong ka iing kam dei ka spah. Ha lyndet jong ka jingiadei ki kmie ki kpa bad ki khun kiba pynlong ia ka iing ka ap ka jingthew Blei. Dei ha ka longiing longsem jong ngi ba la thew ia ka dor jong ka kmie, ia ka dor jong u kpa bad ia ka dor jong ki khun bad lyngba jong ki ban thew ia ka dor jong ki kur bad ki kha. Haba ka pylla ka biang kumba la buh la seng U Nii U Kong; ha ki bynta bareh ka don tang ka jingbhabriew bad ka jingsuk jingsain lyngngai.

III. KA IING BAD KI KHUN.

U Blei Uba buh bad U Blei Uba thaw ia ha kane ka Pyrthei U long U Leilongkur U Leilongjait bad U Long ruh U Leilongiing u Leilongsem lane Ka Blei ha Iing. Haba i khyllung i wan sha kane ka Pyrthei da ka daw bad ka hukum, Ka Blei ha Iing ryngkat bad ka Iawbei ki ieng harud ban da ban ker ia i. Ka kam joug ka iing ruh ka long ban pynshet ialade hangta kumta ha kiei kiei baroh Ka Blei ka Iawbel bad ka iing kin don ka tip ryngkat bad kin don ruh ka hun ryngkat. Lada ngi tang shu bakla ia kata kan sah tang ka jingleh thawnang bad ka leh jingbriew ban ieng rasong ka thawar Ka iing Khasi kam dei ban long kumto. Shwa ban kha, kun. ka iing, ka la dei ban tap-kpoh ban nguh ban dem ia ka Blei ka Iawbei ba i khyllung ha kpoh ka kmie in shait in koit bad haba i la dei ka por ba in wan sha ka Pyrthei, i dei ban wan da kaba suk kaba sain bad ha ka jingkoit jingkhiah. Ka kmie ruh kan shait kan koit bad kan kha bha kha miat bad kha suk kha sain bad baroh ar ngut kin da phuh ka longbriew.

Haba ngi ieng ka jer ka thoh ngi da nam naduh ka Iaw-bei ka Iawkulong ter ter haduh ka kmie kaba kha ia i khyl-lung. Ka pynsngew ka pynsngap ha ka Blei ka Iawbei ka iaid ryngkat ryngkat bad ka nguh ka dem ba i khyllung iba la wan sha kane ka Pyrthei ban shim ia ka longkynthei ne ia ka longshynrang in da long briew in da man briew. in da sah ka nam sah ka kyrteng, in da shait in da koit bad in da khiah krat in da khiah stang. Ia i khyllung kynthei ngi da buh u star bad ka khoh ban pyni ba ka dei ka nonglum ka nonglang i ka iing ia ka sem, ia spah ia ka phew bad haba ka la poi ka por ba in shim ia ka kyrdan jong ka longkmie in da shim ia ka bynta jong ka Iawbei Iawkulong ban long ka Iawbei Khynraw ban nang iar ka jait ka khong bad ban nang bteng ka longbynriew bad ka manbynriew. Ia u khyllung shynrang pat ngi da bynrap ha ka jer ka thoh ia ka ryntieh bad u khnam ban pyni ba u dei u rangbah u ban

long u nongda u nongshan, u nongialeh bad u nongkorbar ban ieng ka longrangbah ha ka Pyrthei.

Haba i khyllung i long i bym pat dap shi snem ka rta i long iba dang don hapoh ka jingpeit jingsumar jong ka Blei ka Iawbei bad ka jingsumar ia i ruh ka dei ban ia dei dur kumta. Ia u shniuh uba dang long u niuh-blei ne niuh-iawbei ngim ju khap bad ha kajuh ka rukom ki don kiwei kiwei ruh ki jingkyndiah. Katba nang iaid ki sngi i dei ban nang san nang plung bad nang phuh ka longbynriew. I dei ban shait ia dei ban koit bad ka khmat jong i ruh ka dei ban phyrnai. Lada kam long kumta ka la dei ban don ka daw; ka lah ban long ba ka Blei ka Iawbei bad ka lah ruh ban long ba ki meinah ki meisan kim suk kim raji. Ka iing ka la dei ban ieng ka tap lubri bad lada kata kam biang ban kyrsan ka kmiekha kaba bat ia u sohpet u ksai bad ban leh ia kata ruh ha ka nam longbriew ba i la wan sha kane ka Pyrthei kat kum ka daw longbriew.

Kumta parum pareh ki khun kynthei bad ki khun shynrang ryngkat bad ka kmie bad u kpa sawdong ka lyngwiar dpei ki ia shong. Ka kmie kaba bat ia ka siang ja ka shong na shiliang hajan u khiewja bad u kpa pat na kawei ka liang Sawdong ka dpei ki ia shong syaid ding bad ki ia pyrkhat ia i duk i suk bad sawdong ka dpei ki sneng khun sneng kti. Ka iingshong kaba ngi shong ka don ka Rumpei bad ka don ka Nengpei bad kumba ka long mynta, ka don ka iingshetja bad ka kamra shongkai. Ia ki nongwei ki nongar bad ia ki bai ki kiar ngim ju pynrung ha Rumpei namar ka long ka jaka kaba mut tang na ka hynta ka iing, tang shi iing. Kiwei kiwei ki lah ban rung tang ha Nengpei ha kaba ki lah ban ia shongkai bam kwai bad dih duma. Ka Rumpei ka long ka jaka kaba ngi mut tang ia ngi hi shi iing ha kaba ngin ia kren ia ki kam-iing kam-sem bad kaba ngin ia tip ruh tang shi iing. Ka kam-iing ka kyntang than ban ia kren madan bad ka rieh than ban tip kiwei pat. Haba ki wan ki longkñii lane ki meinah ki meisan, ngi ia shong bad ki sawdong ka Lyngwiar dpei ngi ia kren bad pyrkhat ia ki kam kiba iadei bad ka iing ha ka jingkynjah bad jingjarjar. Hangta ha Rumpei ka don ruh ka sneng khun sneng kti, ka sneng para bad ka

sneng pyrsa. Ka jingmut jong kiei kiei kiba ha Rumpei bad ha Nengpei ki khraw bad ki jylliew palat bad ki don ka jingiadei kaba khiaw katta katta bad ka longiing longsem.

Ka jingpynsan pynrangbah ia ki khun ki kti ka long kumba shu btin hi thop shi thop. La thep ha ki ia ka mynsiem shi para; ba ki ia wan na kajuh ka khohsiew bad ia buiñ na kajuh ka jingbuiñ. Shi para ban ia tip, shi para ban ia kit bad shi para da kajuh ka mynsiem ban ia long kawei. Shi para ym ban ia khot da ka kyrteng hynrei da ki kyrteng kiba ngi khot ieit ne khot iing. Ia u hynmen rangbah dei ban khot u Bah Rangbah lane u Bah Heh, nangta wan ter ter sa u Bah Deng, u Bah Dit, u Bah Rit u Bah Nah bad u Bah Duh. Ia ka hynmen raugbah ban khot ka Kong Heh nangta ter ter ban wan sa Kong Deng, ka Kong Nah, ka Kong Rit, ka Duh lane ka Khadduh. Kine ki kyrteng ki pyndap ia ka jing da ka mynsiem jong ka jingieit, ki pynshlei ia ka iing da ka lyer jong ka jingsuk bad ka lyer iing kaba beh jem jai jai. Ha kiei kiei baroh ka synshar ka jingieit bad ka jingburom iwei ia iwei pat. Ki hynmen ki ieit bad kdup ia ki para bad ki para pat ki ieit bad burom ia ki hynmen.

Ia ki meinah ki meisan bad ia ki longknii ha iing ruh ka long kumjuh. Ki don ki meisan, ki don ki meideng, ki meirit bad ki meiduh: ki don ki ma-rangbah, ki ma-deng, ki ma-rit, ki ma-khynnah bad ki ma-duh. Kine ki dei ki kmie bad ki knii kiba bat ia ka kyrdan bad ia ka burom long-kmie bad longknii ha ka jingiadei bad ki khun ki kti bad ki para ki pyrsa bad ha baroh lang ka synshar ka mynsiem jong ka iing. Nangta ka wan pat na ka liang ki nongkha : na ki, ki don ki pa-san, ki pa-deng, ki pa-rit bad ki pa-duh bad ki don ruh ki kha-rangbah, ki kha-deng. ki kha-rit bad ki kha-duh bad halor kita baroh ka don ka kmiekha. Kumta kine ki kur kitai ki kha ha u tlieng ba iar jong ka tipkur tipkha bad ka khienkur ka kheinkha bad ka iing ka im phuhmut ka im phuhmat ha ka pyrthei.

Naduh dang rit la hikai ia ki ba kin tip kaei ka iing. Ha ka sneng puramit la hikai ia ki ba kin tip uei u kpa

bad kaei ka kmie; ki long kum u Baai bad ka Sngi bad ki long ki blei ha Pyrthei. La hikai ia ki ban ieit ia la ki kmie bad ki kpa bad ba kin sngewsih ma ki kam long mynno mynno ruh kaba bha. La pynrung ha ki ba ha kiei kiei baroh na ki kam ba ki trei ki dei ban ioh ka jingkyrkhu na la ki kmie ki kpa. La pynrung ha ki ruh ia kawei ka jingshisha ba ha kiei kiei baroh—"Ha bym suk la ka kmie ka shem bha ym ju don". La hikai ia ki ruh ba ban kynther jingbuiñ ka kmie ka long kaei kaei kaba sngewsih palat. La hikai ba ka jingtim jong ka kmie ka long ka kam kaba triem bad kaba shyrkhei. Ka kmie ka bat ia ka bor kyrkhu bad ruh ia ka bor tim hynrei na ka kmie sha ki khun ka tuid tang ki jingkyrkhu. Lada la poi u pud haduh ba ka kmie ka la dei ban tim ia k khun kata ka la dei kaei kaei ka bymsngew tynnad shuh ban ia kren. Ka kmie kaba pun kaba kha kam lah lano lano ban tim ia ki khun bad lada ka la poi haduh uta u pud ka la dei ban don kaei re kaei kaba khyllah na ki khun. Ka jingngeit tynrai jong ngi ka long ba ka kmie ka long ka nongri ka nongdup ka ban peit ka ban i bad ka ban ri ka ban sumar bad ka ban kyrkhu ka ban kyrdoh ia ngi wat na sha lyndet ynda ka la khlad noh na kane ka Pyrthei.

Katba ki khun ki nang san bad nang heh, ka iing ruh ka nang shngaiñ bad ka nang phuh nang phieng. Ki para ai kmie bad ki para lok ki parajor, kynthei bad shynrang, ki la nang ia wan bad ia boi ban shongshit ka iing ka sem bad ki ruh ki la ia nuh pyrthei ban ia beh kur beh kha. Ka jinghikai napoh iing ka long ba ha ka Imlang ka Sahlang baroh ki dei ki kur bad ki kha bad ha kiei kiei baroh ngi dei ban ia beh, ban iatur bad ban iarap. Ka iabeh, ka iatur bad ka iarap ka long ka jinglong tynrai jong ngi kum ka Jaidbynriew namarkata kam dei iano iano na ngi ban tyngkai ialade Ka don ka im ryngkat bad ka don ka sah ryngkat bad ngi dei ban pyrkhat ia ka jingbha jong uba bun uba lang. Shata sha ba donkam ki kur shata ngi her bad shata ba donkam ki kha shata ngi kner. Ha ki kam shnong ki kam thaw kum ha ka shna lynti, ka shna jingtong um bad kiwei kiwei, ka long ka kamram jong ngi uwei pa uwei kum ki nongshong shnong ban ia mih. IK

khun shynrang kiba la biang ka rta ki dei ban rung dorbar ban ia kynrup ia ki kam shnong kam thaw bad ban ia shim bynta ha ka synshar ka khadar bad ha ka bishar ka pynshong.

Haba don mano mano ba phah kylli ia ka khun kynthei, ka iing ka pan por da ka akor ban ioh pyrkhat kum ka iing. Kaba rit kam dei ban iuh ia kaba shuwa lano para ia u hynmen bad lada dei ban leh kumta na ki daw bymlah kiar, ka para ka dei ban thied tapmoh ia ka hynmen bad u para u dei ban thied jaiñspong ia u hynmen. Ban iuh ki para ia ki hynmen kani dei kaei kaei kaba bha bad kaba sngewtynnad. Kim ju pdiang ia kano kano ka jingphah kylli khlem da kylli bad khlem da pan hukum. Ki tieng kyndong ioh kam long ka shongkha lane ioh ym thoh ka shongkha bad ban sahnud pat hadien habud. Haba la biang nadong shadong ki sa pynhiar ka synjat ka lator ka ban long ka lamja ka lamdoh kata kat kum ka jingsngewbit bad ka jinglah. Ia u khun shynrang ruh uba la bit ban leit sha iing ka briew, shwa ban phah kylli ia kano kano ka briew, ki da peit ki da bishar ia ka jinglong ka briew bad ia ka longiing longsem jong ka bad ia kiwei kiwei kiba donkam ba ioh ka long pynban tang ka jinglehbeiñ ia la u jong u khun. Ha kiei kiei baroh kiba iadei bad ka shongkha ka shong man ka iing ka phikir bha namar ha ka iing jongno jongno ruh ym don ka kam kaba kham khraw ban ia kane.

Ia ka khun kynthei kim ju kyrkieh ban pynmih iing wat lada ka dei ka khun mih-iing. Ka iing ka ap haduh ba kan da don khun don kti bad ynda la ibit ibiang. Ka iing ka buh ia ka jingshngaiñ ha khmat eh; haba la ishngaiñ kiei kiei ka iing ka pyrkhat ba ka por ka la poi ba ka khun kan mih iing noh. Haba ka iing ka long kaba don lad don lynti ka da pynshna iing pynshna sem, ka da thied i khiew i phang bad kiwei kiwei ki jingdonkam. Haba dang lah ban kner, ka ding kaba ki sliew nyngkong ka dei ban long ka ding kaba ki rah na iing ka kmie lane ka dei ka ding kaba ka da leit sliew ka kmie. Haba ka leh ia kata ka kmie ka da kren ka da khana ba kan pynsngew kan pynsngap bad ban nguh

ban dem ha ka Blei ha Iing ba kan bud ba kan rap ma Ka. Kam shah ka nia ba phin ong — "U tnum la u tnum bad u tyndai la u tyndai" namar ka dpei ka long kaba la khlad na ka dpei ka kmie bad ka ding ka dei ban bud nangta. Ka dei kajuh ka Blei bad ka dei kajuh ka Iawbei bad ujuh u Thawlang hynrei la nang iar ka kpoh.

Ka long kumta ia ki khun kynthei baroh lait noh ka khun khadduh kaba dei ban shong ha iing ka kmie ban ri ban sumar ia ka iingseng iingkhadduh bad ban ri ban sumar ia ki kmie ki kpa bad ia kiwei kiwei kiba dei hap ha ka iing bad kiba long ka bynta jong ka iing. Ka jingpynsan pynrangbah ia ka Khadduh ka long kaba kham pher; ka mynsiem jong baroh ka theh lut ha ka khadduh bad naduh ba ka rit thop shi thop la pynsngew bad la pynrung ha ka ia ka jingmut jong ka jinglong khun khadduh kaba kynthup ha ka shibun kiei kiei. Thop shi thop la bsuh ha ka ia ka mynsiem jong ka jinglong khun khadduh — ka mynsiem kmie kaba iar bad kaba kylluid; kaba kner bad kaba kdup; kaba khroh hynrei kaba eh; kaba pyndem hynrei kaba tei. Dei tang ma ngi ki Khun Khasi Khun Khara kiba sngewthuh kaei ka jingmut jong ka ktien 'Khun Khadduh'.

U khun shynrang haba u leit sha iing ka briew u don la ka jingleit kaba pher haduh katta katta bad ka dei ka jingleit kaba ktah bun kiei kiei kiba khraw. Haba u leit um leit marwei mynno mynno ruh bad uba leh kumta u dei sa tang u bym don kur don jait. Uno uno uba leit sha iing ka briew u dei ban leit kat kum ka akor bad ka burom jong ka Jaitbynriew. Bad u ki don ki kur kiba dei ban shim ia ka kyrdan Nongkha kiba ka jingangnud jong ki ruh ka long ba haba u leit sha iing ki briew u dei ban leit longkpa hangta bad uba dei ban kup ia ka jinglong rangbah. U dei ban long u nongkamai u nongkajih ban ioh ja ban ioh dohkha, ban ioh jaiñkup ban ioh jaiñsem bad ban ioh spah ioh phew ki khun. Ka burom jong u ha iingkhun ka long ka burom jong ki kur bad lada u bakla ia kata ki kur kin shu lip ka khmat rynieng rynieng bad ia ki kan shu long tang ka jingrom bad ka jinglehraiñ. Ka burom jong u kpa bad ka burom jong ki khun ha ka jingiadei bad ki Nongkha ka ia iaid lang.

Ia kito kiba shu ia shong khlem ia tip ha iing ha sem la shim ba ki dei ki khun tamsneng bad ki khun lehn on; ki long ki bym pyrkhat shuh khyndiat ruh ia ka burom jong ka iing ka sem Ki iing ki pdiang ia ka shongkha shongman jong ki da ka jingiamrem bad shwa ban leh ia kata ki da ap haduh ban da ioh khun ioh kti ban biang ka longkha longman bad ban biang ruh i kha i man. Ka jingpynithuh kha pynithuh man ka la dei ban iaid suki ban shim ia ka por jong ka. Kiei kiei ki la dei ban iaid dkoh bad kiei kiei kim long shuh kumba la buh u Nii u Kong Lada jia kaei kaei ka iing ka la dei ban shu pdi ng bad wat, lada kiei kiei ki bit ki biang ruh ka kam ba kan wan ha ka dur kumba la mut ka dei ban shim por. U shongkha u la dei ban shem jingeh ban pynithuh ia la ki jong ki kur ki jait ha ki khun. Ki jong u ki dei ki khunkha bad ki ruh ki dei ban ia kynduh jingeh ban tur sha ki khunkha. Ki khunkha lei lei ki la dei ban ia kynduh ym dei shuh tang ia ki jingeh hynrei ia ki jinglehraiñ hi ban ong ba kim ithuh ia la ki jong ki nongkha. La shu ia kawang ka tei pop kat sha ba kynduh tang ban shu da rabjot.

IV. HA LYNDET KA LONGKYNTHEI KA LONGSHYNRANG

Ka shitom palat, kat kum ka Niam Khasi, ba ngin iohi ia ka jingmut kaba don ha lyndet jong ka Theology ka Longkynthei ka Longshynrang. Ngi wan sha kane ka Pyrthei da ka daw bad namarkata haba ngi shim ia ka longkynthei lane ia ka longshynrang ka long da ka hukum Blei. Dei ha ka longkynthei bad ha ka longshynrang ba la pynshet kum ka nongrim ym dei shuh tang ia ka longkur ka longjait hynrei ia ka longkur ka longkha, ka iing ka longsem, ka kheinkur ka kheinkha bad ka tipkur ka tipkha. Kine lai kata ka longkur ka longjait, ka longkha ka longman bad ka longiing ka longsem, ki long kum u tliang ia uba la thaiñ ni bad thaiñ itynnad bha ha kaba kiei kiei ki don la ka phang ka phang bad la ka bynta bynta ban pynlong ia ka jingthaiñ kaba skhem bad kaba don dur.

Haba ka longkynthei ka la shim ia ka kyrdan jong ka longkmie bad haba ka don la ki khun ki kti ka la lah ban seng ia ka longiing longsem. Ka iing ka don hapoh ka jingkdup jong ka bad ka long kum ka syiar kaba kdup ia la khun hapoh ki thapniang. Ka ai bam ka ai thiang, ka ai bam ka ai dih bad ka sumar ia ki hor hor kumba sumar ia i pylleng ba ioh i pait. Ha kawei ka rukom lah ban ong ba ka la shim ia ka kyrdan jong ka Iawbei ban long ka Iawbei Khynraw Shatai sha Ri Pnar lei lei kim ong shuh ka 'Kmie' hynrei 'Bei' namar ka shim ia ka jaka jong ka Iawbei ban long ka kiaw haba bei. Kumba ka long ia ka Iawbei Tymmen kumta ruh ka long ia ka. Na ka kin mih ki khun kynthei bad ki khun shynrang bad na ka kpoh jong ka yn nang kha yn nang roi ba kin mih ki ksiew shynrang bad ki ksiew kynthei; ki khun miaw bad ki khun khnai bad kumta ter ter.

Shisien haba ka la ioh ksiew ka la ioh ia ka kyrdan 'kiaw' Haba ka dang ioh dang tang ki khun ka dang ioh ia ka kyrdan 'longkmie' bad la khot ruh ia ka, ka kmie uta lane ka kmie ita kat kum ka kyrteng jong u khun shynrang ne ka khun kynthei kiba long ki khun phrangsngi Haba ka la ioh ksiew pat ka la shim ia ka kyrdan 'kmierad' lane ka 'kiaw' bad la khot ia ka ruh ka kmierad lane ka kiaw jong ita ita kata da kaba jer kyrteng ia ki ksiew Ka long kumjuh ruh ia u kparad bad u ruh u la long ka kyrdan 'kthaw' bad ka jingkhot ia u ruh ka la long kumba khot ia ka kiaw. Ki don ki bynta sha Ri War kiba haduh mynta ka jingkhot ka dang iaid ha kata ka rukom. Ha ki bymtip ka ktien 'kiaw' bad ka ktien 'kthaw' ka lah ban kut noh pynban tang ha ka kiaw-kurim lane ha u kthaw-kurim ban klet noh ia ka jingmut jong 'ka Iawbei' bad 'Thawlang'.

Ka pdeng jong ka jylli jong ka iing ka long ka kmie ryngkat bad ka Blei ka Iawbei. Dei ma ka kaba siang ia ka sla jong ka duwan jong ka iing, ka ban pynbiang ia u klong ia u skaw, ia ka lamet ka latang, ia u lakud u lasiar bad ka ban pynkhreh ia u kpu u rynsi. U longkhii ka iing u pyndep ia ka niam ka rukom kat kum ka jingdawa jong ka kam bad kat kum ka jingdawa jong ka iing. Ka jingsuk

ka jingraji jong ka Blei ka Iawbei ka long ka jingkmen jong ka iing bad ka jingbuhkhoh jong ki ka long ka jingsahnud bad jingsngewsih jong ka iing. Ka dei ka kmie ka ban peit ban i ba ka iing ka ieng ha la ka jong ka Daw kaba long kat kum katai ka Dawbah jong ka jingbuh bynta jingsam bynta U Kynrad haba u buh bynriew thaw bynriew ia ngi ha kane ka Pyrthei bad Uba long ruh ka daw ia kaba la sneng ia ka Niam ka Rumpei jong ka iing.

Ki khun ki kti kiba mih na ka kpoh jong ka ki long ka doh ka snam jong ka bad jong ka kur ka jait. Ki long ka spah ka hajar, ka ksiar ka rupa, ki mawlynnai bad ki mawkordor. Haba khyllait ma ka ki don ki kmienah ki kmiesan ki ban shimti ia ki. Lada jia ba dang im ka kmierad dei ma ka kaba ju lum ia ki khun iap-kmie. Haba ki la san ki la rangbah pat ki sa seng ia la ka jong ka iing ka sem ban nang bteng ia ka kpoh jong ka kmie jong ki.* Kawei pa kawei ka iing ka don la ka jong ka jingshem bad jingiakynduh hynrei ha khmat kiei kiei baroh ka synshar kawei ka jingangnud bad kata ka long ba kawei pa kawei ka khmat kynthei kaba la mih ha ka iing, ka kpoh bad ka kur ka jait ka dei ban don la ka iing ban kylla long ka kpoh ban nang iar ka kur ka jait.

Haba ki khun shynrang jong ka ki la san ki la rangbah bad ki la biang ka rta ban leit sha iing ki briew bad ki la ioh la ki khun ki kti, ka la wan ha ka sa kawei pat ka kyrdan bad kata ka long 'kmiekha'. Dei ma ka kaba bat ia u sohpet u ksai bad ki ksiew jong ka na u khun shynrang ki long ki soh ki syntiew ne u symbai u rnai na ka kpoh jong ka. Kum ka kmiekha ka kyrdan jong ka ha ka jingiadei bad ki khunkha ka long kaba donburom palat bad ia ki ka long kum ka blei ha pyrthei. Haba la wan rung ka kmiekha ha iing ki khunkha, ka lyer ka shu khia kumno re kumno; sngew kumba la wan rung mano re mano. Ka leit long kumta ka long namar ba ki khunkha ki sngewieit, sngewburom bad thung syiem palat ia la ka long ka kmiekha. Haba don kano kano ka kam ha iing ka kmiekha ki khunkha ki ker sawdong ia ka kmiekha kum ki syntiew kiba phuh ha ka kper ban pynitynnad ia ka. Ha u Khun Khasi Pnar ka

jingkyrkhu jong ka kmiekha ia ki khunkha ka long ka bymdon tarajur shuh ban thew. Haba shu kren lyngkot hi ym don thylliej ban batai ia ka jingiadei kaba don hapdeng ki khunkha bad ka kmiekha.

Haba iap ka kmiekha ka kam jong u kpa ka long ban phah shaw ia ki khun na kano kano ka jaka ba ki don. Lada um lah ban leh ia kata ia ki shi rta kan long ka jingsahnud bad ia ki kan long kum ka jingleh beiñ. Ha ka nguh kmiekha baroh ki dei ban ioh bynta. Wat i khyllung iba dang don ha kpoh jong ka kmie ruh i dei ban ioh bynta. Ka don kawei ka jingjia ha Ri War kaba shat madan ia ki jingmut kiba khraw kiba don ha lyndet jong ka nguh kmiekha. U don uwei u briew uba la iap noh ka kmie jong ki khunheh bad ba u la leit da kawei pat ym don ba tip mano mano ruh. Ka jia ba ka kmie jong u ka iap bad la pyndep lang ia ka thang bad ia ka phur. Hadien ba la dep ka shat khaw ia ki khunheh la mih ka jingkylli kaba ong — "Ki dei tang kine ki khun jong phi ne dang don ?". Uta u briew u la shu sngap shi'por khlem kren bad u shu peit sha khyndew shlip. Kyndit kyndit u la ong. "Ap shi por, nga la wan". Hadien katto katne u la wan ialam ia kawei ka briew na bri kaba ar met ban shat khaw ia i khun jong u iba dang don ha kpoh. La risa ka shnong ka thaw ba um lah len shuh bad ka biria ka la neh da ki taiew.

Haba ki khunkha ki leit nguh kmiekha ki rah la u masi, u sniang bad kiwei kiwei kat kum ka jinglahbor jong ki. Haba la poi ka por ban shat khaw ia ki, ki ieng shi para khroi ne khrui bad kiba peit kim lah khlem um ka mynsiem. Ki pynithuh ialade da ka kyrteng jong u kpa bad haba ki kpakha ki shat khaw ki leh ia kata ha ka nam jong ka kmiekha ba ka kmiekha kan kyrkhu kan kyrdoh ia ki ba kin koit kin khiah, kin khiah krat khiah stang bad kin phuh ka longbyriew ka manbynriew; kin ioh ka ja ka dohkha, ka kup ka sem, kin ioh spah ioh phew bad kin ia roi parum pareh kynthei bad shynrang. Ha kiei kiei baroh ba ki trei ki kam ka kmiekha kan hang shan ia ki na sha lyndet. Lada jia ba na kano ma kano ka daw ki khun kim ioh ban leit nguh kmiekha, ka jingsahnud jong ki kan long shirta

bad kin sngew ba ki la duh ia ka jingkyrkhu kaba khraw ţam ha ka jingim jong ki.

Ban shim ia ka longkynthei ha ka Jaitbynriew jong ngi ka la long lypa ka kam kaba khraw haduh katta katta. Ka long kaba la ieng lypa ha ki ar ki pyrthei; ia la ki jong ki khun bad ki ksiew ka long ka kmie bad ka kiaw bad ki ksiew na u Khun shynrang ka long ka kmiekha. Ka longkynthei kaba stad ka pyniaid bad ka mang ialade ruh kumta. Haba ka niew ia ki khun ka niew ia ki bad kynthei bad shynrang; haba ka niew ia ki ksiew ka niew ia ki na ki khun kynthei bad na ki khun shynrang bad katta katba ki nang ia bun katta ka nang sngew phuhmut phuhmat. Ka jingphuh jong ka iing ka sem ka shong ha ka jingstad bad jingkhraw mynsiem jong ka. Katno pat ba lip ka iing namar ba tlot ki longkmie. Ka don ka jingsyier haba peit ia ka kyrdan jong ki longkmie ha kine ki sngi bad ka daw ka long ba ki la klet noh ia la ka jong ka bor bad ka burom ba la pynkup ha ki da ka Jaitbynriew bad ba ki la ia beh ia ka rong shisngi. La kumno kumno ruh ha ki nongkyndong ka kyrdan jong ki longkmie ba dang shan da ki longknii ka dang phuh ka dang phyrnai.

Uno uno u khun shynrang ka kmie uba la mih pyrthei bad uba la ioh la ki khun ki kti u tip ba ka dei ka kamram jong u ban leit ialam ia la ki jong ki khun sha ka kmiekha bad sha la ki kur bad u tngen ka mynsiem haba ki kur ki pdiang ia ki khun jong u. Ha ka pyrthei Khasi ki nongkha ki long ka jingsarong ia ki khunkha bad lada u kpa um ialam ia ki sha ki nongkha kata ka long ka jingleh beiñ ia ki bad ia ki hi kan long ka jingiamrem Ha ka jingshisha u bym leh ia kata u la dei ban long sa tang u mrad u mreng, u bymdon kur don jait bad u bymtip shuh kaei ka khe'ñkur ka kheiñkha bad kaei ka tipkur ka tipkha. Haba kiei kiei ki iaid ha ka rukom kaba dei, haba jia ei ei ba iing ki nongkha ki khun jong u ki la her ban tur ha khmat ban kynrup ia ki kam. Ka akor jong ki ka iaid ryngkat ryngkat bad ka burom namar ha ka kper jong ki nongkha ki dei ki soh ki syntiew bad ki dei ban long ka jingsarong bad ka jingsngew phuhmut phuhmat jong ki nongkha. Ka jingba-

kla jong uno uno u rangbah hangnekan long ka jingdubnong jong ka Jaitbynriew.

√Uba wan pat ban shim ia ka longshynrang u la long lypa uba shim ia ka longrangbah bad ia ka kyrdan rangbah. U ruh u long uba ieng ha ki ar ki pyrthei — shiliang ka kjat u don bad ki kur bad shiliang u don bad ki khur. Ha iingkur u long u kñi bad ha iingkhun u long u kpa. Uno uno u bym nang ban pyniaid ialade lane u bym nang ban mang ialade u long uba la hiar ha ka longrangbah bad ha ka kyrdan rangbah bad kan ktah ia ka rympei longiing ha iingkur bad kumjuh ruh hå iingkhun U rangbah uba kat u rangbah u phuhmut ia la ki khun bad u phuhmut ia la ki pyrsa; ki khun ki long na ka longrynieng jong u bad ki pyrsa ki dei ka doh ka snam jong u. Ha kine kiei kiei ka don ka jingmang; ia u briew uba la mih pyrthei ka kamon ka dei ka jong ki kha bad ka kadiang pat ka dei ka jong ki kur. U lah ban ai ia kamon sha ki khun hynrei ka kadiang ka dei ka jong ki kur.

Ha iingkur u dei u long-para u long-hynmen bad u longknii. U don la ka kmie, ki hynmen ki para, u don la ki meinah ki meisan bad u don la ki pyrsa. Ha la iingkur ryngkat bad la ki kur, heh ka mynsiem. Ha ki kam kur u don lang bad ha ka niam-kur u long ka bynta. Haba don u synniang kur haogta u don ka bynta bad ha ka dorbar kur u long u dkhot bad u nongkorbar. Haba u long u kñii rangbah ka kam jong u ka long ka kam jong u rangbah shisha. Dei ma u u ban tur ha khmat ha ki kam kur baroh bad u ban ialam ia ki para ki pyrsa ha ka nia, ka lynti bad ha ka burom. U long ma u, u rishot bah ha ka niam-kur bad u ban pyndep ia ka niam ka rukom baroh. Ki don kiwei kiwei ki ban iarap ia u bad ryngkat

Ia u longkñii uba nyngkong eh jong ka kur la khot u Suidnia bad dei ma u ryngkat bad ka Iawbei uba buh ia ka nongrim jong ka niam ha ka iing bad uba pyndep ruh ia ki niam ki rukom kat kum ba la buh la seng kat kum ka jingsngewbit lang jong ka Kur. Ki kñii longdien ki bud bad ki nang pynskhem shuh ia kaei ba la buh

ma u. Ka longiing longsem jong ngi ka long kaba la pynshong nongrim ha ka Niam namarkata kumba ka long ka kam-iing kumta ruh ka long ka kam-niam. Ia ka niam ha iing ki longkñii kim ju shah ban wan tuklar kiwei pat. Dei ki longkñii ki ban tur ha ka duwan jong ka niam-iing; haba donkam ia kiwei pat kita ki long tang kum ki nongiarap. Ha kane ka bynta kawei pa kawei ka iing ka ieng pyrkhing; ha ki kam bad ha ka ka niam jong ka iing kiwei kim dei lano lano ruh ban wan tab lane ban wan korbar.

Ka long kaba ma ba ia ka niam-iing yn korbar da kiwei pat. Tip ruh kim tip bad ka lynti ruh kam shah. Kiba wan ha bym don u kñii ki sngewthuh ba ki long tang ki nongiarap lem bad kiba kum kita ki long kiba ka iing ka tip bha bad ka don ka jingshaniah. Wat ban korbar ki shongkha ruh ka long kaba ma khamtam haba ki dei ki shongkha ki bym pat juh lane kiba shu kwah eh kyrtong lane ki riewphoi lian le riewphoi kynsha; kiba kum kine tang pher tiak ki la kyan. Nalor kata ruh u shongkha u don ka jingkit tang na ka bynta ia ka iing bad ki khun hynrei u longknii u don ka jingkitkhlieh ia baroh. Ki longtymmen longsan bad ki longstad longtip ki dei kiba la ioh ka bor na katai ka hukum Blei namarkata ki dei kiba don ka mynsiem sngewlem bad snewsynei ia ki kha ki man bad ki para marjan marpa ban ia kit ryngkat ha ka eh ka shon, ha ka pang ka jhia bad ha ka shitom ka lanot. Haba ngi iaid da kaba beit ha ka jingim jong ngi kiei kiei ki siang lynti ruh kumta.

Haba shu kren lyngkot, dei ha ka longkynthei bad ha ka longshynrang ba la wan rah lang ia ki arliang kur ban wan ka longkur ka longkha ban teh lang ia ngi mlon kum ka Jaitbynriew. Haba ia kynduh harum haneng ka jingkylli kaba nyngkong eh ka long ia i kur i jait. Lada ym dei ki kur la dei hi ban dei ki kha bad haba ia wad ngin lap hi ba ia don hi i thana i thani bad katno ba nang bang u kwai bad katno ba kwah ban ia song markylliang haba la ia tip ba don ka jingiadei.

V. KA DAWIING

Kawei pa kawei ka iing ka don la ka daw. Ka jingwan longbriew jong ngi hi sha kane ka Pyrthei ka long da ka daw bad haba ngi wan ruh ngi wan lyngba ka iing ban long ka bynta jong ka iing bad namarkata ka iing ka don la ka daw. Dei kane kaba long ka Dawiing bad la pynshong nongrim ia ka ha U Blei Trai Kynrad uba long ka Dawbah jong ka jingwan longbriew jong ngi. Ngim long marwei lane im marwei. Ngi long ka iing, ngi im kum ka iing bad ngi sngew kum ka iing bad kata ka long ka jingbuh bynta sam bynta jong U Kynrad ia ngi haba ngi shim ia ka longbriew ha kane ka Pyrthei Ngi don la ka Meitymmen kaba long ka Iawbei Iawkulong kaba kha kaba bei ia ngi ba ngin long kawei ka kur kawei ka jait ha kane ka Pyrthei bad ka iing ka dei ka bynta jong ka kur ka jait kaba la ioh bynta na ka Iawbei Iawkulong kaba long ka nongdiang na U Kynrad ban buh ban Seng ia ka kur ka jait.

Kumba ka iing ka don la ka daw kumta ka dei ban ieng rangbah ha kata ka daw. Ha ngi u Khun Khasi hnar khlem ka daw ym don ka hukum, khlem ka hukum ym don ka nia bad khlem ka nia ym don ka jutang. Uwei pa uwei u long u dkhot jong ka iing bad kum u dkhot u don hapoh ka jingkdup jong ka Dawiing. Kum u dkhot u long ka bynta jong ka iing bad u don ka jingkitkhlieh na ka bynta jong ka bad namarkata u don ruh ka jingkitkhlieh na ka bynta ka Dawiing. Ha tynrai jong ka Dawiing U don U Leilongiing U Leilongsem uba long Ka Blei ha Iing lane ka Blei bad dei kane kaba bat bad kaba synshar ia ka iing. Uta kiei kiei baroh ka iing ka dei ban bat ia la ka jong ka ijot bad ka kamram jong ka, ka long ban iaid hok, im hok, leh hok bad kamai ia ka hok. Baroh kaba ka iing ka leh bad ka kam ka dei ban long da ka jingtipbriew jingtipblei bad ha kiei kiei baroh ka dei ban don ka hun ryngkat U Blei bad u briew. Shi beit shi lynti ka dei ban long ka jingim jong ka iing bad ha kiei kiei baroh ka dei ban pynshong nongrim ha ka Hok Blei.

Ioh thut Ka Blei ha Iing' — ki long ki ktien kiba ka iing ka buh ha khmat eh. Kine ki ktien ki sawa ym dei shuh tang kum ka jingpynkynmaw hynrei ki long kum ka kti kaba kdew ia ka lynti ba ka iing kan iaid. Ki long ruh kum u diengkot uba thew ia ki kam bad ki jingleh jong ka bad ha kajuh ka por ki long ruh ka jingmaham ba ka iing ka dei ban iaid da kaba beit bad kaba hok ba ioh sngewsih ka Blei bad ba ioh thut ka Dawiing Ka Wan ha kajuh ka dur kumba ong, "Ioh sngewsih I Mei" kaba mih ym na ka mynsiem ka jingtieng lane ka jingpynbor ialade hynrei na ka mynsiem ka jingsngew kitkhlieh ha lade. 'Ioh thut ka Blei ha Iing' ka mih na ka mynsiem jong ka jingsngewieit bad ka jingsngewburom ia la Ka Blei kaba lah kaba iai shiiymieng na khlieh ha kjat. Ha ka Niam Khasi ym don nia ba u briew un pynbor ialade bad ka long kumjuh ruh bad ka iing namar kiei kiei ki iaid da ka nia.

Ka iing kaba khlem ka Dawiing ka long kum ka kali kaba khlem u jingpynphai bad ha kano kano ka por ka kali ka lah ban noh sha riat. Ka Dawiing ka dei ban iaid ryngkat ryngat bad ka jingsngew kitkhlieh jong ngi na ka bynta la ka iing namarkata kam ai lad ia ngi ba ngin lehmon namar ngi tang shu lehmon kan shu bun tang ka lehjingbriew ban wan ka thawar bad ban wan ka siar ka laitkylla ha kaba ngin weng syndon ia U Blei na ka jaka kaba U don bad ban buh da kiwei pat ha ka jaka jong u. Ha kiei kiei baroh kiba ngi leh bad kam kum ka iing ngi dei ban da thew da mang bha ba ioh ngi bakla bad tab pud shawei pat. Lada ngi duna ha kano kano ka bynta jong ka longbriew lane kum ka iing, ngi dei ban phan ia U Blei ha kata ka bynta hadien ba ngi la ioh ka hukum. Ban biang ka longiing ngi dei ban thew tarajur bha ia kiei kiei. Ha kiei kiei kum ka iing ngi dei ban pan bor, pan buit bad pan mynsiem na la Ka Blei.

Ka lah ban don ka kam kaba ngi ia kyndah kum ka iing kaba ngim lah ban rai tang ha ka bor sngewthuh jong ngi. Ia kaba kum kata ngi dei ban ieng ka kylli bad ka pan hukum. Kat kum ka pyrkhat niam jong ngi, ka long kabarbieit ba ngin shaniah tang ha la ka bor sngewthuh bad ko.

shemphang jong ngi. Ka jingtipbriew bad ka jingtipblei ki long ar hynrei ki dei ban iaid lang bad ngim lah lano lano ruh ban pyniakhlad ia ki. Bun bah ki long kiba teh mraw ia ki briew bad ym don ka niam kaba laitluid kat ka Niam Khasi. Ha kiei kiei ngi long kiba laitluid bad kata ka jinglaitluid ka shad ha kawei ka jylli bad kata ka jylli ka dei ka jingtipbriew ka jingtipblei. Ngim don ki niam ki rukom kiba teh ia ngi lane ka sngi, ka ia bad ka por ba ngin mane ia U Blei bad kiba kum kita. "Ka Pyrthei baroh kawei ka mynjur ba ka Niam ka dei ka jong ka Mynsiem bad ha ka Niam Khasi ngi mane Blei da ka nia, da ka mynsiem bad da ka jingtipbriew jingtipblei.

Ka don sa kawei ka jingong-'Ioh kbih ki mawbyrsiew' bad kane ruh ka don kajuh ka jingmut kum ka 'Ioh thut Ka Blei ha ling'. Ka Blei ha ling ka don bad ngi hangne ha Rumpei bad ka don bad ngi hi. Ym donkam ia ngi ba ngin leit sha iingmane lane sha temple lane kiwei kiwei kiba kum kita. Khlieh la ka sngi ngi ia kren bad Ka ha la rumpei harud ki mawbyrsiew. Ki mawbyrsiew ha Dpei ki ieng kum ka dak jong ka Dawiing bad haba ki kbih ka mut ba la don kaei re kaei ka thut ne ka sngewsih Ka Blei Ka mut bott ba la don ka jingpher ha ka Dawiing. Haba bamja ngi shim u symboh ja har bun halor u mawbyrsiew kum ka dak ba ngi pdiang hun ia u sohkhaw-blei bad na ngi ngi ai tang ka nguh ka dem suda. Haba la kbih ki mawbyrsiew ka kam jong ngi ka long ban pynskhem pat ia ki bad ban leh ia kata ka long ba ngin ia khein bad la ka Dawiing.

Ngim lap ban don kano kano ka niam ha ka Pyrthei lane kano kano ka jaitbynriew ka ban don ka Dawiing. Ka long kaba eh hi ruh ba ka Pyrthei kan tip bad sngewthuh ia ka hynrei ba ngi ka die ka bor niam kaba bat ia ka iing kaba pyniaid ia ka ha ka jingim jong ka kaba man la ka sngi. Haba don mano mano kiba long ki dkhot jong ka iing kiba leh ruma ba ka jingim jong ki ha ka jingiadei bad ki parabriew, ngi tur ym ban iada ia u hynrei ban iada shwa ia ka iing. Ngi buh ia ka iing ha khmat bad ngi sa

ia kren bad lada ngi lap ba ka la ktah ia ka iing, ngi ieng ka nguh ka dem ban pan map bad katba lah ngi pyrshang ban ring sha ka jingiasuk. Ha ka jingiadei bad kiwei pat ki iing ngi tieng kyndong ba ioh ngi bakla. Ia ka daw shi met kumno kumno ka long hi hynrei haba iadei bad ka iing ngi dei ban sumar. Kawei pa kawei ka iing ka don la ka jong ka kamrani jong ka long ban iada ia kata ka hok. Kam long namarkata kaba shonghok shongblei ban leit ktah kti ia ka iing kiwei.

Ki jingiadei bad kiwei pat ki iing ka dei ban long namarkata tang da kaba bha suda. Ngi lum lang ia ki kam, ki ktien bad ki jingleh jong ngi tang ha ka shi kyntien bad kata ka long-BAN NYM AI DAW IA KIWEI PAT. Kane kaei kaei kam wan na ka jingtieng namar ka rukom pyrkhat kaba kum kata kam ju tei mynno mynno ruh. Ka dei ka nongrim pyrkhat jong ngi hi u Khun Khasi Pnar. Kawei na ki jinghikai kiba pyrkhing kaba ngi ai ia ki khun shynrang ka long ban nym leit lehbein ia ka iing ki briew. Haba u la leit sha iing jong kano kano ka briew u dei ban leit long rangbah kum uta u longkpa uba kup da ka burom. Ka ai daw ka long kaei kaei kaba ngi u Khun Khasi Pnai ngim ju sngewtynnad; kam dei ka nongrim jong ka jingim shi met lane ia ka jingim jong ka iing.

Ka ioh ka kot, ka kamai ka kajih, ka khih ka khan bad ka lumspah ka lumphew ka dei ban long da kaba khuid Ka dei ban long kata kaba ngi ong—"Ka Umsyep Khuid." La lah kren ia kata naduh U Sohpetbneng ba ngi wan sha kane ka Pyrthei ban rep ban riang, ban trei ban ktah ba ngin ioh la ka bam bad ym don nongrim ia ka jingim jong ngi ha ka iohei. Ia kaba ngi iohei lane tam ei ngim ju dei ban pyniakhleh bad ka kamai iing ba ka pynjakhlia ia ka spah-iing. Shuwa ban shim ia ka ruh ngi dei ban da iuh da ka kjat bad ban da kren da khana nangta ban kner. Lada ym don ba kam ia ka ngi dei ban pynlut kai noh shane shatai ba kan leit noh. Ka spah-iing ka die ban long kaba ngi lum tang da ka kamai hok. Ka tuh ka thiem, ka bamsap ka bampong, ka shim lyndet ka kner lyndet bad kano kano ka

spah bymhok ka trei ar kylla ar ban. Shi ban ka ktah ia ka jinglong jingim babha jong ngi bad shi ban pat ka pynbyrsieh ia ka spah-iing jong ngi. Ngim dei ruh ban pynlum pynlang ia ka spah kiwei ba ioh sngewsih Ka Beli ha Iing. U saipan kiwei u dei u jong kiwei bad u lajong u dei u lajong bad ban deng ia u jong kiwei pat kam don ka hukum.

Ki jingri ki jingdub ruh ki long ka bynta jong ka spah-iing. "Ri bad dub" — ki long ki ktien kiba ngi ieit bad khein kordor. Haba ng khot ia ki ngi khot da ka kyrteng; ngi kren ia ki bad ki ruh ki sngap ia ngi. Ngim ju lehbein ia ki; haba ki pang ngi sumar bad haba ki jah ngi leit wad. Namar ba ki long ka bynta jong ka spah-iing ngim ju pyniakhleh ia ki bad ki jong kiwei pat. Ha ka pyrkhat Khasi jong ngi kam long kaba bha wat ban set lang ia ki jingri bad ki jong kiwei pat. Haba ngi shim symbai nangno nangno ngim ju shim ei; haba ngi shim na kiba ia dei ruh bym long ban siew pisa, ngi da ai san ne khadsan pisa ne tyngka bad kumta tei ter ban da don ka jingkhein ban nym long kumba iohei. Haba ngi ai symbai ia kiwei ruh ngi leh kumju. Kaba ngim leh ka long tang haba ngi shim ne ai ha ha la ki jong kiba dei na kajuh ka iing bad ka kpoh kiba don kajuh Ka Blei ka Iawbei.

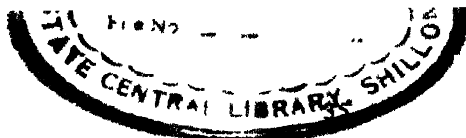
Ka Dawiing ka dawa ruh ba ha kiei kiei kiba ia dei bad ka iing ngi dei ban ia tip ruh tang shi iing. Ka iingshong jong ngi ruh ka long kaba ia dei dur bad ka jingkyntang jong ka longiing longsem. Kiei kiei iong ka iing ki dei ban sah tang ha Rumpei bad kim ju mih shabar. Sawdong ka Dpei ki don ka kmie, u kpa bad ki khun bad ia kaei kaei kaba ia dei bad ka iing ki ia tip tang ma ki Ym don ka jingbieit bad ka jingbakla ka ban kham khraw ban ia kaba ngi leit iathuhkhana ia la ka jong ka kamiing kamsem ha kiwei pat bad haba ngi leh kum ia kata ngi ong—"Ngi thad ia la u jong u khiewja ha madan" Dei kane ka nongrim pyrkhat kaba pynlong ia ngi ba ngim dei ban tuklar ia ka kamiing kamsem jong kiwei pat bad haba dei ban leh ia kata ngi leh da kaba burom. Ha khmat jong ki khyllung khynnah, wat ha khmat jong ki khun ki kti bad ki para bad

ki pyrsa la jong ruh, ngım ju ia kren ia ka kamiing ba ioh ka mih shabar; ki bapli ki bym pat tip iaei iaei ruh.

Ki don bun ki jingshem bad ki jingiakynduh kiba sngewsih ha ka jingim jong ngi kum ka iing. Ka daw ka long ba la jem ka Dawiing na ka jingbymlah biang jong ngi. Ha ki kam, kı ktien bad ki jingleh jong ngi, ngi la pynthut bad pynsngewsih ıa Ka Blei bad Ka Blei ka la dei ban phai lyndet na ngi kum ka iing. Kiwei kiwei ki bor ki la wan ban kyrthep ia ka iing; la wan ka duk la wan ka thngan, la wan ka pang ka jhia, la wan ka shitom ka shijot; la wan ka umspah ka umphew bad kiwei kiwei. Kine baroh ki long ka longjot ka longrem jong ka iing. Haba la jia la long kumta, ngi ong ba la bakla ka Dawiing. Ki long ki ktien jong ka jingiamrem bad jingbuhkhoh. Kum ka iing ngi la dei ban kyrsan ban ıeng biang ka Dawiing, ban hun biang Ka Blei ka Iawbei.

Ka iing kaba ıaid da kaba beit bad kaba bha kam donkam ban pynkhuslai ialade; ka Dawiing ka biang bad ka khlain ban kyrshan ia ka ha kiei kiei baroh. Lah ban don u shun u pen, u phoi lian u phoi kynsha bad lah ruh ban don u saw tyngam hynrei kam don ka hukum pat ba phin thew pyrshah ıa ka iing jongno jongno. Ym don ruh ka hukum ba phin thew lyndet ne leh lyndet ia ka iing jongno jongno. Kiei kiei ki dei ban iaid kat kum ka nia. Kaba shitom ka long haba la don ka daw napoh iing. Khlem da ia kren ia kiba rit ba ria; katno sien ba khang kyrdep ki iing jong ki nongri thlen, nongri taro bad kiwei kiwei namar ka daw kaba la don lypa napoh iing. Kine ar tylli ki khana harum ki lah ban pashat madan khyndiat ia kiei kiei kiba ngi shem kum ka iing haba ka la don ka daw na iing.

Ki don kawei ka longkmie kaba don lai ngut ki khun shynrang. Ka shnong ka thaw ka da nam ia ka jingtipsngi jong ki. Ki da long shisha ki samla kiba da tipbriew tipblei bad kiba tipduk tipsuk bad ka iing ruh ka da phuh da phieng bad ioh ja ioh dohkha na ka kamai bad jingtrei shitom jong ki. Kyndit kyndit la wan ka khubor

sha ka kmie ba kita ki khun jong ka ki la mad kiad bad ki la sdang ruh ban ia khalai. Ka pat ka sngap la ka sngap bad ka leh kumba ka ju leh. Ka ai bam ka ai dih ia ki kumba ka ju ai bad kam ju pyni ha ki ia ka khmat kaba pher lane leh kano kano ka jingleh kaba pher na kaba ka ju leh. Kita ki lai ngut pat ki pyrkhat ba ka kmie jong ki kam tip ei ei ruh em bad ki ruh ki leh kumba ym don ei ei ruh kaba pher. Kita kiei kiei ki la iaid kumba katto katne por.

Ha kawei ka sngi la wan kai kawei ka para marjan kaba ka ieit bad shaniah bad man ba ki ia shong kai ki ju ia phyrnop ki khana ki jait pa ki jait. Ha ki kamduk ki kamsuk ki long kiba ia phylliew mynsiem bha. Ha ki jingiakren jong ki ha kata ka sngi ki la ia poi na kawei ka khana sha kawei pat bad kumta suki suki ka jingiakren ka la poi sha kita ki lai ngut ki khun jong ka Ha kata ka por kata ka marjan ruh kam lah set shuh bad ka la ong. "Kaba phylla ka long ka khubor kaba wan poi sha nga; ki ia ong ba ki khun jong phi ki sdang ka dih bad ka khalai. Kaba bha ka long ba phin sngeng phin kraw kein ia ki". Ita i longkmie i la ong, "Balei ngan kren ia ki? Kine kiei kiei kin nym jia ha ka iing jong nga lymda ka don ka daw. Ka la dei ban don kaei re kaei ha ka iing jong nga kaba la pynlong ia ka Blei ban nym synran shuh ia ki khun jong nga. Ka kam jong nga kam dei kein ba ngan ia kren bad ki khun hynrei ba ngan ia kren bad la Ka Blei bad ba ngan nguh ngan dem ia ka Ngam khuslai namar nga tip ba Ka Blei Kan nym iehnoh ia nga". Kata ka para marjan ka la shu sngap khlem nang kren shuh. Kiei kiei ki kylla long shisha kumba ong ita i Longkmie. Kita ki khun ki la shu ieh la ka ieh noh bad dih bad khalai.

Ka don kawei ka iing kaba don ha sharing lum harud lynti bad nangta na ka lynti la dei ban tei kynroh ban pyniaryngkat bad ka phyllaw iing ba ka phyllaw kan madan bad itynnad. Ka kynroh ka la dei ruh ban long kaban kham jrong ba kan ia ryngkat bad ka phyllaw. Kata

ka iing ka la tei ia kata ka kynroh bad ka la tei bha bad skhem hi ruh da kaba aiwai ha ki nongtrei kiba la nang bha. Haba shu peit da ka khmat briew la niar ban don ka kynroh kaba kham khlain ban ia kata ka kynroh hynrei mar ia wan u slap kata ka kynroh ka la shu noh rynieng khlem sah shuh tang uwei u maw ruh. Mar ia kut ka lyiur kata ka iing ka la tei biang ia kata ka kynroh bad ha kata ka jingtei kaba ar la nang pynskhem shuh shuh ia ka hynrei kata ruh tang mar ia wan u slap ka la shu twa bad ka jingtwa ruh ka la long kaba shu rynieng rynieng. La don ka jingiakren kaba jur ha shnong halor kata kaba la jia bad baroh baroh ki ong ba la dei ban don ka daw. Haba la ieng ka shat ka khein ban lap ia ka daw la shem ba ka don ka jingsahnud na ka liang jong ka kmie kaba dang shu iap shen. Hangta ka iing ka kynmaw thret ba ka kmie jong ki shwa ban iap ka la ong ia ki ba kin ai bam bad ki ruh ki la kular ban leh ia kata hynrei kim shym pyndep pat ia kata ka kular. Kata ka iing ka la ieng ka nguh ka dem ban pan map na la ka kmie bad haba kiei kiei ki la biang ki sa pynlong ka aibam bad hadien kata ki la tei pat ia kata ka kynroh bad kata ka kynroh pat i kumba ka nang skhem katba nang iaid ka por.

Ka lut spah lut phew jong kata ka iing ha kaba tei ia kata ka kynroh ka la long ka bymtip shuh. Ka daw baroh ka dei ka jong ngi hi kum ka iing. Tang ban sngewsih ne sahnud ka kmie ruh katno ba thut ka long-iing longsem, kaba katno tam ban sngewsih ne buhkhoh Ka Blei. Ki don shibun kiei kiei kiba ka Niam Khasi ka dang dei ban sei madan bad kine ki dang sah mynta kum ka jingmaian. Ka Judaism ka kren ia ka hok kum ka shab jong ka Niam hynrei ha Ka Niam Khasi ka hok ka la long lypa ka tynrai ha kaba la pynshong nongrim ia ka Nia-briew bad ia ka Nia-blei. Ka kam jong ka iing ruh ka long ban nym khein sting ia kiei kiei kiba ia dei bad ka jinglong bad kumjuh ruh bad ka jingim kum ka iing. Ia kiei kiei baroh ka dei ban da buh dor bad khan bha; haba don kano kano ka tam ne ka duna, ia

kita ka dei ban weng bad ban iai tei thymmai biang kum ka iing. Ka hukum Blei ka ieng bad ka kam jong ngi ka long ban tei ialade hangta.

VI. Ka Longiing Longsem bad ka Niam.

Ha ka Lynnong I ka la don ka jingkynthoh ba ka Niam Khasi ka dei ka Niam-iing bad ka da long hi ruh kumta. Lada ngi la tip bad sngewthuh ia ka Nian Khasi kum ka Niam-iing ka la suk hi ruh ban sngewthuh ia ka Niam Khasi baroh kawei. Ka jingshisha ka long ba ka jingmane bad ka jingpyrta jong ngi ia U Blei ka long kat kum ki bynta kiba pher ba pher jong ka jingim jong ngi ha ka jingiadei bad U. Kum ban shu ai nuksa: Ia ka hima ka sima U Blei U Leihima U Leisima; ia ka raid ka muluk U long U Leimuluk U Leijaka; ia ka shnong ka thaw U long U Leikhyrdop U Leikharai lane U Leishnong U Leithaw lane U Ryngkew u Basa bad kumta ter ter. Ha kajuh ka rukom ia ka kur ka jait U long U Leilongkur U Leilongjait bad ia ka iing ka sem U long U Leilongiing U Leilongsem lane Ka Blei ha Iing bad ha ka kren ka khana kaba man la ka sngi ngi khot ieit ia U 'Ka Blei'.

Ka jingmane Blei jong ngi U Khun Khasi Pnar kaba man la ka sngi ka dei ha la iing la iing ia Ka Blei ha Iing. Ngim ju kren thala ia ka kyrteng jong U sha madan sha madiah shabar ka jylli jong ka iing bad kam shong hi ruh ka nia ban leh kumta. Ngim don kita ki iingmane lane ki temple lane kiba kum kita ban ia mih na iing ban leit shata ban leit wad Blei lane ban leit mane Blei. Ngim ia mane Blei ruh kynhun kynhun kumba long ka Pyrthei sawdong jong ngi. Ka iing kaba ngi shong ka dei ka jaka ha kaba ngi mane ia U Blei bad ngi mane ruh ia U ha la rympei kum "KA BLEI HA IING". Miet sngi ngi dem ia la ka jong Ka Blei; ia kiei kiei ngi pynsngew pynsngap ha Ka, na ka bynta kiei kiei ngi nguh ngi dem ha Ka, ha ki jingeh ngi nam ngi ud ha Ka bad ha ki jingeh baroh ngi iasaid bad Ka. Ngim don ruh kano kano

ka por kaba kyrpang ba ngin mane Blei; ka jingim jong ngi hi ka dei ka jingmane; ha kiei kiei ka Niam ka bat bad ka synshar bad ka dei ka bynta jong ka jingim jong ngi hi.

Kiwei kiwei ki niam ki da buh ka por, ka sngi bad ka ia ban mane Blei lane ki kyndon bad ki jingteh ba ia kita ki jait jingleh niam dei ban leh bad pyndep bad lada ym lah ban pyndep ia kita ka jingmane Blei kam iong shuh, bad u briew ruh u la dei ban don noh shabar jong ka niam. Ia kito pat kiba la lah ban pyndep niam pyndep rukom ka wan ka jingshngain ruma ba ki biang ha ki jingthew bad ba U Blei ruh U pdiang hun ia ki. Ka wan kata kaba ki ong ka jingpyndep niam pyndep rukom kaba pynlong ia ka niam ba kan long tang ka rong. Wat ia ki niam shnong, niam raid bad niam hima kiba ngi dei ban pyndep man la ka snem ha ki aiom bad samoi ba ki dei ban long, ia kita ngi da ieng ka pan hukum ba ioh kan iaid lait na katai ka hukum Blei. Ka jingpyndep jong ngi ia ka niam ka long kat kum ka jingdonkam jong ka jingim jong ngi bad kata ruh ha ka por ba ka don ka jingdawa. Ka tap-kpoh, ka jer ka thoh, ka tap-lubri, ka ksan-rngiew, ka thep-mawbah bad kiwei kiwei ki long kiba ngi leh bad pyndep tang ha ki por kiba ngi donkam ia ki bad haba kam don ka jingdawa ki kam ban pvndep ia ki, tang ban pyrkhat ruh ngim ju pyrkhat ia ki. Ka Niam Khasi jong ngi kam ju teh mrad ia ngi mynno mynno ruh; ka laitluid namar ba ka mynsiem hi ka long kaba laitluid.

Haba ngi mih sha ka Pyrthei, ngi mih na iing namarkata shwa ban mih ngi da ieng ka duwai ka phirat ba Ka Blei kan synran ia ngi ba ngin lait na ki bor kiba kynriang jong kane ka Pyrthei. Haba ngi mih ban leit sha ri ba jngai ngi da ieng ka ksan-rngiew ba U Blei Un ri, Un da bad Un ker ia ngi shi lynter ka lynti bad ba ha kiei kiei baroh Un synran, Un ai buit bad ai mynsiem ryngkat bad ka bor bad ka jingstad. Kum ka iing ngi bud dien ia baroh kiba long ki dkhot jong ka: haba don ba ilip ka main khmat lane ka paian khmat, ngi shim ba la don

kaei re kaei bad ngi ieng shisyndon ban ksan rngiew ban pynieng pyneh ia ka rngiew ka bshi. Ka jingngeit jong ngi ka long ba haba shan Ka Blei na Iing bad haba ka Dawijng ka biang, ym don mano mano ruh ha kane ka Pyrthei kaba lah ban ktah kti lane ban leh trai khlieh halor jong ngi. Ym don mano mano ruh ba lah ban pynkhih ia ngi bad ngin iaid heh mynsiem ha kane ka Pyrthei. Kum ka iing ngi peit ngor bad haba ngi iohi ba ka la don ka jingpher ha iing, ngi la tip ban leh ia la ka jong ka kam.

Ia ngi u Khun Khasi Pnar ym don kawei pat kaba kham kyntang ban ia ka iing namarkata ha kajuh ka rukom na ka liang ka Niam ym don kaba kham kyntang ban ia ka Niam-iing. Ngim ju shah iano iano ruh ban tur sha ka jylli jong ka Niam-iing bad ialade ruh ngim ju tur sha ka jylli jong ka Niam-iing kiwei pat bad uba leh ia kata u la dei ban long tang u riewkynsha bad u nongaiksuid. Ki nongiarap ki don hynrei kita baroh ki dei ki briew kiba ngi ieit bad shaniah bad ki iarap ruh tang ha ka por bym don ki knii lane ha bymlah ki knii. Ki longtymmen longsan bad ki longstad longtip ki dei ki briew kiba la ioh ia ka bor na katai ka hukum ba la ai U Kynrad bad ka shong ha ka jingstad jong ngi ban wad ia ka jingiarap jong ki. Haba ngi leit hangno hangno ha iing kiwei pat kiba pyndep ia ka Niam-iing ngi pyndem ia la ka khlieh ha ka jingsngewburom. Ngi lah ban iohi shibun ki jingiapher na la ka jong hynrei ngi tip ba ka dei ban long hi ruh kumta. Ki lah ban shim lai dkhot, kiwei pat san dkhot bad kiwei pat hynniew dkhot bad kumta ter ter. Haba ki kwah ia ka jingiarap jong ngi ban ia kynrup lem ia ine bad ia itai ngi long kiba kloi ban tur hynrei ngi tur tang hapoh u pud, palat ia uta u pud phin da thong ruh ngim treh.

Ka Niam Khasi kumba long lem kiwei kiwei ki niam jong ka Pyrthei ka ngeit ba kiba iap kim shym iap bad ki shan ia ngi na sha lyndet namarkata haba ngi kren ia ki ngi kren da ka akor bad kaba burom. Haba ngi wan

rah ia ka kyrteng jong ki ngi da ong, "Kumba ialap iap ia ita ita" lane 'Ita ita iba la bam kwai ha Iing U Blei' bad kumta ter ter. Ia la ki jong lei lei ngi da sngew hi ruh haduh katta. Ia la ki jong ki kmie ki kpa ngi nam ngi ud khlieh la ka sngi ba kin peit, kin ri bad kin shan ia ngi na sha lyndet. Ngi nam ngi ud ha la ki meinah ki meisan bad kiwei kiwei kiba la leit sha ka maw ka nar ban suk ban raji lang ma ki. Na baroh kiba iap ym don pat kiba kham kyrpang ban ia ka Iawbei. Dei ma ka kaba buh kaba seng ia ka kur ka jait, ban long ka Iawbei Iawkulong bad ban long katai ka Meitymmen ryngkat bad u Thawlang ha la ka trep bad ha la ka skum. Ha kiei kiei baroh kiba ia dei bad ka iing ngi ngeit ba ka rap ka rop ma ka ryngkat bad Ka Blei ban long Ka Blei ka Iawbei. Don ki iing kiba da aibam Iawbei Thawlang na ka mynsiem jong ka jingsngewnguh sngewburom na ka bynta jong ki.

Mano mano ha ka iing kiba la wan ban shim ia ka longbriew ha kane ka Pyrthei ka long da ka jingtip jong Ka Blei ka Iawbei. Naduh ka khyllipmat ba i phniang khyllung i la shim ia ka jinglong-jingim ha kpoh ka kmie i long iba la shim ia ka hok longbriew manbriew bad ia kata ka hok la ai ha i da U Kynrad Uba buhbynriew thawbynriew ia i ha kane ka Pyrthei. I long iba la long doh long snam, long thied long jaw, long mat long pung bad long shyieng long shruh ha kpoh jong ka kmie kat kum ka hukum Blei. U Kynrad Nongbuh Nongthaw u la bsuh ha i ia ka mynsiem ksiar mynsiem rupa kat kum katai ka daw longbriew ban ieng ka hok longbriew jong i. Naduh kata ka por i la long hapoh ka jingpeit jingsumar jong Ka Blei ka Iawbei. Katba im pat dap lei lei shi snem ka rta i dang don hapoh ka jingsumar kaba kyrpang jong Ka Blei ka Iawbei. U shniuh jong i u dang long u Niuh-blei u Niuh-Iawbei u ba ym bit ban ot. I dang don ki bniat-iawbei, i dang rkhie iawbei, iarain iawbei bad bun kiwei kiwei. Ka leit-khyndew kaba nyngkong eh ka dang long ka eit-iawbei namar ka dang wan ha ka por ba im pat bam ei ei na kane ka Pyrthei.

Kum ka iing bad ka kur ka jait ngi don ka jingsngew kitram kaba khraw haduh katta katta na ka bynta ka Iawbei. Ha ka jer ha ka thoh ia ki khyllung ngi da nam ngi da ud ba na ka kpoh jong ka la nang mih bteng ka longbynriew ka manbynriew ban nang roi nang par ka kur ka jait bad kumta ter shi ter haduh ka kmie jong i khyllung ia iba ngi pynieng ka jer ka thoh. Ka seng niam jong ngi ia ka mawbah ka pepbah ka pynpaw ia ka jingangnud jong ngi ban don bad la ka Meitymmen rangkat bad la ki meinah ki meisan bad la ki kur ki jait shi khrum ka maw shi khrum ka nar ynda ngi la khlad noh na kane ka Pyrthei. Ka Mawbah jong ka Macphela ka wan ha kajuh ka pyrkhat niam bad ka seng niam; ka dei ka Mawbah ha kaba la buh lang ia ki shyieng u Abraham, Rabeka, Issac, Leah, Jakob. Kane ka Mawbah ka don hajan Mamre ha ka bynta kaba shaphang sepngi jong ka Hebron. Ka jingangnud jong ngi ban don bad la ka jong ka Iawbei kam shyni pher na ka jingangnud jong ki Jiw ban don ha ka shadem u Abraham.

Kat kum ka pyrkhat Khasi U Blei Um don kano kano ka jaka shong kaba kyrpang. U long Uba dap lut ia ki jaka baroh. Haba ngi ia kren ia ka jaka shong U Blei, ngi ong - "U Blei na jrong ha tbian" namarkata U don bad ngi ha iing jong ngi ban long 'Ka Blei ha Iing'. Ngim ong namarkata - 'Ko Kpa jong ngi Uba ha Bneng' —ki ktien kiba pynpaw ba U Blei U don la ka jaka shong kaba kyrpang bad kata ka dei 'Ka Bneng' hynrei ngi ong—"Peit, Blei Trai Kynrad' lane "Sngap phi Ka Blei" bad kumta ter ter. Kine ki kyntien ki pynpaw ba U Blei U don bad ngi hi hangne hapoh iing. Ngim khmied ia ki khmat sha bneng hynrei ngi pyndem la ka khleh ban dem ban mane ia U ha ka mynsiem jong ka jingsngewrit. Ha kiei kiei baroh ngi ia kren beit bad la ka Blei ha iing lane bad la U jong U Kynrad bad ngim don kita ki ksiang kum ka Niam Khristan lane kita ki nongpyniakren lem kum ki Masulman lane kum ka Mari ki Romon Catholic. Haba ngim don ka nia kaba biang ruh ngim leit sha U Blei namar khlem nia ym don ka

lynti ban ia kren bad ym nang hi ruh ban ong kumno kumno ruh.

Ha ka jingpyndep ia ka Niam ka iing ka iaid kat kum ka jingdawa jong ka kam. Haba don kiba ar-met ha iing, baroh kawei ka iing ka dap da jingsngewkhia bad jingsngew kitkhlieb. Ka lyer niam jong ka jingwanlongbriew ka la beh lypa bad ka iing ruh ka pynkhreh ia kata.Shuwa ban kha ngi ieng ka tapkpoh ban pynsngew pynsngap ha Ka Blei Ka Iawbei bad ban nguh ban dem ba i khyllung iba dei ban wan sha kane ka Pyrthei in wan da kaba suk kaba saiñ bad ha ka jingkoit jingkhiah bad ka kmie ruh kan da kha bha kha miat bad kha suk kha saiñ bad ka ruh kan koit kan khiah. Hadien ba i khyllung i la wan sha ka Pyrthei ka da long ka jingkmen jong ki kha ki man bad ki marjan marpa. Baroh baroh ki ia leit ban leit peit ia i khyllung iba la wan ban shim ia ka longbriew ha ka Pyrthei ryngkat bad i rneng i syntun.

Hadien ka kha ka wan ka jer ka thoh ba iba la wan sha ka Pyrthei in da shait in da koit bad in da sah ka nam ka kyrteng. Ia i khyllung iba la shim ia la longrangbah ngi shim ki khnam ki ryntieh kiba shat jingmut ba u long u nongiatur bad u nongialeh na ka bynta ka iing ka sem, ka kur ka jait, ka Ri bad ka Jaitbynriew. Baroh ngi ia tip ba ym don ka iasiat khlem ka kam, ym don ka kam khlem ka nia bad ym don ka nia khlem ka hukum bad ym don ka hukum khlem ka daw. Ka pharshi niam ka long ba u rangbah u dei ban iaid ha kiei kiei baroh da ka nia ha ka nongrim jong ka daw bad ka hukum jong ka jingwan longbriew jong u sha kane ka Pyrthei Ha ka Pyrthei ka nia ka dei ban long ka bor kaba lam na khmat ban long ka thma-ktien ban bud u khnam bad ka ryntieh ban long ka thma-wait. Haba ym don ka nia ym don ka jingialeh bad ka jingialeh kaba khlem ka nia ka long kaba la kyllon lypa.

Ka khoh bad u star kaba ngi pynkap ha kaba jer ia i khyllung kynthei ka shat ia ka jingmut ba ka kynthei ka dei ka nonglum ka nonglang, ka nongri ka nongsumar bad ka nongkdup ia ka jait ka khong, ka iing ka sem kaba la kylla

long ka riti bad ka dustur jong ngi. Ki don ki raid bad ki ilaka kiba la pynrung ia kane wat ha ka jinglehniam jong ka niam-raid niam-muluk. Kum ban shu iathuh tang: Kawei na ki jinglehniam ha ka Phur Nongjri ka long ka jingshad kaba ia dei bad kane. Ha ka jingtied jong ka bom bad ki ksing bad ha ka jingkynud jong ka tangmuri la mih kawei ka samla kynthei ha ka riam shad Khasi paka bad haba ka shad ka rah la ki kti sha lor. Ka siang la ki sla kti ha ka dur kumba rah ia ka wait bad ka pynkdor ia ki kti na tymbuit. La mih uwei u samla uba bat ia ka pangkha ha ka kti kamon bad iwei i tyndong siej ha ka kti kadiang. Ha ita i tyndong ka don ka umphniang. U shad sawdong sawdong ia kata ka samla kynthei bad katba u shad u kaweh ia ka da kata ka ka pangkha. Hadien ba u la shad katto katne u theh ia kata ka umphniang na ita i tyndong ha ka khlieh jong kata ka-dien kata u shad biang haduh ba un da dep theh ia ita i umphniang lai sien lai wat.

Ka jingbatai jong ki Rangbah hangta ha Lyngpung Phur ka long ba kata ka samla ka ieng na ka bynta ki kynthei baroh jong ka Ilaka Nongjri bad uta u samla shyniang u ieng na ka bynta baroh ki rangbah bad kita ki jingleh ki shat madan ia ka jingmut ba ka kynthei ka long ka nonglum ka nonglang bad ka nongsumar bad ba u rangbah u aiti lut ha ka ia kiei kiei baroh ha ka kynthei. Ka jingrah jong ka ia ki kti shalor ka pharshi ba ka pdiang hun ia kiei kiei na u rangbah bad ka shimti ruh ia ki ha tynrai jong ka Niam. Haduh katno kine kiei kiei ki don ka bynta ha ka longiing longsem jong ngi bad haduh katno ruh ki ktah ia ka jingim shi met, ia ka jingim kum ka iing bad kum ka Jaitbynriew ki long kiei kiei kiba jylliew palat bad uba sngewthuh u dei tang uta uba don ka pyrkhat Khasi.

Haba shu kren kyllum lang ia baroh; na ka bynta jong uwei pa kawei kiba long ka bynta jong ka iing ki don lai jait ki jinglehniam kiba ka iing ka buh ha khmat. Kiwei kiwei ki wan kat kum ka jingdawa jong ka kam. Kaba nyngkong ka dei ka jer ka thoh, kaba ar ka dei ka jingpynhiar synjat bad kaba lai ka dei ka niam-iap. Kaba nyngkong kaba ka

iing ka dei ban pyndep ka dei ka jer. Ban shu khot kyrteng khlem ka jer ka thoh ka long kumba khot kyrteng ia ka mrad ka mreng. Ka kyrteng kaba ngi ai ka dei ban long kaba da tang kata ka dei ban long kaba da pynskhem ha ka niam. Ka dei ban long ka kyrteng kaba da pynsngew pynsngap ha ka Blei ka Iawbei bad kaba da suit da shor bad kaba da ia hun lang ki meinah ki meisan. Ka long ka jingpynsngew pynsngap ha ka Blei ka Iawbei ba haba ngi la wan ban shim ia ka longbriew ha kane ka Pyrthei ngin da sah ka nam sah ka kyrteng kat kum ka hukum Blei. Ka jingpyndep ia kane ka niam ka pher na kawei ka iing sha kawei pat. Don ki iing kiba pynjaw pynsoh; don kiba pyndonkam da ki pylleng: don kiba kynting da ki siej; don kiba pynbam da ka ja-pu bad kumta ter ter. Kine kiei kiei ki lah ban pher hynrei baroh ki don kajuh ka nongrim niam

Haba la san la rangbah ki khun ki kti bad ba ka por ka la biang ba kin ioh briew noh, ka iing ka shimti ia kane ka kam da ka jingsngewkhia bad jingsngew kitkhlieh. Ki ieng ka kylli bad ka pan hukum na ka Blei ba ioh ym long ka long kha longman bad haba kiei kiei ki bit ki biang na baroh arliang kur ki sa ieng ka buh sngi buh ia ban ia pynhiar synjat bad haba ia don lad ban da pynieng ka lamja ka lamdoh. Ki da pyndep ia ka niam ka rukom ryngkat bad ka suit ka shor kumba dei ka rukom ban pynskhem ia kiei kiei ha tynrai iong ka niam. Hadien kiei kiei ka kynthei ka leit nguh kiawkurim kumba long ka rukom. Ka iapoikha poiman ka long ka kam kaba donburom bad haba ki khun ki kti ki iaid da ka burom ka long ka jingkmen bad jingsngewsarong jong ka iing ka sem bad ia ka kur ka jait.

Haba wan ka jingiap ha iing, kum ka iing ngim ju buhkhoh namar ka nongrim jingngeit jong ngi ka long ba U Blei u long U Nongsei-rynieng U Nongsei-rta bad ba u briew um ju iap thala mynno mynno ruh bad baroh kiei kiei ki long da ka hukum Blei kaba pyniaid ia ka jingim jong ngi kat kum ka daw-longbriew Ka jingngeit jong ngi ka long ba kiba iap kim shym iap hynrei ba ka la dei ka sngi ka rta jong ki ban leit noh sha la ka Mei ka Iaw. Ka mynsiem ksiar ka

mynsiem rupa kaba ngi la ioh diang na la U Kynrad ka long u moina u ban her pat sha u namar kane ka Pyrthei ka long tang ka ruh-bynda shi sngi. Ha ka jingpyndep niam ngi don uta u 'iarkrad lynti, u 'iarsynkhong bad u 'iarpadat kiba pharshi ba ka mynsiem ka dei ban krad la ka lynti, ban syngkhong ialade bad ban kyndat ia ki saiteh saikhum kiba don ha kane ka Pyrthei ba kan leit da kaba suk kaba saiñ sha Dwar U Blei. Ngi don ka Mawbah ban lum ban lang ia baroh shi kur shi jait na kajuh ka Mei ka Iaw khlem da ia sakma.

Haba don kano kano ka shitom ka shijot, ka pang ka jhia bad kano kano ka longjot ka longrem ha iing hangta ruh ka iing ka don ka bynta jong ka niam-iing ban pyndep. Haba la jia la long kumta ngi ngeit ba la don kaei re kaei kaba ngi la leh kaba ngi la pynsngewsih ia ka Blei bad ba Ka Blei Ka la dei ban phai lyndet na ngi. La ioh leh rangbah pynban da u siar u shan ban wan ka longjot ka longrem ha ka iing. Kum ka iing ngi la dei ban ieng ka kheiñ ka bishar ban nguh ban dem ha Ia Ka Blei na ka bynta ka tam ka duna jong ngi. Ha kici kiei baroh ym don ka jingmih khlem ka daw bad ka kam jong ngi ka long ban wad ia ka daw. Haba kum ka iing ngi la shem ia kata, ka kam jong ngi ka long ban pynbiang. Kum ka iing ngim lah iai biang; duna hi hangta bad ka kam jong ngi ka long ban tei ruh hangta. Ki lah ban don ki jingjia kiba ngim lap ia ka daw bad ka lah ban long ka jia ryngkhat lane kaba wan na ka Pyrthei bad kum ia kna ngi la tip kumno pat ban pyniaid.

Kaba lah ban jia ka long ba halor ka jingtrei minot bad jingtrei shitom jong ngi kum ka iing, shu ban hi ka duk bad shu ban hi ka thngan; ym biang ka ja ka dohkha, ka kup ka sem bad kiwei kiwei. Ka kam jong ngi kum ka iing ka long ban wad ia ka daw. Ka la dei ban don ka jingbakla ha ka Dawiing bad sngewsih ka Blei. Lada donkam ngi la dei ban ieng ka nguh ka dem ban kyrpad ia Ka Blei ba kan kyndat shiliang ia ki tam ki duna jong ngi baroh. Lada ngi sngew donkam ngi lah ruh ban ieng ka phan ka kyrpad ban

nguh ban dem ia U Blei Trai Kynrad kum U Leilongspah U Leilongphew. Ha ka Niam Khasi jong ngi ym don kaei kaei ruh kaba eh ia ngi ban leh lane ka ban khang ia ngi ban leh kumta namar ha kiei kiei baroh haba ngi la pyrta ha 'a U Nongthaw, U ruh U long Uba kloi ban sngap ia ki kyntien jong ngi. Ki kyntien kiba ngi pyrta ha la U Nongthaw ki dei ki kyntien ksiar ki kyntien rupa bad ki dei ki syntiew ksiar ki syntiew rupa kiba ngi pashat ha la U Nongthaw bad U Kynrad U tip ban buhdor ia ki.

Ka Niam-iing ha kawei pa kawei ka iing ka dawa ba ha kiei kiei baroh ka iing ka dei ban ia tip ia la Ka Blei ha Iing. Haba ngi thied khyndew thied shyiap lane thied bri thied bsah ka iing ka da kylli bad wat ia ka nongrim ba kan pyn-ieng ia ka iing ruh ka dei ban da kylli ioh ka jaka ka dei ka bym ia shah bok. Haba ka iing ka thied kano kano ka mar bah mar san, ia kata ruh ka dei ban da kylli ba ioh ym ia shah bok ban shu um ei ka spah ka phew. Ka leh hi bad ka leh mon ha ki kam kiba heh bad kiba khraw kam ju pyn-shngaiñ mynno mynno ruh ia ka iing bad haba jia kaei kaei baroh kan shu long tang ka jingsahnud. Ki don shibun kiei kiba ia dei bad ka iing kiba ngim tip kiei kiba ap ia ngi bad katno kan long ka jingiamrem bad ka jingsahnud lada kan long tang na ki kam bad ki jingleh jong ngi hi. Ngi la sha-niah ha la ka jingstad bad ha la bor briew jong ngi bad ngi la shu kylla lyndang ha madan. Ha kiei kiei baroh la siang ia ka lynti ba ngin iaid kum ka iing ha tynrai jong ka Niam, Ha kiei kiei baroh ka kam jong ngi kum ka iing ka long ban iaid ha ka jingtipbriew jingtipblei Haba ngi leh ia kata ka iing joug ngi kan phyrnai, kan tyngshaiñ bad kan phuh bad ha kiei kiei baroh hun ryngkat U Blei bad hun ryngkat ma ngi u briew.

VII. Ka Niam-iing bad ka Duwai ka Phirat.

Kawei na ki bynta kiba kongsan tam ha ka Niam-iing ka dei ka duwai ka phirat. Ngi u Khun Khasi u Khun Khara haba ngi leit sha U Blei ngi da don da ka daw bad ka daw ka dei ka daw longbriew kaba long ka nongrim jong ngi shi met shi met bad kum ka iing. Khlem ka daw ngim lah ban pynieng nia bad khlem ka nia ngim lah ban leit sha U Blei bad U Blei hi ruh Un nym sngap ia ngi lada ngim don ka nia kaba biang Ka long ha kajuh ka rukom ruh bad ka iing Haba ka iing kam don nia shuh ban pynieng ka la shu bret lut da kaba ong, "Katba mon ma phi KI Blei". Haba ka la poi haduh uta u pud bad lada jia ei ei, ka sahnud na ngi ka iing kam don shuh bad ka iing baroh kawei ka la shu pdiang hun ia kiei kiei kumba ki long. Ka nongrim jingngeit jong ngi ka long ba ki don kiei kiei kiba long ka jingpyniaid jong U Kynrad kiba ma ngi ki briew ngim lah sngewthuh lane peiphang shu'i bad ka kam jong ngi ka long ban pyndem ha ka jingpyniaid jong U

Haba shu kren kyllum, lah ban phiah ia ka duwai ka phirat jong ngi na ki saw bynta bad kita ki long:—

1. Ka pynsngew ka pynsngap
2. Ka nguh ka dem.
3. Ka nam ka ud,
4. Ka iasaid

Haba buh ia kitei ki saw bynta kam mut ba ngi dwai shi jait shi jait hynrei ka shu long ba haba ngi shu shim kyllum ia ka jingmut jong ka jingduwai jingphirat jong ngi, ka wan ha kitei ki saw bynta ka jingphiah ha ki saw bynta ka wan kat kum ka jingshem bad jingiakynduh jong ngi ha ki lynti iaid jong ngi ha ka jingim kum ka iing. Lyngba kine ki saw bynta ngi lah ban iohi haduh katno ka Niam ka bat bad ka synshar ia ka longiing longsem jong ngi.

Ka pynsngew ka pynsngap

Ka pynsngew ka pynsngap jong ka iing ha la u jong U Nongthaw lane ha Ka Blei ha Iing ka wan ha ka dur jong ka jingiathuh ia la U Nongthaw ia kaei kaei kaba ka leh ka kam. Ka dei kane kaba buh ia ka iing hajan eh bad U Nangthaw bad kaba saindur ruh ia ka pyrkhat jong ka iing bad kaba wan rah ia ka jingtipbriew jingtipblei ha ka. Ka mut ba ha kiei kiei baroh kiba ka don ban leh bad ban kam, ka iathuh ha la U Kynrad ia kata. Ka syriem kumba iathuh ki khun ha ki kmie ki kpa haba ki leh ei ei lane haba ki leit shano shano. Ha ka jingleh kaba kum kane ka la don lypa ha lyndet jong ka kiei kiei kiba khraw bad kiba jylliew. Kane kaei kaei ka phalang ia ka jingiadei jong ki ar liang bad kata ka jingiadei ka long kaba iajan haduh katta katta. Kum ban shu ai nuksa: ka kmie jong ka iing kaba leit iew leit hat lane leit die leit thied ha ka khaii ka pateng, kam ju mih lyndet kumto na iing khlem da kren da khana ha la ka jong Ka Blei. Shwa ban mih na iing ka da pynphai ia ka iarong sha khmat, nangta ka shong harud dpei bad ka kren ka khana ban ong:—

> "Peit ma phi, Blei Trai Kynrad, Ngan leit la ka iew ngan leit la ka hat ban leit wad la u khaw kham la u khaw shir, ban ioh ka ja ka dohkha, ban ioh ka kup ka sem bad ban ioh spah ioh phew ban bit ban biang ka iing ka sem. Synran ma phi, Blei, ha lynti ha syngkien; da ker ma phi na u shun u dusmon, na ka bih na ka ban, ra u saw tyngam na u san tyngam. Kyrkhu ma phi kein, Blei, ban lah ka die ban lah ka thied bad ban bha ka iew ban bha ka hat . . . . ." bad kumta ter ter.

Ka jingduwai jingphirat jong ngi u Khun Khasi u Khun Khara ka long barabor kaba lyngkot namar ngim ju dwai palat ia kaba ngi donkam. Ha ka jingshisha ngi dwai tang ia kata hi kaba ngi donkam. Ngim ju pan ruh ia kaba palat ia ka bor jong ngi namar kaba kum kata kam don ka hukum. Kane ka pynsngew ka pynsngap ka iai d ryngkat

ryngkat bad ka jingkyrpad ba U Blei Trai Kynrad Un don ryngkat bad ngi bad un ai ma u ka kyrkhu ka kyrdoh ia kiei kiei baroh kiba ngi leh, ngi kam bad pyrshang. Ka long ka jingkyrpad ba U Blei Un ai buit, ai bor bad ai mynsiem ia ngi namar kam shong ka nia ba kum ka iing ngin shaniah tang ha la ka jong ka bor bad ka jingstad. Ha kiei kiei baroh ka bor ka jong U Kynrad ka dei ban shan bad dei na ka bynta kata ba ngi phai sha U ha ka jingduwai.

Haba la poi ka por prat bad ngi ruh ngi la poi sha bri sha bsan bad shwa ban pynhap ia ka wait-prat ngi da kren ngi da khana ban pynsngew pynsngap ha la ka jong Ka Blei bad kumjuh ruh ha ka Meirai ew kaba long ka Meirilung ka Meirisan bad kaba long ruh ka Mei Nonghukum ban pelt ban i ban bha u soh ban bha u pai, ban bha u kwai u tympew bad kiwei kiwei ki jingthung ki jingtep ba ka iing kan ioh ja ioh dohkha, kan ioh jainkup ioh jainsem bad ban ioh spah ioh phew. La ka long ha ka pynthor shwa ban lur bad ban bet ne la ka long ha lyngkha shwa ban puh ban dain bau shwa ban buh ia u symbai u rnai la u long u kba, u phan, u sohriew bad kiwei kiwei ruh, ngi da kren ngi da khana ba u jingthung uba ngi thung un da man un da long, un da met bad un da soh.

Ki don ki shnong bad ki raid ha ki bynta kiba pher jong ka Ri ha kiba ia ka duwai ka phirat ha ka por thung ka por tep la leh da ki shnong bad ki raid. Kumba ar bnai ei ei shwa ka Behdiengkhlam, ka don ka 'Thoh Langdoh' kaba long ka duwai ka phirat bad ka nguh ka dem jong ka Raid Jowai shwa ban pynnoh ia u symbai u rnai ha ka Meiramew. Nangta pat kumba shi bnai ei ei hadien ka Behdiengkhlam ka don sa ka 'Shad Thoh' bad ki pyndep ia kane ka niam shwa ka bet-kba. Ia kine baroh ar la pyndep niam ha ling Lyngdoh ha Jowai. Kine ki niam ki long ban pynsngew ban pynsngap ha U Blei Trai Kynrad lane ha Ka Blei Nonghukum shwa ban buh ia U symbai ha ka Meiramew-ka Meirilung ka Meirisan kaba long ruh ka Meirilang. Ki don ki shnog bad ki raid sha Ri Bhoi kiba da pynlong syndon da ka adong shnong ba katba ym pat pyndep ia ka

Niam, ym bit ban don kano kano ka iing ka ban leit thung lane leit kheit ban wan rah ia u soh u pai sha iing sha ka thiar. Ia ka niam kaba ia dei bad ka thung ki pyndep ha ki por khmat Pyrem kaba long ka por thung por tep. Kine kiei kiei baroh ki sdien ha ka jingngeit ba ka dei ia ngi ban pyrta ha la U Nongthaw na ka bynta kiei kiei bad U pat U la tip ia ki jingdonkam jong ngi.

Ka long ka rukom jong ka iing ban buh kano kano ka sngi ban thung. Kiba bun na ki nongtrei ki long ki kur ki kha ki man kiba ngi da phah iathuh lane kiba ngi da ia wer. Ka kam jong ka iing ka long ban khreh ka bam-sngi bad ka jameit. Haba la poi ka sngi ka lum bad ka lyngkha ka la shlei; kiba rong sboh kito kiba tih thliew ruh kito, kiba nang ai sboh ruh kito hynrei shwa ban buh pat ia u symbai baroh ki dei ban sangeh shwa. Ka kam jong ka iing ka long ban da kren ban da khana bán pynsngew ban pynsngap ha Ka Blei kaba long Ka Nonghukum ba u symbai uba ka iing ka la pynnoh un da long un da man, un da met bad un da soh. Ka long kumjuh ruh ha ka por ot lane ha ka por tih. Ka shoh-kba lei lei ka da long kaba kham kyrpang ha ngi u Khun Khasi u Khun Pnar. Kine kiei ba la kdew haneng ki long tang ki nuksa. Ka don ka trei ka ktah, ka khaii ka pateng, ka khih ka khan, ka rep ka riang bad kiwei kiwei bad kine baroh ki long ki lad ki lynti kiba ka iing ka wad lane ka thaw ki lad ban ioh ja ioh dohkha, ban ioh ka kup ka sem bad kiwei ki ki jingdonkam. Ka jingngeit ka long ba lada kam don ka Kti Blei kaba shan, ki jingpyrshang baroh jong ka iing kin shu long lehnohei.

Ka nguh ka dem.

Ka nguh ka dem kum ka bynta jong ka duwai ka phirat ka long kaba iar haduh katta katta. Haba shu kren lyngkot lah ban buh ia ka ha ki ar bynta bad kita ki long (i) ban pynpaw ia ka jingsngewnguh na ka bynta kiei kiei baroh kiba ngi la ioh pdiang na U Kynrad kum ki jingkyrkhu jong U bad (ii) ban panmap na U Kynrad na ka bynta ka long jot ka loosrem jong ngi kum ka iing. Kat kum ka pyrkhat

niam bad ka seng nia jong ngi, ka don sa kawei kaba ia dei bad ka nguh ka dem bad kata ka long ka bynta kaba kham eh. Haba don kano kano ka kam kaba ka jing ka sngewdonkam ia ka jingiarap kaba kham kyrpang na U Kynrad kata ka jing ka pynlong ka jingpan ka ban ia dei dur bad kata. Haba la bit la biang ka long ka kamram jong ka jing ban pynlong ka nguh ka dem na ka bynta kata. Kum ban shu ai nuksa: Lada don mano mano na ka jing kiba la dei ban leit jingleit sha ka ri kaba jngai; ia kita la dei ban pyneh-rngiew Ynda kita ki la wan phai; baroh ka la long tang da kaba bha, ym shym don kano ruh ka wit ka woh kiei kiei ki la long tang da kaba bha suda bad ki la wan poi suk poi sain sha la jing. Ka long ka kamram jong ka jing ban ieng ka nguh ka dem kaba kyrpang ia la U Kynrad ban pynpaw ia ka jingsngewnguh.

Ha ka jingtlot jong ka longbriew bunsien ngi klet noh ban ai ka nguh ka dem ia la U Kynrad na ka bynta kiei kiei kiba ngi la iohdiang na U. Ka la long kumba ong ki Mylliem bad ki Nongkrem—Ngi la 'shu shong bylling bad thih byll ng' ia la U Kynrad hynrei ha ka nongrim jong ka Niam Khasi, kiei kiei kim dei ban long kumta. Kane ka jingiathuhkhana harum ka pyni haduh katno kum ka jing ngi kitram na ka bynta ki jingbha bad jingkyrkhu kiba ngi la ioh diang na U Kynrad I don iwei i longkmie ha kawei ka jing iba la ioh lad ban thied ksiar shi tola. Ita i longkmie i la buh ia kata ka ksiar ha madan, i la plie ia ka synduk bad shwa ba in buh ia kata ka ksiar i la kren i la khana kumne:—

> "Peit, Blei Trai Kynrad: Ba leit ba isynei ma phi kein ba nalor kaba la biang ka ja ka dohkha, ka kup ka sem bad kiwei kiwei ki jingdonkam, ngi la ioh lad ban thied ine i ksiar. Ka burom te ka jong phi kein, Kynrad. To shim tang ka nguh ka dem na ngi ka jing bad to nang da nang ker bad to nang synran ma phi ban nang sha ka leit ka wan, ka kamai ka kajih bad to nang isynei ma phi ba ngin nang shait nang koit bad nang khiah kmie khiah stang. Shi hajar nguh, Kynrad!".

Ka don ka jingmut kaba khraw balei ba ita i longkmie i buh ia ita i lyngkhot ksiar ha madan shwa ba in thep ha ka synduk. Ka daw ka long ba bunsien bunsien ngi klet noh ia U Nongai bad ngi khein kordor ia ka jingai Kiba kum kine kiei kiei ki phalang ia ka jingtlot jong ka longbriew jong ngi. Ngi klet noh ia U Nongai Uba long U Nongpyndap U Nongpynbiang ia ki jingdonkam jong ngi ha ka jingim. Ka Niam Khasi ka hikai ba haba ngi thied bri thied khyndew lane thied khyndew thied shyiap lane ngi thied kano kano ka mar heh, ka kam jong ngi ka long ban da kylli ba ioh kata kaba ngi thied kam ia shah bok bad ngi lane ba ioh don kano kano ka wit ka wai ban shu makna ei ka longspah bad ka longbynriew. Hadien ba kiei kiei ki bit ki biang ka kam jong ngi ka long ban ieng ka nguh ka dem. Ha kiei kiei baroh ka mynsiem sngewnguh ka dei ban synshar bad haba ngi bakla ia kata ka long ba ngi la hiar ha ka longbriew.

Kam shah ka nia Khasi lano lano ruh ba ngin kynmaw Blei tang ha ki jingjynjar lane ban khot bad pyrta ia ka kyrteng jong U tang haba ngi kwah lane ngi donkam ei ei. Hapdeng jong ka jylli jong ka iing ka don ka Kti Blei kaba bat bad kaba synshar ia kiei kiei baroh bad ka kam jong ngi ka long ban pyniaid ia ka iing jong ngi ruh kumta. Kam shah ka nia ruh ba ngin pyrta Blei na ka bynta kiwei pat. Haba ngi pyrta Blei na ka bynta kano kano ka iing, ngi leh ia kata hadien ba ngi la ioh ka bor kata da ka jingaibor jong kata hi ka iing. Ka Niam Khasi ka dei ka Niam iing kaba dawa ba ka iing ka dei ban ieng beit ha kata ka nongrim. Kaba ngi pyrta na ka bynta u babun u balang ka long tang ha ka niam-shnong niam-raid bad niam-hima kaba long ka longlang ha kaba ka iing ka don ka bynta.

Ka bynta kaba ar ha kaba ka wan ka nguh ka dem ka long ba kum ka iing ngi don shibun ki lait ki let lane ki tam ki duna, ban phai lyndet Ka Blei bad ban wan ka longjot ka longrem. Kum ka iing ngi ieng ka shat ka khein bad ka khein ka bishar ban lap ia ka daw bad haba ngi la lap ia ka daw, ngi ieng ka nguh ka dem ban panmap na

ia U Kynrad ba Un kyndat shiliang ia ki jingduna jong ngi baroh. Ka jingpanmap jong ngi ka iaid ryngkat ryngkat bad ka nguh ka dem kaba shong ka nia ka lynti. Ka longbriew jong ngi ka long ka bym ju lah biang mynno mynno ruh; bakla hi ka kjat kamon ka kjat kadiang, ka kti kamon ka kti kadiang bad haba ngi ieng ka panmap ngi pyndem ialade hangta. Ka nia kaba ngi pynieng ka long ba kum ki jingthaw ngim long mynno mynno ruh kiba biang bad kiba janai.

Ka nam ka ud.

Ki don shibun kiei kiei kiba ngi dei ban ia kynduh kum ka iing. Ngi lah ban ia kynduh bad ka jingshah lehbein lane ka jingshah banbor ha kiwei pat. Ka lah ban long ba ki shim kibu ia ka jingbieit lane ka jingtlot jong ngi; ka lah ban long ruh ba ki pyndonkam ia ka bor ba ki don ban shu thom bor kai ia ngi. Ka lah ban long ba ban ialeh ngim don bor ban shu shah pat ka wan ka jingsngew pangmet bad kiba kum kita ki ktah palat ia ka iing bad ia ka jingsngew jong ka. Haba le jia la long haduh katta kaba ngi leh ka long ban nam ban ud ha la U Kynrad ba Un peit Un i ma U. Kam ieng ka nia ba ngin ud ba U Blei Un pom Un khet lane Un buh ia ki sha kyndong; kaba kum kata ka long ka jingwad kput bad kaba kum kata ngi dei ban kiar bad ka nia ka long ba ha ka longbriew ngi ruh ngim lah iai biang. Haba ngi nam ngi ud ngi ieng beit ha ka nia ba kum kata ka jingleh kam don ka hukum bad ba U Blei Un kyndat kum ia kata bad ba Un da Un ker ia ngi. Ka Nia Khasi ka ong beit ba ngim bit lano, lano ruh ban lehbein lehkhoh iano iano khamtam ia ka kynthei ka khynnah lane ia ka riewkynthei lane ki rangli ki juki namar ka nam ka ud jong ki ka don la ka dor. Lada ka nam ka ud ka wan ha ka dur kaba kham palat ka long tang haba la don ka um-snam ha ka iing bad kata ka dei ka lamkhlieh. Ngi leh ia kata namar ngi sheptieng ba ioh jem ka dawing ban wan shong synri ka tyrut ka smer.

Ka iasaid.

Ha ka daw bad ka hukum ba ngi wan long briew sha kane ka Pyrthei ngi don ka nia ban iasaid bad la U Nongthaw. Ngi leh ia kata namar ngi tip ba ngi don ka daw longbriew. Kham niar ha ka Pyrthei ban don kum kane ka nongrim pyrkhat-niam. Kine kiei kiei ki wan ha ka nongrim jong 'Ka Ieng rangbah u Briew' kaba dawa ba u dei ban ia tip tang bad la u Nongthaw. Ha ka pang ha ka jhia, ka kordit ka lanot, ka shitom ka shijot bad ha ka longjot ka longrem, haba ngi nguh ngi dem ngi ieng ka iasaid. Ngi ong, "Peit, Blei Trai Kynrad: la bakla ma ngi u khunbynriew; ia kaba dei ngi la ong kaba lait bad ia kaba lait la ong kaba dei bad la jia la long haduh katne hynrei ba Phin shu ieh pat ma Phi ia ngi ha ka jot ha ka rem hato ym lah jahburom u jingthaw jong phi hi?. Ha ka longbriew ka don hi ka bakla hynrei yn thew pat ma Phi ia kata long hi?" Kiba kum kine kiei kiei kim kut pat hi ruh tang ha ka iasaid namar ka iasaid ka dawa ba ngi dei ban pyrkhat thymmai bad ba ngin ieng rangbah biang. Ka la dei ban don ka kular bad ka la dei ruh ban don ka nguh ka dem katba kum ka lynti.

Kine ki khana ar tylli ki shat madan ia ka jingmut jong ka Iasaid. La don kumba katto katne kawei ka jingjia ha Sadew ha kaba kawei ka longkmie ka suh kha lai sngi lynter. Ka jinglynga jingpisa bad ka jinglynniar jong ka ka la long ka bymtip shuh. La lamwir lamtham ka iing, kur ki kha bad ka shnong ka thaw bad la don ka jingpyrkhat ba la dei ban kit noh ia ka sha Hospital bad la don ruh kiba la leit wad taxi. Ha kata ka por la wan poi u Knii uba ki leit shaw na kham pajih shnong. Mar ia poi ma u, u pan tang kawei ka pyileng, u ieng ka iasaid ban ong:—

"Peit ma Phi, Blei Trai Kynrad, ko ba buh ia ka longbriew ia ka manbriew; ko ba buh ia ka longkynthei ia ka longshynrang! Ine iba la wan long briew ha kpoh jong ka kmie i long da ka hukum ka jong Phi, em? Ka shi bnai na ka shi bnai la niew bad mynta la poi u hai-khyndai u hai-shiphew bad kat kum ka hukum Blei jong Phi, i la dei

ban wan mih em sha ka Pyrthei?. Hynrei balei?. Ha ka longbriew ka manbriew ym lah iai biang; lah ban don ka bakla jong ngi kum ka iing lane lah ban don kane bad lah ban don katai hynrei hato kita baroh kin pynduh kin pyndam ia ka hukum Blei ka jong Phi?. Ka hukum te ka sah ka hukum Blei jong Phi, em? Hynrei balei ka leit long haduh katne?. Lada ia ka khyrdop Blei jong phi yn khang noh kumno pat ngin ia wan longbriew sha kane ka Pyrthei?. Pyllait kein Kynrad, na kane bad na katai; lada ka don kano kano ngin da ieng ka khein ka bishar, ngin da ieng da ka nguh ngin da ieng da ka dem kat kum ba shong ka nia, kat kum ba shong ka lynti hynrei ia ine iba Phi la buh bynriew thaw bynriew ai in wan sha ka Pyrthei da kaba suk da kaba sain ha ka jingkoit ha ka jingkhiah".

Ha kata ka nia kaba u pynieng bad u la ia pan u la pyllait ia kata ka pylleng bad tang shi kyntien kwai ruh ym don, kata ka briew ka la kha bad ka la kha suk ka la kha sain. Ki don shibun kiwei kiwei pat ki khana kiba kum kine bad lada ngin iathuhtang kan shim ia ka por.

Ka jingiasaid jong iwei i longkmie ha Nongsteng ka la long kawei kaba ngim lah shuh khlem iathuhkhana. Ita i longkmie i don iwei i khun kynthei iba dang rit bad iba dang dap kumba lai snem ei ei. I la ioh ka jingpang jingshitom kaba ngim ia nang batai shuh. La lum lut u kur u kha bad ki marjan marpa bad ka la long kumba ia, leit ap mynsiem. Ka leit long kumta namar ka jingshitom jong i ka la long kaba la palat. La don na kita kiba ia don hangta kiba ai jingmut ba dei ban leit shaw noh da u doktor na Sohra bad la don ruh kiba la khreh ban leit. Haba ki iathuh ia kata ha ka kmie ka shu ong beit, "Em, wat leit". La mih ki jingiakren ki bym tip shuh bad ka la don ka jingkren bitar ia kata ka kmie na ka liang jong ki kur. Ki ia ong ba lada jia ei ei ai kan kit ma ka Kyndit kyndit kata ka kmie ka la shim niat ia ita i khun, ka khylliе ia i na jingthiah, ka piam sbak ha shadem bad na ka shadem kaba dap bad kaba shiei ki shu tuid kine ki ktien:—

"Peit, Trai Kynrad: Nga nang mut ba phi ai ia nga ia ine i mawlynnai i mawkordor ba ngan kdup ba ngan thum, ba ngan doh ba ngan dait, ba ngan ri ngan sumar bad ba in da long briew in da manbriew bad nga, em? Hynrei balei, Trai Kynrad, ba wan jia ba wan long haduh katne? Lada bakla ma nga, ka kmie, sympat ia nga bad lada bakla u kpa, sympat ia u kpa hynrei ia ine iba phi la ai, ai kein, Kynrad, ba ngan ri ngan sumar ba in san in rangbah bad nga, ba in da sah ka nam sah ka kyrteng ha ka burom ba phi la ai"

Ki ktien jong ka ki la shu tuid bad ki ummat jong ka ruh ki la shu tuid. Ki kyrsoi na ka shadem jong ka, ki mih na ki khmat bad ki la shu tuid lyngba ki ngab jong ka ban tuid ha ki ngab jong i khyllung, Baroh kiba don hangta kim lah shuh khlem jaw ki ummat bad don ruh kiba iam Hadien jong kata ka jingiasaid ka iing ka shu kynjah jar, shu jik jak khlem don shuh ba kren wat tang shi kyntien ruh. Ka jingiakren shaphang uta u doktor Sohra ka la shu jah la ka jah bad hadien kaba kum kata uei u ban dang nud shuh ban wan rah ia ka kyrteng jong uta u doktor. Ka lyer ha ka kamra ka la shu khia bad ka lyer niam ka la rung ha ka shadem jong baroh kiba ia don hangta. Ha ka por ba kren ita i longkmie ki met jong baroh ki la shu khih bad kyiuh. Ki jingiakren kiba mih hadien ki long ba ha ka jingim jong kita kiba ia don hangta kim pat ju iohsngew ia ka jingiasaid kaba kum kata ka jong ita i longkmie. Tang lai sngi hadien ita i khyllung i la shait bad i la mih kai ha phyllaw.

Haba kren iawai; ha kiei kiei baroh ka iing ka ieng beit ha ka nongrim jong ka Niam. Miet sngi ka ia kren bad la U Nongthaw Uba la thawbynriew buh-bynriew ia ngi ha kane ka Pyrthei bad Uba long ruh Ka Blei ha Iing. Ia kiei baroh kiba ngi don ban leh bad ban kam ngi da pynsngew pynsngap ha Ka; na ka bynta kiei kiei baroh kiba ngi la ioh pdiang ngi ieng ka nguh ka dem ban pynpaw ia ka jingsngewnguh; na ka bynta ka jait ka ict bad ka longjot ka longrem kiba ngi ia kynduh kum ka iing, ngi ieng ka nguh ka dem ba Un map; haba ngi poi sha shempap kum ka jine

ba lehbeiñ ki briew ngi ieng ka nam ka ud ba U Blei Un pyllait ia ngi na ki bad haba ngi poi sha ka kut lad ngi ieng ka iasaid. Ka Niam kam dei ka bor kaba wan na shabar hynrei ka long kaba la don lypa bad kaba la long ka bynta jong ka jingim jong ngi kum ka iing. Ka im bad ngi bad ka la long doh long snam bad ngi; ka long ka jingim hi.

VIII. Ka Iing bad ka Jingbuh Bynta Jingsam Bynta.

Kyrteng kaba ngi ai ia U Blei ha ka jingthaw jingpynlong jong U ia kane ka Pyrthei Shityllup bad ia kiei kiei baroh kiba don ha ka, ka long 'U Nongbuh U nongthaw'. Ha kane ka jingthaw jingpynlong ia kane ka Pyrthei Shityllup ka don ka jingbuh beit jingbuh ryntih ia kiei kiei baroh. Don kiba ai kyrteng ia kane "Ka Aiñ jong ka Jingryntih; Ka lah ban don hateng hateng ka jingikynrum jingikynram hynrei ym slem ba kiei kiei kin shong beit shong ryntih pat. Ha ngi U Khun Khasi Pnar kane ka dei 'Ka Aiñ jong ka Jingbuh bynta Jingsam bynta' bad ngi khot kyrteng lyngkot ia ka 'Ka Hukum', Ki jingthaw ki don la ka bynta bynta bad la ka bhah ka bhah kat kum ka jinglong jingman jong ki bad dei ha kane ka jingbuh bynta jingsam bynta ba la pynshong nongrim ia ka jingiadei jong ki para ma ki bad ia ka jingiadei jong ki bad ngi ki briew.

Ha kane ka Pyrthei Mynta ka don kawei ka Tnad Jingpule kaba ki ai kyrteng ka Ecology. Ka dei ka jingpule kaba kyrpang kaba wad bniah ia ka jingiadei jong ngi ki briew bad kiei kiei kiba don ha kane ka Mariang sawdong jong ngi. Ka dei ka Tnad Jingpule kaba dang mih thymmai bad ka bym shym pat da lah ban leh ei ei shibun. Kaba phylla na kiba phylla ka long ba ka Ecology ha ngi U Khun Khasi Pnar ka long kaba la don lypa bad ngi kum ka Jaitbynriew. Ka la long ka bynta jong ka Niam bad ka jingim jong ngi bad ngi pyniaid ia la ka jong ka jingim ruh da ka. Ka long kaei kaei kaba khraw bad kaba iar hadub katta bad lada dei ban shim ia u khulom ban thoh ia ka kan long ka jingtrei kaba heh bad kaba khraw.

Ha kane ka jingbuh bynta jingsam bynta jong U Nongthaw, ka bynta kaba U la ai ha u briew ka long kaba da pher haduh katta katta. U long u jingthaw na ki jingthaw baroh; u jingthaw halor ki jingthaw bad u kynrad halor kiei kiei baroh. Dei ha kane ba ka sdien kopja ia ka Niam bad dei kane kaba byniaid ia ka jingiadei jong ngi bad kiwei kiwei ki jingthaw ha kane ka pyrthei. Dei halor kane ka nongrim ba ngi pyniaid ia ka jingim jong ngi shi met bad kum ka iing ha ka jingiadei jong ngi bad ki para briew bad kumjuh ruh ha ka jingiadei jong ngi bad kiei kiei kiwei pat kiba don ha kane ka Mariang. U briew uba sngewthuh bad uba tip ia la ka jong ka kyrdan u long uba im heh mynsiem ha kane ka Pyrthei bad u bym sngewthuh pat u long uba jaid rit mynsiem bad im rit mynsiem.

Ka jingiadei parabriew.

Ha ngi ki briew U Blei U la ai ar tylli ki bor kiba kyrpang, bad ki long ki jingai kiba U la ai tang ha ngi hi, ym ha kiwei pat ki jingthaw. Kawei ka long ka borsap kaba ngi ai kyrteng 'Ka sap tipbriew ka sap tipblei'. Ka long ka borsap kaba ngin tip ialade kum ki briew kata ia la ka jong ka kyrdan bad ia la ka jong ka dor kaba ngi don kum ki briew bad kumjuh ruh ia ka dor bad ia ka kyrdan jong ki parabriew. Ka sap tipbriew bad ka sap tipblei ka long lang bad ngim lah ban pyniakhlad ia ki. Ha kane ka sap la sdien lut ia ka bor pyrkhat bad ia ka bor shemphang kaba ngi don bad kaba saindur ia ka jinglong jingim jong ngi shi met bad kum ka iing. Khlem kane ngim pher na kiwei kiwei pat ki para jingthaw. Dei na ka kaba ngi bat ia la ka jong ka kyrdan briew bad kaba pyniaid ruh ia ka jingim jong ngi.

Kawei pat ka bor kaba kyrpang kaba U Nongthaw U la ai ha ngi bad tang ha ngi hi ka long ka bor kren jong u thylliej ban long ka ktien ka thylliej. Dei lyngba kane ba ngi pynithuh ialadei ha kiwei pat bad ba ngi pyni ruh ia la ka jong ka bor. U briew u bym nang kren um lah lano lano ruh ban pynithuh ialade ha kiwei pat bad ha ka jingiadei jong ngi bad kiwei pat la ka long shi met lane kum ka iing

lane kum ka shnong ka thaw bad kiwei kiwei. Dei lyngba jong ka ba ngi pyniaid ialade bad kiwei kiwei ki jingthaw ki bym nang kren. Ngi kien ia ki ksuid ki khrei, ki dieng ki siej, ki khniang ki puit, ka ding ka um bad kiwei ruh. Haba ngi kren ki sngap ia ngi namar ngi kren da kata ka bor kaba U Kynrad U ai ha ngi kum kita ki jingthaw kiba kyrpang halor ki jingthaw baroh.

Ha ka jingiadei parabriew ka long ka kam jong ngi ban ia kren da ka ktien kaba sha: ha madan namar hangta ka don ka shah Blei bad ka Hukum Blei Ia kane ka jingiakren parabriew haba shai ha madan ngi khot kyrteng 'Ka Dorbar briew' bad kane ka teh ia uwei pa uwei ba u dei ban burom ia ka bad uba pynkheiñ ia ka u long uba pynkheiñ ia ka Hukum Blei. Ha ka jingiadei parabriew ka kam jong ngi ka long ban ia pynbeit ia kiei kiei da ka ktien ha madan bad kiei kiei ki dei ban long da kaba beit bad kaba shai Ka shi kyntien ka dei ka juban lak. Lada ka don tam lane duna bad lada ka don ka lait ka bakla, ka kam jong ngi ka long ban ia pynbeit bad kiei kiei ki dei ban long tang da kaba beit, kaba bha bad ka burom Kata ka long ka jingdawa jong ka Dorbar briew Dei tang ki riewkynriang bad ki nongaiksuid kiba kiar ia ki Dorbar briew. Lada ka don kano kano ka kynrum ka kynram ha ka jingiadei para ma ngi bad lada ka don kano kano ka jingiaphoi jingiashun lane ka jingiakynroi kynad ka long namar ba ngi la klet noh ia ka Dorbar briew lane ba ngim borom shuh ia ka.

Kaba ngi lap ha ka jingim jong ngi ka long ba na jngai ka long da kumwei hynrei haba ia kynduh markhmat ka long da kumwei pat. Kata ka long ka bor jong ka Dorbar briew. Ym kham don koit kano kano ka jingbakla kaba ngim lah shuh ban ia pynbeit lada ngi long kiba kloi ban ia kren. Wat ia ka thma-wait ruh dei ban lam shwa ka thmaktien. Dei tang ka jingkynriang bad jingkynsha jinglong jong ngi hi kaba pynlong ia ngi ban kiar na ka Dorbar briew bad ban leh ia kiei kiei pat na rieh bad na lyndet. Haduh katno kine kiei kiei ki ktah bad ki saiñ dur ia ka jinglong jingim jong ngi shi met bad kum ka iing ka long kaei kaei kaba ngim lah lano lano ruh ban thew. Ka pyrkhat niam

jong ngi ka long ba ia ka jingtipblei dei ban lam da ka jingtipbriew bad ngim lap ban don kiwei pat ki niam ha kane ka pyrthei ki ban kren da kumwei pat. Ki briew kiba sngewthuh ia ka dor jong ka Dorbar briew ki la long lypa kiba la san ha ka jinglong jingim. Katno ba hiar ka longbriew pat ba ngim tip shuh ia ka ktien ba ngi kren.

Ki briew kiba sniew ki long kito ki bym bat shuh ia ka ktien. Ki nongaiksuid lei lei ki long kiba la kiar ia ka Dorbar briew ban leit beit sha ka Dorbar ksuid. Ki long kiba la lehraiñ ia ka Dorbar briew ban wad jingiarap na ki ksuid. Kylleng ka Pyrthei ka jingshisha ka ieng ba haba u briew u khot ia ki ksuid ki long kiba kloi ban wan. Kane ka long lypa kaba la iaid pyrshah ia ka Hukum Blei bad katno ba shu shitom ei ki briew kiba bha bad kiba lui lui haba ka hiar ka longbriew. Kum ka iing ngi la dei ban ieng ka kheiñ ksuid bad ban hap ban apil sha ka Dorbar blei kata ban ia kren bad U Nongthaw ba kam shah nia bad ym don ka hukum iano iano ban pynkheiñ ia ka Dorbar briew. Kum ka iing ngi dei ban ia kynduh ki jingeh ha kane ka liang hynrei kine kiei baroh kim long ei ei ruh lada ngi ieng ha la ka jong ka hok. Ha ngi kum ka iing la ai ia kata ka bor ba ngin iada ia la ka jong ka hok bad ym don mano mano ba lah ban shim ia kata ka hok na ngi.

Kiei kiei kiba don ha lyndet jong ka Dorbar briew ki long kiba khraw haduh katta katta. Ka jingsngewthuh ia ka ka long ka bor kaba tei ka jinglong jingim jong ngi shi met bad kum ka iing. Kiei kiei kiba don ha ka ki hikai ia ngi ba haba ngi don kano kano, ka kam jong ngi ka long ban ia kren da ka ktien haba shai ha madan. Ngi dei ban sngewthuh ba kano kano ka jingbakla kaba don ka dei ka jingbakla bad kam lah ban long da kumwei pat bad ia ka ngi dei ban pynbeit. Ka hikai ia ngi ruh ba ha ka jingiadei bad kiwei pat ngi dei ban iaid da kaba beit: kiei kiei ki dei ban iaid da kaba bha bad ka burom suda bad kam dei ia ngi lano lano ban ai daw ia kiwei, Ka jingbymsngewthuh ia kane lane ka jingbymsalia ia ka ka wan rah shibun ki jingjynjar ha ka jingim jong ngi kum ka iing. Ka jinglah khlem pyrkhat bad ka jingleh lamwir kaba ktah ia kiwei pat

kam ju wan rah shibun ki jingsniew. Kiwei ruh ki don la ka hok kum ka iing bad ka kam jong ki ka long ban iada ia kata ka hok. Bun sien ngi kynnoh ia kiwei ha ka jaka ba ngin kynnoh ialade.

Ka nia jong ka jingbakla

Ka nia jong ka jingbakla ka don ka bynta kaba khraw haduh katta katta ha ka jingim jong ngi kum ka iing ha ka jingiadei bad ki parabriew bad kumjuh ruh ha ka jingiadei bad U Kynrad. Ha ka jingiadei parabriew, u briew uba sngew janai ialade u long lypa uba la kyllon bad uba sngewthuh pat ba kum u briew u long uba dap tang da ki jingduna, ulong uba la kiew lypa ha ka longbriew. Ha ka jingiakynduh lane ha ka jingiatyngkhuh bad kiwei pat ha ka jingim bad ha ka iaid ka ieng jong ngi, ngi dei ban buh ia kane ka pyrkhat ha khmat eh. Ka thew bad ka khan ka dei ban iaid ryngkat ryngkat bad haba ngi la sngewthuh ba don ka jingbakla na ngi, ngi dei ban pynbeit. Ha kiei kiei ngi dei ban pyniaid ialade da ka mynsiem kaba ai bad kaba pdiang. Ha ka jingiatyngkhuh parabriew lada don kano ka jingpanmap nano nano ban kynjat pyrshah ia kata kam don hukum. Ka khmat namar ka khmat' lane 'Ka bniat namar ka bniat' kam dei ka Nia Khasi. Ngi tieng ia ka wad kput namar ialade ngim long kiba biang bad kiba janai Haba u don u shun u pen lane u saw tyngam bad u san tyngam bad u nongaiksuid ka nia kaba ngi pynieng ka long ba kum u briew u ruh u long uba duna bad u bymlah iai biang namarkata kam shah ka nia ba un thew ia kiwei pat.

U don uwei u briew uba la shim ia ka ki khun briew ban ia shong ia sah ryngkat bad u la ioh ruh uwei u khun shynrang. Hadien katto kattne uta u briew u la leit noh sha iingkur. Kata ka briew jong u ka la bah la u khun ban leit sha iingkur jong u ban ia kren pynbeit ha khmat jong ki kur jong u. Ka ong, "Nga long ka kynthei briew kaba shi buit shi bor katba phi pat phi dei u rang khadar buit u rang khadar bor. Haba nga wan kumne nga wan bad ki ummat jong ka jingpanmap bad nga panmap ruh ha khmat k

kur jong phi lang. Nga kyrpad ia phi ba phin map ia ki jingduna bad ki jingbakla jong nga baroh. Phi tip hi ba ym don ka hukum ba ma phi u rang khadar buit khadar bor ba phin thew ia ki jingbakla jong nga kaba shi buit shi bor bad ym don hukum ruh ba phin bat ia ki jingbakla jong nga haba na la ieng kumne da ka jingpanmap". Uta u briew u sngap la ka sngap bad um kren wat tang shi kyntien ruh Kaba paw ka long ba um salia wat tang khyndiat ruh ia ki kyntien jong ka. Ki kur ki jait jong u ki ieng ka nguh ka dem ia u ba un leit snong leit sah ryngkat biang hynrei tang ka skor ruh um patiaw,

Hadien katto katne u knii jong kata ka kynthei u la wan ban ia kynduh ia u. "Peit, Pyrsa", la ong uta u knij., "Toi haba phi la wan longkpa ha ka iing jong ngi phi la dei keiñ ban da ai bad khun shynrang bad khun kynthei ban da long ka kpoh na ka pyrsa jong nga bad hadien kata haba phim mon shuh ban ia shong ia sah phi sa leit noh, ngi ruh ngim ong ei ei shuh. Lada don kano kano ka tam ka duna ne ka jingbakla na ka liang jong ngi kum ha iing lane na ki kur ki jait lane na ngi ki kñii, ngi kyrpad ia phi ba phin nym thew nym hat khein". Uta u briew pat u sngap la ka sngap bad tang shi kyntien ruh um jubab. U la ia shong ia sah bad kawei pat hynrei kata ka lok jong u ka iap noh ha ka por kha khun bad ki iap bad kmie bad khun. Mynta u la leit long Khristan bad u la briew ki khmat bad ban im ka jingim kaba phet rieh na lade.

Kane ka pyrthei jong ngi hangne kam dei tang ka jong-ngi, nalor ki suidlum bad ki suidwah ki don sa ki blei-kyndong ba ri ba dap ki briew bad kiba long ka jingpynthut pynwit ia ngi. Ha ka jingiadei bad ki suidlum suidwah ngi ieng beit ha ka jingbuh bynta jingsam bynta U Kynrad. Ki long bapoh jong ngi bad tang ba kin peit pyrshah ia ngi ruh kam don ka hukum. Haba ka wan hapoh ka jingbuh bynta ka jingsam bynta kam dei namarkata ban don ka thombor bad ka lehbor. Haba ngi leit poi sha ka jaka ba kam kynti ma ki, ngim sngew ei ei ban siew kajna kumba ong sha Ri war. Haba ngi donkam ia ka jaka ba la kam ma ki kaba donkam ia, ngi ka long ban kren da ka ktien

namar kata ka dei ka lynti. Ka don kawei ka khlaw ha Mawlong kaba phi tang shu leit thohdieng thohsiej la kem u lyngkhuh u pakhuh. Haba ka shnong ka la sngewdonkam ia kata ka khlaw, ka la ong ia ki ksuid ba kin rieh noh sha kawei ka khlaw kaba kham ha pajih bad ki ksuid ruh ki la mynjur ia kata. Dei tang ha ka jingtlot jong ngi ba ki ksuid ki lah ban leh donbor.

Kum ka iing ngi lah ban ia kynduh ia kine ki ksuidlum ksuidwah kiba wan kum ki lyngkhuh pakhuh. Ka kam jong ngi ka long ban ioh weng noh ia ki ban leit sha la ki jaka snong jaka sah namar kam shah ka aiñ blei kam don ka hukum ba kin wan sah wan shong bad ngi ki briew. Haba ki wan ha iing ha sem ka long ka akor briew ban da ia song u kwai u tympew lane ban da pyntbeh kseh pyntbeh prew ba un imat ba un iaid la ka lynti. Ki don kiba ong ba kiba kum kine ki jingleh ki pynpoh bad pynhiar dor ia ka kyrdan kaba ngi don hynrei kiei kiei kim long kumta. Ka jingbuh bynta bad jingsani bynta ka dawa ba ngin tip ialade bad ia kiwei bad haba la don ka jingkynriang, ka kam jong ngi ka long ban pynbeit bad ban leh ia kata ka donkam ia ka akor bad ia ka lynti ka ban ia hun lang.

Ki don ki parabriew kiba na ka jingkwah bad jinglalot spah ki phan sa ia ki ksuid kata ban ri ban dub ia ki hapoh iing syndon. Katno ba shitom ei ma ngi na ka jingkynsha jinglong jong kine ki ksuid kiba ngi hap ban ia kynduh bad ki lyngba ka jingiadei kam bad kiba ri ba dub ia ki. Ki don shibun kine ki lei-kyndong kiba ngin shitom ruh ban jer kyrteng lut. Ia kine ruh ngi beh da ka nia ba kam don ka hukum ba kin wan pyndik pynshitom lane ba kin wan kai wan uin bad ba ki dei ban leit shisyndon sha kita kiba ri kiba dub ia ki. Ngi ong beit ba ka don ka Dorbar briew ha kaba ngin ia kren markhmat ban ia pynbeit kam bad kita kiba ri kiba dub ia ki bad kam don ka hukum ba kin phah da ki ksuid ki khrei. Lada kita ki don ei ei ka kam jong ki ka long ban ia kren ia pynbeit haba shai ha madan parabriew. Ngi da ieng hi ruh ka kynphuit ba kin leit noh namar ngim ia don kti ei ei ruh bad ki. Kiei kiei baroh ki shong ha ka jingsngewthuh jong ngi ia la ka jong ka

kyrdan bad ka bor ia kaba la pynkup ha ngi da ka jingbuh bynta jingsam bynta.

Ha ka iaid ha ka ieng bad ha ka trei ka ktah ngim lah kum ka iing khlem ia kynduh bad ki briew kiba ri ba dub ia ki blei-kyndong. Bad kiba ngi la ia tip ngi iaid sian ban nym ia tyngkhuh ei ei bad ki hynrei ki don pat kiba ngim ia tip bad kum ka iing ngi la dei ban shah shitom ei. Kum ka iing ngi la dei ban ieng ka dud sabuit, ka beh thlen, ka beh taro, ka beh shwar bad kiwei kiwei bad haba ngi leh ia kata ngi ieng beit ka kylli nangno ki ioh ka hukum ban wan pyndik pynshitom lane ban wan shong war sah bad ngi haba ka kam jong ki ka long tang bad kito kiba ri kiba dub ia ki. Ha ka jingshem bad jingiakynduh jong ngi ngi lap ba kaba beh taro ka long kaba kham shitom namar ngi la dei ban pyndonkam ia ki nia kiba biang ban pynkhyllem ia ki nia ba sei ma ka.

Ka long kumjuh ha ka jingiadei jong ngi bad ki mrad khlaw. Ka lah ban long ba hateng hateng ha ka iaid ka ieng jong ngi ngi lah ban ia kynduh bad ki mrad khlaw kum u khla, u hati bad kiwei kiwei. Kam dei ia ngi ban tieng ne kyiuh hynrei ban peit pyrshah ia ki khlem lip ka khmat khyndiat ruh Ka kam jong ngi ka long ban kren ban khana ban ong ba ka long tang ka jingiakhynduh ryngkhat bad ba ym shym don ka mut pyrshah ka thew pyrshah lane ka thew sniew lane ka mut sniew bad ka kam jong ngi ka long ban iaid la ka lynti. Ha ka nia kaba kum kata u khla lane u seiniong un kdup la ka tyngam bad u hati un phai wak ban iaid la ka lynti. Ki don bun ki jingjia kiba ngi lah ban iathuh tang ki ban sakhi ba ka hukum Blei ka don bad ka synshar ia kiei kiei baroh

Haba sa khniang lane sa shympet ha kano kano ka bynta jong ka met, ngi ieng ka bynthiew ka kyrkhah bad ka nia kaba ngi pynieng ka long ba kat kum ka jingbuh bynta bad jingsam bynta U Kynrad ym don hukum mynno mynno ruh ba ka khniang ka bsiah kan wan thaw jaka shong jaka sah ha ka met kyntang jong ngi ki briew bad ba kan leit noh sha la ka jaka shong ka jaka sah kumba la buh bynta sam bynta

naduh kaba mynnyngkong ka sngi. Ngi buh kajuh ka jingkylli ia ki ruh ba nangno ki ioh ka hukum ban wan thaw jaka shong jaka sah ha ka met jong ngi. Haba ngi ieng hi ha kata ka nia ym don jingiakren shuh da kumwei. Kiei kiei baroh ki shong ha ka ktien, ka ktien pat ka shong ha ka nia bad ka nia pat ka shong ha ka hukum bad ka hukum pat ka dei kata ka jingbuh bynta jingsam bynta U Kynrad ha baroh ki jingthaw ha kane pyrthei Ka don ka jingsngew lymboit jingsngew lymbiang ha ngi ban shu kren tang da ka ktien bad dei na kata ka daw ba ngi pyndonkam da ka shun bad kiwei kiwei. Haba ka la biang ka nia kiei kiei ki la biang lypa; ka dawai ba ngi tah ka long tang ka jingiarap ia ka jingmong.

Haba thung mano mano ha iing, ka jingud bad ka jinglynniar ka la lah ban pynlamwir bad pynkingkhlieh ia ki iing hi baroh kawei. Haba ngi kren ngi khana ka nia kaba ngi pynieng ka long ba kat kum ka jingbuh bynta sam bynta ym don ka hukum ba ka khuit kan wan shong rieh shong tngen ha ka met kyntang jong ngi ki briew. Haba ka dang rit ngi ong ba ka dei ban jah noh hynrei haba ka la heh ngi ong ba ka dei ban mih noh shabar. Haba ur ba hap bad ba la jur ka mynsaw, ka snam ka lah ban phlei bad ban tuid haduh bym i don jaka shuh bad ym lah shuh ban set kumno kumno ruh. Hangne ruh ngi pynieng ka nia ba ka snam ka long ka nongkyrshan ia ka jingim bad ba ka jaka shong jong ka ka long hapoh ka met bad ba kam shong ka nia lane ka hukum ba kan shu mih madei bad ban shu tuid sha madan sha madiah tang namar ba kum bakla ma ngi ka kti ka kjat.

Haba ngi leit khwai doh lane leit siat sim sha lum sha wah lane haba ngi leit siat mrad sha khlaw ngi leit ha ka nia kaba biang. Ia ki ka long ban pyndonkam ma ngi ki briew bad kam shah ka nia ba ngin shu wan thylli wan iam sha iing. Ia kiwei kiwei ki jingthaw la buh ban pyndonkam ma ngi bad ngi dei ban shim tang katta katba ngi donkam. kam don hukum pat ba ngin shu pyniap rhah ne pyniap than ia ki bad palat ia kaba ngi donkam ruh ngim dei ban kner. Haba ngi mih na iing ka jingkren jingkhana

jong ngi ki dei bad biang ha ka nia bad ki kam jong ngi ruh ki dei bin bud kumta Ka jingpyniap kai ia ki kynja ba im lymda ngi dod ka nia kiba biang kam don ka hukum, Kaei kaei kaba api shu len khlem pyrkhat bad khlom nongrim kam tei ia ka longbriew ka manbriew jong ngi bad ka pynhiar dor pynban. Kine kiei kiei ki sain dur ia ka jinglong tipbriew tipblei jong ngi Ka longbriew ka long kaba kwah lut ia ka Pyrthei; ngi klet noh ba kiei kiei ki don la ka bynta bynta bad ba kiei kiei ki dei ban iaid kat kum ka jingbuh bynta jingsam bynta.

Ha ka ri jingri kum ka ling ngi dei ban ia kynduh bun kiei kie Haba mong bad boi ksain ki masi, ka dawai ba ngi tah ka lah ban nym iarap U ksain u lah ban hap hynrei tang shu boi u ksain bad kba pylleng ma u, u ksain u lah ban boi biang. Hangne ruh ngi ieng ka kylli nangno u ksain u ioh ka hukum ba un wan shong wan sah ha ka dohim haba ka jaka shong ka jaka sah jong u ka long ha ka dohiap lane ha ka dohpyut bad ka kam jong ngi ka long ban phah noh ia u. Ki don kiwei kiwei ruh kiba lah ban jia bad kiei kiei ki shong ha ka jingstad jong ngi ba ngin pyndonkam bad ban pyntrei kam ruh kat kum ki khep ki khep jong ki jingjia.

Ka ding ka long kawei na ki jingthaw kaba long ka jingiarap ia ngi bad ngi pynrung ia ka haduh ha rympei ban long ka ding ka then bad ban ai jingshai bad jingshit. Ha ka jingiadei kam bad ka pat ym lah khlem khluit namar ym lah iai biang ka kti ka kjat. Hangne ruh ngi pynieng nia da kaba ong ba kam shong ka nia bad ka hukum ba kan thaw jaka shong jaka sah ha ka met jong ngi bad ba ka dei ban mih noh. Haba ngi kren ngi khana ngi ong ba ym shym don ka mut pyrshah ne ka thew pyrshah bad ym shym don hi ruh ka jingleh khnang bad baroh ka long tang ka jingbakla; namarkata kam shah ka lynti ba kan phoi ne sngewsih bad ba kan pyndik pynshitom ia ngi.

Ka lah ban jia hi ruh ba ka jingkhluit ka lah ban long kaba lieh bad kaba la dei ia ngi ban da ieng ka wad daw. Ka lah ban long ba ka wan kum ka longjot ka longrem

hapoh ka ung bad ka ung ka la dei ban ieng ka khein ka bishar bad ka nguh ka dem kat kum ba shong ka nia ka lynti Ka lah ban wan ia ka jingpan kwah jong ngi hi bad kaba kum kata ka long shabar ka bor bad jingsngewthuh briew ban shemphang Ka don kawei ka briew ha Sor kaba '.. shah kynto ban ia sip-sip sap-sap bad la u kur. Haba u l)k jong ka u kren ia kata ka ong pynban, "Lada nga leh kum kata ka kam, ka jing kan bam duh ia nga naduh kjat haduh khlieh" Ha kawei ka sngi ka sliew ding shula bad k itaba ka dang kner ia kiei re kiei na tyngien, ka ding ka la kem ia ka jainsem nylon jongka kaba la shukli bad mlon bad mlon bad ban shu lang rat mlon ha shadem hamar ka jaka jong u klongsnam bad ban sah kut hang'a Ka la ng naduh kjat haduh khlieh kumba ong ma ka hi bad ka dkut mynsiem tang ha ka sngi kaba bud.

Katei ka khana haneng ka pyni ba ka pankwah bad ka bakla ki ia pher Ka bakla ka kham mut ia ki jingjia kiba rit bad ka jingmynsaw ruh kam da long kaba jur bad ki jingjia jong ka pankwah ki long bunsien kiba sngewtriem palat. Ki lah ban don ki jingjia kiba heh kiba haba ngi peit, i kumba ki dei ki jingbakla. Kum ka ung ngim ju hun mynno mynno ruh ban shu sumar tang ia ka jingmynsaw bad ngi da ieng ka khein ka bishar ban wad ia ka daw. Ka lah ban long hi ruh ba ym don daw bad kiei kiei ki shu long ka jia ryngkhat hynrei kita kiei kiei kim ju kham jia na nar ka ua.ryngkhat kam dei ka ain jong ka jingim.

IX. Ka Iing bad ka Imlang ka Sahlang.

Ka Imlang ka Sahlang bad ka Shong ryngkat Sah ryngkat jong ngi u Khun Khasi Pnar ka long kaba don la ka jong ka jinglong kaba pher bad kaba tang ma ka hi. Kum ka Jaitbynriew ngi la long lypa ka Kynhun kaba tang kawei ia kaba la pynlong da ki khun ki ksiew jong

u Hynniew Trep u Hynniew Skum ka ong,, } 'Kumta Nga Rwai'

Ko Khun Khasi Ko Khun Khara,
Ko Khrum ki Khyndai Ksing,
Kine ki Kur, kita ki Kha
Kiwei ki khar ki kling

Ka la long lypa ka Imlang ka Sahlang bad ka Shong ryngkat ka Sah ryngkat jong u Kur u Kha. Ki bym dei ki kur ki la dei ki kha.' Ki don bun bah ki shnong ha ki Ri jong ngi ia kiba la seng da ki kur bad la synrop da ki kha ban ia long shnong long thaw bad ban sain dur ia ka Imlang ka Sahlang. Ki don ki shnong kiba ka jingiadei kur dei kha ka la thain palat namar ka la don ka jingia-ai khaw kylliang kaba jur haduh katta katta. Haba kano kano ka shnong ka la heh la phiah ia ka ha ki kyntoit hynrei kata ruh ka long ha pdeng u kur u kha.

Ha ka Imlang ka Sahlang, kawei pa kawei ka iing ka don bad ka saw synrop bad kine ki saw synrop ki long ki kur, ki kha, ki marpa bad ki shnong ki thaw. La pyndonkam da ka ktien 'synrop' namar kine baroh saw ki synrop ia ka iing shi lynter ka jingim ha ka jingiaid lynti jong ka. Kine baroh saw ki don la ka jong ka jong ki jingiadei bad ka iing bad kane ka jingiadei ka paw khamtam eh haba don kano kano ka kam ne ka jingjia ha ka iing. Ka iing kaba heh kur ka la long lypa kaba la bun ki kha ki man bad haba la khih kam na ka, ka kam ruh ka la shu khih hi ir, bad la khynwin ka shnong ka thaw. Ka leit long kumta ka long namar ki kur ruh ki la ia tur, ki kha ruh ki la ia beh bad kumta ryngkat bad ki marjan marpa bad ryngkat bad ka shnong ka thaw, ka kam ruh ka la shu khih hi kir. Haba kiba rit kur ki pynkhih kam kiba kham ia beh ia tur ki long ki marjan marpa ryngkat bad ki kha katba ki ia don, ryngkat ruh bad ki shnong ki thaw kiba ka iing ka la ia wer.

(i) Kiba ia lan eh bad ngi ha ka jingim kaba man la ka sngi ki dei ki marjan marpa. Ka ktien 'para marjan' ka

don ha lyndet jong ka shibun kiei kiei. Bad ki ngi don bad miet bad sngi bad ki don ruh hajan eh jong ngi. Khie mynstep kitai bad mynsngi ngi shngain ban ieh iing ieh sem bad haba ngi don ka jingleit kaba kham sha jngai ngi ong ba kin ia pynpeit lem ka iing ka sem. Ha iing jong ki ngi ia rung ia inih man ka sngi bad kumta ruh ka long ia ki bad ka iing jong ngi. Ha ka pang ka shitom ngi ia beh bad ha ka iap ka im ngi ia kit. Lada jia ba lut i mluh ne i sohmynken ne iei iei bym pat ioh leit thied sha iew, ngi ia ieng ka pan; haba bun ngi kham pynnoh, haba duna ngi ia sam. Bad ki ka la synshar ka ai kylliang bad ka ai palat namar ym lah ia thew shuh Haba donkam ei ei ngi ia pyrta na phyllaw iing bad ki ruh ki ia wan mareh bad haba donkam ma ki ngi ruh ngi leh kumjuh. Haba ngi donkam ban leit shano shano ba tmang ngi ia synran markylliang bad kumta ter ter.

Ia ka jingiadei jong ngi bad ki para-marjan ym don thylliej ba lah ban batai. Ki don ha syndah bad ngi bad ba la ia tyngkhuh eh ha ki kam bad ki jingiadei, kiei kiei ki long kham pher. Ban ia sngewsih lane ia pher jingmut lane ia kajia bad ki kam long kaei kiei kaba sngewtynnad bad ka daw ka long ba ngim lah ia lait. Ia ka tam bad ka duna ngim ia bat shuh bad lada don kano kano kaba pher kaba wan jia ha kano kano ka dur, ia kaba kdor ngi ia pynbeit bad ia kaba duna ngi ia pynbiang. Kino kino ki bym lah ban ia sngewthuh jingmut lane ym long shuh ban ia shong ia sah ryngkat ki la dei ki briew kiba kynsha ka jinglong bad ka long kaba la sngewsynei ka longbriew ban ong iano iano ba ki long ki bymbit na ka bynta ka imlang ka sahlang.

Ka don ka rukom la ka jong pat ha ka jingiadei bad ki kur ki kha Kum ka iing ngi wad la ki kur bad ngi wad ruh la ki kha bad kane ka jingwad ka iaid kat kum ki kyndon. Ha ki kam ki jam jong ka iing la ha ka sngewbha ne sngewsih, kiba kham jan ki la kham tur bad ki kynrup ia ki kam ruh kumta. Kiba kham pajih pat ki synran ban iarap narud bad ha bymlah shuh ki trai ki ruh ki la ia kynrup lang. Kiba pajih kim ju

sngew ei ei namar ki pat ki don la ki jong kiba ki kham jan. Kiei kiei namarkata ki iaid kat kum ka thew bad ka mang ia kaba la pynshong nongrim ha ka jingiadei Kumta ka tipkur bad ka tipkha ha ka Imlang ka Sahlang la don la ka jong ka jingbuh ryntih; kat kum ka jingiadei ngi dawa ia ka hok jong ngi ruh kumta Lada don mano mano na ki kur ne ki kha kiba pynwit ia kane ka jingshong ryntih ngi da sngewsih sngewsih hynrei ban pynkhein pat ia ka ruh, ki kur ruh kim nud bad ki kha ruh kim nud namar ka ktah lano.

Kane ka jingshong beit shong ryntih ha ka jingiadei kur jingiadei kha kam ju iaid bakla. Ym donkam hi ban da ong mano-mano ruh ia ngi, ngi la tip hi la ka bynta bad la ka kam. Ia kiba kham jan ngi la tip hi ba ngi dei ban tur bad ia kiba kham jngai ngi la kham ran Ha ka Imlang ka Sahlang ngim ju tur beit lane leh beit. Ki don ki kam kiba wat shi para ruh ngi iaid kat kum ka kyrdan shi para. Haba ngi leit ban nguh kmie kha, ki khun jong u khun nyngkong ki dei ban tur nyngkong bad kata ka dei ka hok jong ki; lada phin pynbakla ia kata kin sngewsih. Hadien kata kin bud sa kiwei pat bad kata ruh ka dei ban iaid kat kum ka jingiabud para ki kpa. Ha kano kano ka kam ruh ngi leh kumta. Ia ka hok jong kiwei ngi burom bad halor ka jingdawa hok jong kiwei ym don mano mano ruh ba sngew pangmet. Dei ha kane ka nongrim ba ka Imlang ka Sahlang jong ngi ka iaid beit iaid ryntih bad ia kata baroh la synshar bad pyniaid da ka kheinkur ka kheinkha bad ka tipkur ka tipkha.

Haba don kano kano ka kam sngewbha ha kano kano ka iing kaba da don ka khawai ka dawai, ngim ju tur lymda ka don ka jingkhot; sha ka bam ym don ba tur ruma mano mano ruh. Haba don pat ka iap ka im lane ka jingshem lanot lane kano kano ka jingshem kaba sngewsih ha kano kano ka iing, ngi buh hakhmat lai tylli kiei kiei bad kita ki long ka iabeh, ka iatur bad ka iarap. Ngim ju tyngkai ialade mynno mynno ruh. Tang shu la ia tip ngi la iabeh, ynda la poi ngi la iatur bad ngi tur ruh ban

iarap, bad ngi da iarap kylluid mynsiem khlem tyngkai. Haba don kano kano ka jingiia kaba donkam ia ka jingiarap ngim ju peit tang na jngai Ka long kumta namar ngi tip ba ka long ka kamram parabriew bad kawei ruh ka dei ka nongkyllliang. Ha kiei kiei baroh ka don ka ai bad ka don ka shim bad haba ngim ai ngim don hok ban kner. Ngi tang shu bakla ia kata ngi la sah marwei bad sah jit ha shnong ha thaw bad ha ka Imlang ka Sahlang.

Ia ka jingbakla ne jingbymlah jong kano kano ka iing ngim ju thew bad ngim ju bat namar ka bakla ka dei ka longbriew. Ka iing kaba riewspah ka iaid la ka sur riewspah bad ka iing kaba duk ka iaid la ka sur barit bad ka burom barit bad ngi buh dor ia kiei kiei hangta. Haba don kano kano ka kam ha kano kano ka iing kaba ngi kwah ka long ba ka kam kan iaid beit bad ngim kwah ba ka iing kan sahnud, baroh ka dei ban long tang da kaba beit bad kaba bha suda. Haba mih uno uno u riewkynsha uba long ka jingpynthut pynwit ia ka Imlang ka Sahlang ngi da sngewsih sngewsih bad lada donkam ban beh shnong ngim sngew ei ei bad haduh ba dei ban khi laitnuid ruh ia kata ngim riej tang khyndiat ruh. Ngi iaid da ka jingsngewthuh ba kawei pa kawei ka iing ka don ka jingkitkhlieh Ina ka bynta ka shnong ka thaw bad na ka bynta ka Imlang ka Sahlang.

Ia ka jingpyniaid ia ka shnong ka thaw kawei pa kawei ka iing ka don ka bynta. Ki khmat rangbah ka iing ki dei ban mih sha Dorbar shnong ban ia korbar bad ia kit ia ka shnong ka thaw. U rangbah briew u bymmih sha ka Dorbar u long u bymbit ban shong ha shnong lane ban ia long shnong long thaw; kata kam lah ban long da kumwei pat. Haba ka iing ka la don ki khun shynrang kiba la biang ka rta ban mih dorbar, kata hi ka iing ka dawa ia la ka jong ka hok. Ha kiei kiei baroh ka iing ka teh ialade ha ka shnong ha kaba ka mon u babun u balang ka iaid ha khmat bad ka mon shi met ka bud nadien. Haba kum ka iing ka la bakla namar ba la don kano kano kaba ngi la leh kaba la longpyrshah ia ka mon u paidbah, ngim sngew ei ei ban ieng ka nguh-let dorbar.

Ban sah jit ha shnong ka long kaba sniew bad ban poi lei haduh ka shah beh shnong ka la long ka kam jong ka lehraiñ bad ka jahburom. Haba don ka trei shnong ngi dei ban ia mih, ha bymlait ka sah bymlait, ngi dei ban phah ka jingpyntip sha u Tymmen/Rangbah Shnong.

Ka niam-iing ka dei ka niam-iing hynrei haba donkam mano mano ha shnong ha thaw lane hangno hangno ba ngi lah ban kner. ngi don hangta. Ka shong ha ka jingdawa ka kam bad ha ka jingiadei. Haba don ka phur, hangta ngi don bad haba ngi don la ka niam ngi pynmih la ki khun ki kti ki para ki pyrsa lane kino kino kiba ia sngewtynnad ban ia shim bynta ha ka shad-phur. Kam ju don kata ka shad-nong, ka iing kaba donkam ka pynbiang i bam i dih. Haba ngi dei ban ieng ka nguh kmiekha ngi rah la u masi, u sniang lane ino ino kat ka jingkotbor jong ngi ban ieng ka hok jong ka jinglong khunkha. Ia ka niam-iing jong kiwei ngim ju tuklar, ngi ai tang ka burom; ha ka jinglehniam jong ki ngi peit na jngai bad ngim ju tur bad kano kano ka jingiarap kaba ngi lah ban ai ka long kat kum u pud. Ha ka jingpyndep ia ka niam ngi lah ban iohi ia kiba bun bah ki jingiapher hynrei ngi tip ba ka dei ban long kumta.

Haba don ka niam shnong lane ka niam-raid lane ka niam-hima ngi shim ba ka long ka bynta jong ka iing. Ia u synniang ngi pynhap kat kum ka jingdonkam bad ia ka kam ngi ia trei kat kum ka jingdawa. Lada la dei ba ngin ia lut sngi da ki taiew ngi shim ba ka long ka kam-ram jong ngi. Ngi burom ia la ki syiem ki patsha, ki bakhraw ki batri bad ia ki lyngdoh synshar bad lyngdoh niam ym da ka thew-burom hynrei namar ba ki dei ki lajong kiba long ka bynta jong ka Riti bad Dustur bad kiba long ruh ka bynta jong ka niam-shnong, niam-raid bad niam-hima. Ngi shim ia ki kum ki longkmi ki longkpa ki ban kit ki ban bah ia ka eh ka shon jong ngi u paidbah. Ha kiei kiei baroh ngi pyniaid ialade ha ka mon jong u babun u balang. Ban iaid phot ngim ju kwah mynno mynno ruh. 'Vox Populi, Vox Dei' ka la dei lypa ka nongrim jong ka Tynrai Pyrkhat jong ngi kum ka Jaitbynriew.

Ki khun samla ka iing ki don la ka pyrthei jong ki hi ha ka Imlang ka Sahlang. Ki kynthei ki don ha iing ba wan thiah khynraw ki briew bad ki khun shynrang ki leit thiah khynraw sha iing kiwei pat. Khrui ki ia lang ha ka iing jong kano kano ka briew, sawdong ka dpei ki ia ker ia ka ding, lyngngai ki ia bam kwai bad dih duma ryngkat bad ki khana bad ki biria sngewtynnad. Kine baroh ki don la ka bynta ha ka Imlang ka Sahlang. Kiba nang ban tem duitara ki rah la ka duitara bad ha ka jingkynud jong ki sur ba thiang bad ha ka jingbang jong ki jingrwai bad ki ktien ba ki pynnoh, ka miet ka la shu shai khlem tip. Haba ki leit thiah khynraw kim ju leit tang ha kawei ka iing namar ka jingleit ka don la ka jong ka pyrthei. U briew uba la leit thiah khynraw tang ha kawei ka iing u la dei uba la shah ring ha ka khmat samla bad kum ia uta ka iing ka la tip ban phawer ba ka long ka kam kaba dei ban ia kynduh kñi kynduh kpa kata lada la ia imon ia u briew.

Ha bym pat ia tip tang shu ia kynduh badno badno la ia kylli kur ia kylli jait shwa. Haba ia dei shi kur la ia pynieng ka kheiñ ban bud ka khot; Haba la iadei kha la ia kheiñ ruh kumta ban nang ban khot bad baroh ka la long tang da ka burom suda. Ha bym don ka thana ka thani kata la ia dei ba kha bad haba dang ia laitluid, la ia kam kiaw kam kthaw lane kam kñi kam kynum bad haba la ia ibha lei lei baroh arliang iing, na ka liang ka kynthei ki la tur sha iing u shynrang bad na ka iing u shynrang la ia tur sha iing ka kynthei. Ka dur longkha ka la sain lypa bad hangne ngi iohi ia ka jingbhabriew jong ka kum kawei na ki bynta kiba itynnad jong ka Imlang Ka Sahlang. Haba ia kynduh para ba ia sngewthuh ym don kano kano kaba ngin dang ia lehraiñ bad buhrieh lane ban ia tyngkai. Ngi la ia tip bad ka leh mynleh kam myntoi.

Haba shu kren lyngkot. ka kamram jong ka iing bad ka bynta jong ka ha ka Imlang ka Sahlang ka long kaba khraw haduh katta katta Ka jinglong tynrai jong ngi kmu ka Jaitbynriew bad ka jinglong hi jong ka Imlang Sahlang jong ngi kam ai jaka ba ka iing kan im marwei. Ym don shuh kano kano kaba ka Imlang ka Sahlang kam don shuh ban ai ia ngi La sain dur ia ka Imlang Sahlang ha kata ka rukom ba kan ia dei dur bad ka jinglong jingim tynrai jong ngi kum ka Jaitbynriew bad lada ngi iaid da kaba burom ia ka, kiei kiei kin iaid ryntih bad baroh kan long da kaba bha bad ka burom suda naduh khlieh haduh kjat

Ngi long ka kynhun, ngi sngew kum ka kynhun bad ngi im kum ka kynhun; ha kiei kiei baroh ka synshar ka bhalang. Ki kur la ki kur, ki kha la ki kha, ki paramarjan la ki paramarjan bad ki shnong ki thaw la ki shnong ki thaw — ha ka jingiadei la thain sani jai bad thain itynnad ruh kum u tlieng uba iar ba ngin dem bad thiah jahthait lyngngai. Ia une u Tlieng jong ka Imlang ka Sahlang la thain ha ka Kheinkur ka Khein kha bad ha ka Tipkur ka Tipkha ia kaba la pynshong nongrim ha ka Longkur ka Longkha kaba don hapoh ki thapniang jong ka Jingtipbriew bad Jingtipblei.

X. Ka Iing bad ka Rongbiria.

Kum ka Jaidbynriew ngi shim ba ka kmen ka sngewbha ka long ka bynta jong ka jingim jong ngi kum ka iing. Ngim long ki pukir ban khmied ia ki khmat sha bneng lane ban dem sha khyndew lane kita ki Libertine ki ban shu im tang na ka bynta ka sngewbha lane ki Stoic bym bit shuh ka lehkmen lehsngewbha lane kita ki Pessimist kiba ong ba kane ka Pyrthei kam don ei ei ban ai ia ngi bad kumta ter ter. Ngim kwah hi ruh ban wai noh kane ka jingim ban ioh tem duitara ha byneng lane ban pyniap ialade ban kloi ka jinglait na kane ka Pyrthei. Kaba kum kata lei lei ka dei ka sang-iap sang-im kaba kum ka iing ngin shitom ban sait. Ha ngi u khun Khasi u Khun Khara, ka sngewbha ka don

la ka dor bad ka sngewsih ka don, la ka dor bad ka kam jong ngi ka long ban pyndonkam ia ka jingstad ban mang ialade bad ban da thew tarajui bha hi ruh.

Ka Jaitbynriew jong ngi ka don la ka jong ka Philosophy jong ka Jingim kaba kham pher na ka jong kiwei pat. Ngi shim ba kane ka jingim jong ngi ha kane ka Pyrthei ka long kaba tang mar shisien bad kata ka long ka jing buh bynta jingsam bynta U Kynrad ia ngi. Kam dei namar kata ba ngin pynlut ia ka por tang ha ka lehsngewbha lane ban phyrnob ialade tang ha ki jingsngewbha jong kane ka Pyrthei la kiba leh kumta ngi khein ba ki long ki riewkai bad ngi don ki kyrteng kiba sngewsih palat ban ai ia kino kino, shynrang ne kynthei, kiba pynlut por ha ki kam awria bad kam thala. La lah hiar lypa ka dor longbriew ban kyntem u niuhmat ban nym tip shuh ia la i kam i duk Ngi dei ban long kiba smat kiba sting kiba imsngi ban kynrot ia la i jong i kam, ngi dei ban long kiba tipduk tipsuk bad kiba don ka jingkitkhlieh na ka bynta ka ioh ka kot jong ka iing ka sem. Ka shah ka thngan ka dei ka jong lang namarkata ka kam jong ngi iwei pa iwei ka long ban peit ba ka iing ka ioh ja ioh dohkha, ka ioh jainkup jainsem bad ka bit ka biang ha ka jingim.

Ka jingngeit jong ngi ka long ba shisien haba ngi la ioh ja ioh dohkha bad ioh jainkup jainsem bad ioh ruh ia ka jingkoit jingkhiah ngi long kiba la ioh ia ka jingkyrkhu Blei. Ngim dei ki men-behsbai ban lum spah ha ka Pyrthei; shisien haba ngi la lait ka shah ka thngan bad ka lyngkhuid ngi la ioh ia ka jingkyrkhu kaba bha tam na U Kynrad bad ngi la don ka nia ban leh kmen leh sngewbha kata ruh kam dei pat ban palat ia ka bor jong ngi. Haba kiei kiei ki biang ngi shim ba ka tamsa ka long ka bynta jong ka jingim jong ngi hynrei haba ka ban ka shah ka thngan, kum ka iing ngi la kiar hi na kita baroh. Haba don ka iap ka im ha iing ngi don ka khein-ia bad ka lait-ia. Kum ka burom ia kiba iap ngi don ka jingkhein bad ngi mang ialade kum ka iing ruh kumta. Ban khlad noh lei ki kmie ki kpa ngi kum ka iing shi snem kynthih ngi da kyndiah ngi da kyndoh.

Kane ka shongthait shi sngi ha ka shi taiew ba bud ka Pyrthei ha kane ka Juk Mynta ka long kaba la don lypa ha ka Pyrkhat jong ngi kum ka Jaitbynriew. Ngi don ka Sngi Lyngka bad kata ka dei ka sngi shongthait jong ngi. Ngim tei mrad pat ialade ha ka kumba long ka Sabaton ia ki Jiw, ka Robibar ia ki Khristan, ka Sngi Thohdieng ia ki Muslim bad kumta ter ter. Ynda la trei baroh shi taiew ka donkam ia ngi ban don kawei ka sngi ba ngin shong thait bad ha kum kata ka pyrkhat ruh ngim pynlut ia ka sngi ha ka jingsepei. Tang shu poi ka Sngi Lyngka bad kynthei bad shynrang kine shrak la ka sum la ka sait bad la ka saitjain saitnep. Baroh ngi la ia hiar sha phud lane sha wah: ngi kit la ka jain kyndung kyrhai ha ka kmen ka sngewbha. Ha ka por Lyiur ynda la dep ka sum ka sait bad ka saitjain saitnep ngi ieng ka kheit sohkhawiong, sohpairew bad ngi ia tih sohpen ban ia bam sngewbha lyngngai. Ngi ieng ruh ka kheit sohphi, sohphinam bad sohliya ban ia bam sngewbha. Ki Khynnah shynrang la ka kloh dohthli ban ioh tah ja ha iing.

Ki rangbah pat haba la poi ka Lyngka ki la shim la ka ryntieh bad la ki khnam ban lett iasiat. Ha kawei ka taiew la ia kut bad kawei ka shnong bad ha kawei pat bad kawei ka shnong bad haba la ia dom pat ban ia ban taiew. U rangbah na ka iing u la mih bad ynda u la wan phai mynmiet u la wan bad ki khana bad haba u byrngem da kaba ong, "Shuh shiwa, la shem taiew". Wat ha ka rongbiria ruh haba la don ka jingialeh ka la don ka kam: ka kam pat ka iaid ryngkat bad ka nia bad ban pynieng ia ka nia la donkam u nongkam. Kawei pa kawei ka shnong ka don la u nongkam bad ka kam jong u ka long ban pynieng ia ka nia kat kum ba la buh ka Nonghukum naduh kaba mynnyngkong ka sngi. Ia ka jingstad bad jingtbit jong u la buhrieh ba un sei ha ka Lyngka bad haba u namshei ha ka skum u la jubab ia ka nia, kir la khih ki ryngtieh bad jlik-lik-lik ban khih ka khyndew ha ka kyrdem shane bad shatai ban iaid ka phawar ban ieng ka rongbiria kumba la buh la tang U Longshuwa.

Haba la poi ka por behmrad u rangbah khlieh la ka iing u la mih hadien ba la pynieng ha ka ksaw ka kpong jong ka shnong. Haba la ioh mrad pat la ia ioh la ka kyndang kyndang bad ban nym lymmang eh ia ki kyndang la pyntam da kaba shu khyrwait kadiang ban shim mano mano ki bym lah ban poi sha ka jingiabeh. Ia ka syrwa pat la dih da ki khynnah, ki khyllung bad ki kynthei kiba kham donkam ia ka dawai khlain. Haba la wan ki nongbeh ia ka jingkynhoi jong ki la iohsngew naduh jngai bad haba ki la poi ha shnong la khih ka shnong kir bad ki sei lut ia ki jingstad phawar jong ki katba ki don. Ki don ki shnong haduh mynta, kum shatai sha Shiliang Um, kiba pyniaid ia ka behmrad kum ka Niam-shnong ha kaba ka jingpynkhreh ruh ka la long kaba kham janai bad ka la kham bun kam ruh. Ka behmrad ha ka Ri jong ngi ka long ka phang kaba khraw bad lada thoh la dei ban shim da ki bun lynnong.

Haba la dei la ka por ki ieng pat sa ka pyniatur masi bad kane ruh ka long kawei na ki tamasa kiba ngi u Khun Khasi ngi sngewtynnad bha. Kane ruh ka long ka jingialeh bad ka donkam ia ka kam Mynshwa mynshwa ka long ka tamsa jong ki rangbah hynrei ki don ki shnong mynta ha kaba ki hiar bad kynthei bad shynrang sha ka Lyngpung iatur. Ka nam bad ka kyrteng jong u masi uba ieng ka jop ka par kylleng bad ki khana kin iaid ia u khlem kut trai. Kiba don pisa ki phah wad masi kylleng ban pyniatur bad ki nongpynialeh ruh ki thong da ka pisa kaba heh ban ai ia u nongjop. Ka nam jong u masi bad jong u trai ki iaid ryngkat. Ki don ki masi mynta shatai sha ki Thain Sepngi kiba kamai da ki phew hajar tyngka shisnem shisnem.

Na ka liang jong ka shad ka kmen : Ka bom ka ksing bad ka tangmuri ki long kiba la longdoh longsnam bad ngi u Khun Khasi Khara. Tang shu sawa ka bom ka ksing la khih ki thied ki jaw bad ka met ka phad ka la shu khih hi bad ka da wan ka jingsngewkhiah krat. Ki shkor kiba set ki kyndit bad ka jingsngewshoh samthiah ka jah lut bad ka long kumba rah bad kynting ia ka jingsngew shatei sha suin. Ha ka por ba dang bha ka Pyrthei ha kab

dang ia don la i riam i beit, ki shynrang ki la mih ban shad mastieh bad ki khun samla pat ban shad kynthei. Sawdong ki rangbah ki tawiar ia ki kynthei kumba la tang da u khnam bad ka ryntieh ban long ki nongsla ki nongker. Haba la shit bha pat ka lat, ka ieng pat sa ka rongbiria. Ki rangbah ki pynjam ban ong, "Ki jong ngi te ki jong ngi ... ki jong ngi te ki jong ngi" bad ka met bad ka sur jong ki ki ia hap lang. Nangta pat ki pynbud da kaba ong, "Tang iwei te tang iwei......tang iwei te i jong nga" bad la risa u paid peitkai haduh ban da khynwin ka madan. Haba sngap : Kitei ki ktien sngew ba ki dei ki ktien biria hynrei lyngba jong ki la shat ia ka jingmut kaba jylliew bad kata ka long ban ieng ka daw jong ka longiing ha ka Longkha ka Longman.

Ka long ka jingangnud jong kawei pa kawei ka iing ba ki khun, khamtam ki khun kynthei, kin mih ha Lympung shad ban pyni la ka rong samla. Haba don mano mano ba mih na ka iing ban shad ka long kumba ka iing hi baroh kawei ka shad lang bad ym dei tang katta ka da long ka jingkmen bad jingsngewsarong jong ka kur ka jait hi baroh kawei. Ia ki nongleit ialam shad lei lei ym lah shuh khlem sngewsynei. Ki khmat jong ki shlip ki shu peit sha kitai la ki jong ha Lympung bad tang shu don iei re iei iba i pher ha ka riam, kitai ki la leit mareh ban pynbeit Haba la khih ka Lympung shad, phin da peit bha, phin iohi ba ki nongpynshad ki la klet noh ialade; ka shu long tang ba kim shym shad da ka met. Ia u Khun Khasi u Khun Khara ym don kawei pat ka tamsa lait na ka shad mastieh bad ka shad kynthei.

Ka long ka jingangnud jong kawei pa kawei ka iing ba ki khun, khamtam ki khun kynthei, kin mih ha Lympung shad ban pyni la ka rong samla. Haba don mano mano ba mih na iing ban shad ka long kumba ka iing hi baroh kawei ka shad lang bad ym dei tang katta ka da long ka jingkmen bad jingsngewsarong jong ka kur ka jait hi baroh kawei. Ia ki nongleit ialam shad lei lei ym lah shuh khlem sngewsynei. Ki khmat jong ki shlip ki shu peit sha kitei la ki jong ha lympung bad tang shu don iei re iei iba pher ha ka riam;

kitai ki la leit mareh ban pynbeit. Hāba la khih ka lympung shad, phin da peit bha, phin iohi ba ki nongpynshad ki la kle noh ialade; ka shu long tang ba kim shym shad da ka met. Ia u Khun Khasi u Khun Khara ym don kawei pat ka tamsa lait na ka shad mastieh bad ka shad kynthei.

Ki don bun bun bah ki shnong ha ka Ri kiba shad sngewbha shisien shi snem. La shu buh ia 'Ka Shad' ha ka Rongbiria hynrei ka shad ha ngi u Khun Khasi ka iaid ryngkat bad ka niam. Lait noh na ki shad-niam, ngim ju shad mynno mynno ruh khlem dei por bad dei na ka bynta kata ka daw ba ka por ba ngi shad sngewbha ne shad suk mynsiem ka long ha ka por Pyrem. Ka Shad kalong ka bynta ha ka nguh ka dem jong ngi ba U Blei Trai Kynrad' un kyrkhu kyrdoh ia ka thung ka tep bad ba u symbai u rnai uba ngi la thung un da mih un da long bad un da soh ban bha khih ka khan. Ka long ruh ka jingnguh jingdem ban bha ka khaii ka pateng, ban bha ka iew ka hat bad ban nang heh ka dwar ka lynti. Ki don ki shnong kiba pynlong ia ka shad shuwa ban kheit. Nalet ka shad sngewbha bad ka shad-niam ka don ruh ka shad phur ka shad siang bad hangne ruh ki nongshad bad shynrang bad kynthei ki la ia mih.

Na ka liang jong ka put ka tem ngi don la ki basli, ki sharati bad kiwei kiwei bad ngi don ruh la ki maryngthing, ki duitara bad kiwei kiwei. Ki don ki nongtem duitara kiba da nang da nang bad hangno ba don ma ki ka shnong ka shu sop ban sngap ia ki sur jong u bad ka miet ka la shu shai khlem tip. Haba ia kynduh para ba nang ka don ka jingiakob bad ka jingialum u paid ruh ka la long ka bymtip shuh. Na ki jingtem baroh kiba pynmyllung dei ka duitara hynrei ki nongtem jong ka ki dei ki myllung namarkata kim kham mih kynrei Ryngkat bad ka tem kin rwai bad ha ki ktien kiba bang bad thiang ba la pynnoh sur lang bad ka duitara, kin iathuhkhana ia ngi ia ki jingjia kiba la rim. Ki sur jong ki kin kiew bad kin hiar kat kum ka jingshem mynsiem jong kito kiba don ha ka khana. Haba la khapbrip ma ki tiw, ki sur jong ka duitara bad ki ktien jong ki kin shu tuid bad haba sngap ia ki ruh sngew kumba ki la don ha la ka pyrthei jong

ki. La rah ia ki sha kiwei pat ki syrtap bad kim don shuh bad ngi. Ki jngi hangta ha la ka pyrthei bad nangta ki ring ia ngi ban ia jngi lang bad ki. Katba nang iaid ki por ki sur jong u bad ki sur jong ka duitara ki ia kynduh lang.

Kawei pat kaba ngi sngewtynnad eh ka dei ka Phawar bad ka long kawei na ki tamsa kaba ngi da ieit. Katba ngi ia tip haduh mynta, ym pat don kano kano ka jaitbynriew ha ka Pyrthei kiba don Ka Phawar kumba don ma ngi Ha kawei ka rukom lah ban ong ba ka Phawar ka phalang ia ka jingim jong ngi hi kumba ka long. Kawei kaei kaei kaba ngi shem ha ka jingim ka long ba ngim lah lait na ka kynrum ka kynram bad na ka lynruh ka lynram hynrei haba ngi nang pat ban lum ka wan ka jingryntih, ka jingsngew palei bad jingsngew jai jai. Hadien ki jingshem kiba pynlamwir ia ngi bad haba ngi la lah pat ban lum ka wan ka jingsngew iohnong namar ka pynlong ia ngi kiba kham sian bad kham stad Kyndit kyndit haba phi iohsngew ba u Nongphawar u ong:—

"Sohmon shi bidi, kawang sha khlieh lyngkha' phin sngew ba ka wan ka jingsngew kynrum kynram. Ki ktien ki long ki bym don jingmut ei ei ruh; ki long ki ktien kiba u shu kren lamwir kren lamtham, kiba u shu khar ei bad lum ei kat na ba kynduh kyntan. Kyndit kyndit pat ka shu hiar ka sur bad ki kyntien kiba shu tuid hi jem jai ki ong:—

"Nga imon te tang ia phi, phi ong te shuh shiwa". Ha ka por ba phi iohsngew ia kitei ki ktien ka jingsngew kynrum kynram kan shu jah la ka jah bad ha kajuh ka por phim lah shuh khlem pyrkhat ia ki ktien ba u ong. Ka jingsngew biria ka don hynrei ha kajuh ka por ka kynting sha kiwei pat ki syrtap jong ki jingpyrkhat.

Nangta u khar madan biang; teng teng la sngewbieit bad la sngewkhlem akor noh pynban hynrei tang ha ka shi khyllipmat hadien ba u la lum pat ma u, phin lap ba ka jingmut ka shu tuid pat hin-li-hin. Ha kano kano ka kam bad ka jingjia, haba u iaroh sngew kumba kan jaw ka khlein bad haba u bein pat sngew kumba phin tap da u shang. Ha-

ba u kyrsiew sha kiei kiei kiba khraw phim lah khlem kyndit bad ioh mynsiem. Ha ka shi kyntien u lum lut ia kiei kiei kumba ki dei ban long bad ia kiei kiei kumba ki la long, khlem tyngkai a bha ne la sniew u kynther lut Phi sngewsih ne phi sngewbha, um map iano iano ruh. Ka pyrthei mynta ka dang pyrkhat shitom ia ka mynsiem ialehkai; ha ngi ka la long doh long snam.

Kum ka Jaitbynriew ngi long ka Jaitbynriew kaba biria bad kane ka mynsiem biria ka paw ha ki jait kam baroh. Haba shoh kba ngi khot lyer bad ngi ai kyrteng ia ka lyer da ka kyrteng jong ki theibhabriew ha shnong. Wat ha ka kylla thang ruh ki ktien biria ki jait pa ki jait ki dang mih. Ha kawei ka rukom lah ban ong ba ha ki bynta baroh jong ka Imlang Sahlang ka don ka biria. U Oliver Goldsmith u kren sngewsarong ia la ka jong ka Jaitbynriew Phareng ba ka dei ka Jaitbynriew kaba biria (A Nation of Humorists); ngim tip kin palat ia ngi haduh katno. Kaba ngi lap mynta ka long ba ka jingshai ba wan rah ma ki ka la pynleh khia thew pynban ia ngi ban pynlong ia ngi ban bret ia la ka jinglong tynrai ban long kiba thylli kdor kdor bad ki bym don ei ei shuh. Ngi klet noh ba ka biria ka long ka sakhi ia ka jingproh bad jingsboh ka jabieng.

Shibun kiei kiei ngi don kum ka Jaitbynriew bad mynta ngi la nang iohi ia ka dor jong ki. Kum ka Jaitbynriew ngi la nang plie ia la ki jong ki khmat ban iohi ia ka par ksiar par rupa bad ia ka par mawlynnai bad mawkordor kiba ngi dang dei ban tih. Baroh shi katta ngi la thew ialade da u diengkot jong kiwei pat ki jaitbynriew; ngi lap mynta ba ngi la bakla bad ka jingbakla kaba la pynhiar dor ia ngi kum ka Jaitbynriew ha kane ka Pyrthei. Kan myntoi aiu ba ngin dawa ba ngi la shai lada ngi shai ha ka nongrim jong kiwei pat: kan myntoi aiu ban dawa ba ngi la stad lada ngi stad ym ha la ka jong ka nongrim jingstad. Kum ka Jaitbynriew ngi la sngewthuh mynta ba ngi dei ban tei thymmai noh ialade bad ngi la dei ban sdang mynta ~~ha la ling.~~

H. O. Wawri
7. 4. 1982.

Ka Jingsynroplang

1. Ka Longknii Longkpa.
2. Ka Kynthei ha U Hynniew Basa.
3. Ka Jing Khadduh.

Da U Rangbah Lakhon Shullai

— — —

Shi kyntien.

Ha u Nailar 22, 1983, I Bah Lakhon Shullai, ha ka jingiashong kai ha iing jong i, i iathuh ia nga ba i don lai tylli ki jingthoh ia kiba la ai kyrteng haneng. Haba nga pule ia ki nga lap ba ki long kiba dei eh ban synrop ha 'Ka Longiing Longsem U Khun Khasi Pnar'. Nga la pan bor na i ban leh ia kata bad i iuh i la shah mon sngewbha. Ki jingthoh ki long kiba lyngkot hynrei ki long kum ki pdok sur-ang ba la thngian ia kiei kiei kiba kordor bad kiba da khraw ka jingmut.

Ha kine ki sngi ba ngi ia irei ryngkat kum ka Seng Khasi/Sein Raid, nga la ioh ka lad ban ia syllok bad ia phylliew jingmut bad une u Rangbah halor kiei kiei kiba ngi don kum ka Jaitbynriew bad une u Rangbah u la long uba la ai mynsiem bad ai bor ai buit haba nga shim ia u khulom ban buh ia kiei kiei la ki jong ha ka jingthoh. U dei u Rangbah uba da ieit hok bad uba da im sngi hok na ka bynta la ka jong ka Jaitbynriew bad uba pang dohnud pang dohnam ban iohi ba kane ka Juk ka khein synrum ia kiei kiei la ki jong.

Ka Jaitbynriew kan biang lada ka lah ban pynmih tang san ngut kiba kum une u Rangbah.

Nongkrem,

24th Nailar, 1983. **(H.O. Mawrie).**

XI. Ka Longknii Longkpa.

Ka longknii longkpa ha ngi U Khun Khasi Pnar ka long kaba kordor, kaba donburom bad kaba kyntang. Ka dei kaba ngi la ioh pateng bad kaba la pynkhamti ha ngi ki Longshuwa Manshuwa bad ki Barim Bajah bad ka dei ka bor kaba khlain tam kaba u rangbah Khasi u bat. Da kane ka kyrdan longknii longkpa u rangbah Khasi u pyniaid ia la ka iing ka sem bad ka kur ka jait bad kumjuh ruh ia ka shnong ka thaw, ka raid ka muluk bad ia ka it ka hima. Kane ka bor ia kaba la pynkup ha u ka la kylla long ka bynta jong ka Riti ka Dustur bad ka long namarkata kaba la tuid ha ki thied snam jong ngi kum ka Jaitbynriew.

Ha ka kti kamon kaba khlain bad kaba jwat jong u, u bat ia ka waitlam jong ki kur ki jait kum u longknii bad ha ka kti kadiang jong u, u bat ia ka waitlam jong u longkpa. Ha iingkur u dei u longknii bad ha iingkhun u dei u longkpa bad u pyniaid ialade ruh kumta. Ki meinab ki meisan, ki hynmen ki para bad ki pyrsa ki ksiew ki dei ban iaid kat kum ka Riti ka Dustur bad ki longknii ki longkpa ki peit ia kata. Ki longknii longkpa ki peit ruh ba kiei kiei ki iaid kat kum ka Niam ka Rukom bad ka laitlan ka laitmon kam dei ban don. Ka burom bad ka ijot jong ka iing bad ka kur ka jait ka iaid ha khmat eh bad ka kam jong uwei pa kawei ka long ban ri ban sumar ia ki kum la ka jong. Kiei kiei ki long kiba la ai bad pynkhamti da U Blei Trai Kynrad lyngba ki Nii ki Kong jong ngi.

Ka Niam jong ngi ka seng nongrim ialade ha ka iing namarkata kiei kiei ki sdang na iing bad ka kut ha iing bad ka kam jong ki longknii longkpa ka long ban peit, ban i bad ban shan ia la ka jong ka iing bad ia la ka jong ka kur ka jait. Ki bor nongwei ki la pyrshang ban kjap ban pynhiar kyrdan ia u rangbah Khasi ban wan rah ia ka jinglehrain ia ka Jaitbynriew hynrei ha uba dang lah ban bat ia ka hok longknii longkpa, kane ka hok ka long ka jingsarong bad ka burom kaba ha khlieh tam ia u rangbah Khasi Pnar. U Longshuwa u Manshuwa, u Barim u Bajah bad u Tymmen u San lyngba ka Jutang Blei u la pynkup

ha u rangbah Khasi ba un long u rang khadar buit khadar bor uba bat ruh ia ka hok nongmihkhmat na ka bynta ka kur ka jait ha ka bishar ka khadar bad ka Niam ka Rukom.

Ki don lai tylli kiei kiei kiba ia dei bad U Hynniew Trep u Hynniew Skum ha kiba u Longknii Longkpa u don ka bynta kaba donkam haduh katta katta bad ki long:—

1. Ka pun ka kha bad ka thoh ka jer.
2. Ka shongkha shongman (Poikha).
3. Ka iap ka sa.

1. Ngi shim ia ka longbriew ka manbriew bad ia ka longkynthei ka longshynrang ha kane ka Pyrthei lyngba ka Trop Ksiar ka Trop Rupa jong I Mei kat kum ka Hukum Blei bad ngi pyndonkam ia ka niam-jer niam-thoh ban buh ka kyrteng ban sah ka nam namar khlem ka kyrteng kumno ngin khot bad kumno kan sah ka nam. Hangne ki longknii ki longkpa ryngkat bad ki kur ki jait kata bad ki meinah ki meisan bad kiwei kiwei ruh ryngkat ruh bad ki meikha ki pakha ki ieng ryngkat ban ieng ka jer ka thoh.

2. Ynda la samla bad la ih ka por ban ia poikha, u knii bad u kpa ki ieng ban wad bad tohkit biang pa biang ia ka ratab ban biang ka ia poikha. Ym bit horkit hordang ban don ka shongkha ka shongman khlem da don ka jingkhein ia ka longkur ka longkha ba ioh bakla ka khein kur khein kha bad ka tipkur ka tipkha. Hangne ruh shwa ban poi ka shongkha ka shongman ki arliang knii bad ki arliang kpa kata ki longknii ki longkpa ki ieng ha khmat eh ban pyndep ia ka kam namar kata ka dei ka kamram jong ki.

3. Ynda la poi ka iap ka sa ki dei ki longknii ki longkpa ban pynsum pynsait, ban pynphong jain pynphong nep bad ban pynthiah pyndem. Haba la dei ka por ban mih na iing ban leit sha jingthang u dei u knii u ban pyndep ia ka niam ka rukom bad ryngkat bad u kpa ban pynbiang ba ki kam ki jam kin iaid beit nadong shadong. Ka dei ka kam iing bad u rud u kiar lane u bar u lait um bit ban tur ha khmat; baroh ka long ka kam jong ki longknii longkpa.

Kine ki Spah Snem ba la dep ki la long ki por jong ka jingkynruh bad jingpynlamwir ia ka riti bad dustur jong ki jaitbynriew baroh ha ka Pyrthei Ka jingwan jong u Phareng bad ka jingtur lymmuh jong ki niam nongwei ha kane ka Ri jong ngi ki la pynklumar palat ia ka longiing longsem, ka longkur longjait bad kumjuh ruh ia ka Riti bad Dustur jong ngi kum ka Jaitbynriew. Ha ka jingthaba ia ka jong kiwei pat bad ha ka jingduna ka jingmut jingpyrkhat ngim iohi shuh ia ka dor jong kiei kiei la ki jong bad ngi la shu kynrup ruma ia ka jong kiwei. Ha kine ki sngi ki la don shibun ki iing bad ki kur ki jait ha kiba u rangbah Khasi u la dei ban shong kynrong; ha iingkur ruh um don bor shuh bad ha iingkhun ruh kumjuh bad la hap ban shu shaniah bieit bad kohnguh bieit ia u rud u kiar bad ia u nongwei shi sngi, ki bym don ka jingiadei kur jingiadei kha. Kylleng ka Pyrthei mynta ka la don ka jingkyndit bynriew bad irat pa irat ki jaitbynriew ki la sdang ban phai dien sha kiei kiei la ki jong. Ka kam jong ngi kum ka Jaitbynriew ruh ka dei kata; ngi ruh ngi la dei ban kyndat shiliang ia kiei kiei baroh kiba la wan rung ha ngi kum ka mangkariang.

Ka Kynthei ha U Hynniew Basa.

Kham niar ha ka Pyrthei ban don ka jaitbynriew ka'ba ai kyrdan ia ka kynthei kumba ai ma ngi U Hynniew Trep u Hynniew Skum. Ha ngi, ka kynthei ka dei ka blei. Ka kynthei ka dei ka kmie bad ka dei ruh ka hynmen ka para bad ka pyrsa ka ksiew ha ka longkur ka longjait. Ka kynthei ka dei ka lok (tnga) bad ka dei ruh ka khun ka ksiew ha ka longkha ka longman. Ka dei ka longkmie kaba u Longshuwa u Manshuwa u la pynkhamti ia ka longjait ka longkyrja namar ha ka ka don ka jingbuin ksiar ka jingbuin rupa kaba ngim lah ban khein dor lane ban siew dor ia ka da lei lei ruh. Shuh shuh la ai ha ka ia ka hok ban peit ia ka iing ka sem, ia ka khiew ka pliang bad ia ka synduk ka tala bad ka long ruh ka nongsumar bad ka nongri ka nongkdup ia u knii u kpa, ki hynmen ki para bad ki khun ki kti.

Kat kum ka jingbuh jong ki Longshuwa Manshuwa, ka kynthei ba dei ban long kaba kat ka kynthei shisha, kaba

kynsai bad kaba sotti, kaba ym bit ban kren kai ne ktah thala ne ialehkai. Ka dei ban long kaba kyrpang kum ka kynthei ha kiei kiei baroh. Ka don ka bynta kaba khraw ha ka Niam ka Rukom; ka bat ma ka bad ka ri ka sumar ia u klong u skaw bad kaba pynbiang ia ka jingdah ki jingdong kat kum ka jingdawa jong ka Niam. Ka kyntien naduh hyndai hynthai ka long ka — "Ka kynthei ka dei ka burom ia u shynrang bad ia ka Jaitbynriew; u shynrang u dei u khlieh jong ka kynthei kumba U Blei Trai Kynrad U long U khlieh jong ka Pyrthei Shityllup".

Ka kynthei kaba stad ka long ka nongtei ia ka iing ka sem, ia ka kur ka jait bad ia ka Jaitbynriew. Ym don paila ksiar ne mawkordor ban ia nujor bad kiei kiei kiba kordor kiba ka kynthei ka bat ia kiba la pynkhamti ha ka da ki Longshuwa ki Manshuwa jong ngi. Ki dei ma ki kiba bat ia ka ijot jong ka Jaitbynriew hi baroh kawei ban pynsngew bad pynngam ha ki kynthei naduh ba ki dang rit ia ka jingkyntang jong ka kyrdan ba ki bat bad ia ka jingkitkhlieh kaba ki don na ka bynta ka iing ka sem, ka kur ka jait bad ka Jaitbynriew. Ka jinghiar ha ka jinglong jingim jong ki kan ktah ia ka Jaitbynriew ban long ka jingshah rkhie bein ha khmat ka Pyrthei.

Ka por ka la dawa ia ngi baroh kiba long ki Khun ki Ksiew jong u Hynniew Trep Hynniew Skum ban ia mih pyrthei ban pynlong ka jingkyrsiew ia ka Jaitbynriew baroh kawei ha man ki shnong ha man ki thaw, ha ki nongbah bad ki nongrit, ha Sor bad ha Nongkyndong, ha ki iing bad ki sem ban pynkhie im biang bad ban wan rah biang ia kiei kiei ha ka kyrdan kaba ishongkhia bad ishongkun ban ia ieng tylli biang ha ka thymmei longbriew manbriew kumba la buh la seng bad la ai bynta sam bynta da U Blei Trai Kynrad lyngba ki Knii ki Kong bad ki Longshuwa bad ki Manshuwa kumta ba ka Jaitbynriew kan sngew sarong biang ia la ki jong ki Riti bad Dustur bad ia ka Niam ka Rukom kaba la don la em naduh mynba la long ka Pyrthei.

Ka Iingkhadduh.

Ha ngi u Khun Khasi Pnar, ka Iingkhadduh kam mut ba ka dei tang kata ka iing ba shong ka khadduh. Ka Jei ka iing kaba da buh da seng kat kum ka Riti ka Dustur. Shiban ka dei ka iing-shong, shi-ban ka dei ka iing-seng bad shiban pat ka dei ka iing-niam. Shatai sha ki Pnar jong ngi ki khot ia ka 'Ka Iung-blai'. Kane ka iing ka don ka bynta kaba khraw ha ka longkur ka longjait, ka longrukom bad ha ka imlang ka sahlang. Kum ka iing-seng ka long ka iing-dorbar jong ka kur ka jait lane jong ka kpoh kaba la mih na ka kur haba la nang ia roi ka kur ka jait ba la nang ia pait kpoh. Hangne ki ia lang kur bad kynthei bad shynrang ban ia pyrkhat pyrdain ia baroh ki kam kiba ia dei bad ka kur ka jait ha ka liang jong ka longkur longjait, ka khih ka khan, ka niam ka rukom, ka sneng ka kraw bad kiwei kiwei ruh.

Kum ka iing dei ha ka ba shong ki kmierad ki kparad bad baroh, kynthei bad shynrang, ki bym pat seng la ka iing ka sem bad dei ma ka ruh kaba kdup bad kynthup ia ki khunruid ki khunjien bad ia ki khun iapkmie ban nym sakma ka longbynriew ka manbynriew bad ban ieng ka burom bad ka akor jong ka iing ka sem bad ka kur ka jait. Ngi ju sngewsarong kum ka Jaitbynriew ba ngim don nongkhrong bad ka dew baroh ka long ba don ka iingkhadduh Ban don uno uno uba khrong ka long ka jingjahburom bad ka jinglehrain ia ka kur ka jait bad katno ka jingjah burom jong ka Jaitbynriew ha kine ki sngi ba la mih teng ki nongkhrong.

Kum ka Iing-blai, ka long ka iing ha kaba ngi pyndep ia ki niam ki rukom kiba ia dei bad ka iing bad ka kur ka jait. Hangne ngi pyndep ia ka knia ka khriam bad kiwei kiwei ki jingpyndep niam jingpyndep rukom; hangne ngi ieng ka nguh ka dem kum ka kur ban pynleit ia kiei kiei ha tynrai ka Niam. Haba ka iing ka don bun ki khun kynthei ka jingangnud jong ka kur ka jait ka long ba kawei pa kawei ka kynthei ka dei ban long ka

kmie ban nang mih la ka iing ban long ka kpoh. Kaba ju jia ka long ba ka khadduh ka sah ha iing ryngkat bad ki kmie ki kpa bad kiwei kiwei ki bym pat mih iing ne seng la ka iing ka sem bad dei na kata ba la wan mih ka ktien 'Iing Khadduh'. Ka Riti bad ka Dustur jong ngi ka long ba ym dei tang ka khadduh kaba dei ban sah ha kane ka iing. Kano kano pat ka khun ka lah ban sah la ka long ka nongkong ne ka pdeng ne ka khadduh; ka shong ha ka jingpeit jong ka kur. Haba kata kaba dei ban ap iing ka leh palat ne bakla bad kam iaid kat kum ka Riti bad Dustur, ka kam jong ka ka long ban mih noh ban shim ia ka jaka jong ka da kiwei pat. Kata kaba ap iing ka dei ban long ka briew kaba kup kyrpang da ka sap longbriew manbriew bad ia kaba la ai kyrpang hi da Ka Blei napoh rympei.

Ka dei kane ka iing ruh kaba bat ia ka khyndew ka syiap bad ia ka spah ka phew kum ka nongri nongsumar, ym dei kum ka trai Ka long kaba shitom ba ki nongwei kin tip bad sngewthuh kaei ka Iing Khadduh. U Phareng haba u wan jop bad synshar ia kane ka Ri jong ngi u ai sur ain ba ka Khadduh ka dei ka nongioh pateng lut ia ka spah ka phew, ka khyndew ka shyiap bad ka jingdon jingem baroh jong ka iing bad namar ba ka long ka trai ka lah ban pyndonkam katba ka mon. Kane ka long ka jingbakla na ki jingbakla bad ka la long ka jinglushia ia ki Riti ki Dustur bad ia ka Niam ka Rukom jong ngi kum ka Jaitbynriew. Katno ba mih ka kynrum ka kynram ha kine ki sngi namar ba ngi iaid lait na la ka jong ka tynrai; la shu jot ka longiing longsem bad makna ka longkur longjait ba ia thawnang hi.

Kiei kiei ba la buh U Nii U Kong bad u Longshuwa u Manshuwa ki long kiba kordor haduh katta katta. Ki long ka ksiar, ka rupa bad ki mawlynnai ki mawkordor ia ngi ki' longdien. Ki long kiei kiei kiba da kyrpang na kiba kiwei pat ki jaitbynriew ki don. Dei kine kiei kiei ruh ki ban pynneh ia ngi kum ka Jaitbynriew kaba kyrpang, ka Jaitbynriew kaba long ki Khun ki Ksiew jong u

Hynn' Trep Hynniew Skum, U Hynniew Basa u Hynniew Basuir Kam myntoi ia ngi ban ioh ia ka Pyrthei da ka tynne' bad ka pyrthuh lada ngi duh noh kum ka Jait-bynriu na kane ka Pyrthei. Ka Jaitbynriew kaba stad ka te alade ha ka nongtymmen; ka weng ia ka bymlong, ka poha ia ka balong ha ka thymmei longbriew man-briewa ka jong.

